

Дневникъ

(стенографически)

на

X^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

IX заседание, Сбота, 29-й Май 1899 год.

(Отворено въ 2^{1/2} часътъ слѣдъ пладнѣ, подъ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Д-ръ Димитръ К. Вачовъ.)

Прѣдсѣдатель: (Звъни.) Засѣданието се отваря.

Секретарьтъ, г-нъ Макавѣвъ, ще прочете списъка на г-да прѣдставителитѣ, за да се види: кои присѣтствуватъ и кои отсѣтствуватъ отъ днешното засѣдание.

Секретарь Миланъ Макавѣвъ: (Прочита списъка.) Отсѣтствуватъ г-да прѣдставителитѣ: Атанасъ П. Краевъ, Алекси Бояджийски, Константинъ Яичевъ, Коста Арсениевъ, Д-ръ Константинъ Стоиловъ, Минчо Нейчовъ, Никола Н. Бакаловъ, Панайотъ Г. Чорбаджиевъ, Сотиръ Календеровъ и Тодоръ Мирковичъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ 142 души народни прѣдставители, отсѣтствуватъ 10 души; има, значи, достатъчно число прѣдставители, за да се открие засѣданието и да се почне разискванието на въпроситѣ, турени на дневния редъ.

Прѣди да се пристъпи къмъ дневния редъ, моляж секретаря, г-нъ Коста Ранковъ, да прочете съкращения протоколъ отъ прѣдишното засѣдание.

Секретарь Коста Ранковъ: (Прочита съкращения протоколъ отъ VIII-то засѣдание.)

Прѣдсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой отъ г-да прѣдставителитѣ да прави бѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще се гласува. Ония г-да прѣдставители, които приематъ за вѣренъ и точенъ прочетения съкратенъ протоколъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

На дневенъ редъ имаме:

Докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ въ слѣдующитѣ околии: 1) Дубничка, 2) Горне-Орѣховска, 3) Балчикска, 4) Бургазска, 5) Ломска, 6) Радомирска,

7) Вратчанска, 8) Търново-Сейменска, 9) Русенска, 10) Бѣленска, 11) Хасковска, 12) Борисовградска, 13) Айтоска, 14) Харманлийска, 15) Панагюрска, 16) Берковска, 17) Провадийска, 18) Пещерска и 19) Фердинандска.

Моляж г-на докладчика по Дубничкия изборъ да заеме мѣстото си и да докладва избора.

Драганъ Цанковъ: Върху дневния редъ искамъ да говорѣж! (Прѣдсѣдатель: Той е поставенъ завчера!) Гледамъ въ протокола да се казва, че по вчерашнитѣ приключения въ Събранието бюрото се натоварва да изслѣдва работата и да узнае истинскитѣ виновници, безъ да се казва, че въпросътъ ще се внася за разискване въ Народното Събрание. Азъ разбирамъ, че въпросътъ по приключенията, станжли вчера въ Народното Събрание, слѣдъ като бюрото испита работата, ще се прѣдложи пакъ на Народното Събрание, да се разисква, защото този въпросъ трѣбва да се разисква въ Народното Събрание. Ако бѣхъ бити депутати тукъ, помежду си, то щѣше да бѣде записано въ стенографическия протоколъ, по туй станж вѣнъ отъ тая сграда, въ коридоритѣ на Народното Събрание. Слѣдователно, правѣж внимателенъ г-на прѣдсѣдателя, че трѣбва, слѣдъ испитване на работата, да тури на дневенъ редъ разискванието на тоя въпросъ. Това едно. Второ. Оnyi день г-нъ прѣдсѣдательтъ каза, че, като се исчерпи дневниятъ редъ, ще се турѣтъ на разискване прѣдложенията на Кънчова и Рачова. Тѣй като се е исчерпилъ дневниятъ редъ и тѣ не сж разисквани, то трѣбваше на слѣдующия дневенъ редъ да се турѣтъ на разискване, но де сж турени. Искамъ да се турѣтъ на дневенъ редъ и двѣтъ прѣдложения и да се разискатъ

Прѣдсѣдателъ: На г-на Цанкова има да дамъ слѣдующето обяснение. Съгласно взетото вчера рѣшение, по отношение на инцидента, за който повдигнахъ въпросъ г-нъ Цанковъ, ще се постѣпи тъй, както е отбѣлжено въ протокола.

По отношение на другитѣ два въпроса, именно, че вчера, слѣдъ исчерпването на дневния редъ, трѣбвало да се тури на разискване за дневното засѣдание прѣдложението на г-на Кънчова, и, ако се не лѣжж, на г-на Рачова, има да кажж, че тогава г-да народнитѣ прѣдставители, по въпроса за Кюстендилския изборъ, вдигнахъ такъвъ голѣмъ шумъ, щото не остана време за разискване, понеже това бѣше срѣдъ нощъ. А пъкъ тия въпроси сж въпроси на самия денъ. Тѣй щото, да се туржтъ наново за другъ пѣтъ на дневенъ редъ ще бѣде безмислица. Ето защо, мислж, че не трѣбва да се туржтъ на дневенъ редъ сега. Сами г-да прѣдставителитѣ сж виновати, за гдѣто вдигнахъ голѣмъ шумъ и не станж тѣхното разискване. Тия обяснения считамъ за длѣжност да дамъ, вслѣдствие исканieto на г-на Цанкова.

Драганъ Цанковъ: Азъ искамъ да говорж върху това, което Вие говорихте!

Прѣдсѣдателъ: Азъ Ви дадохъ обяснения!

Драганъ Цанковъ: Азъ имамъ право да говорж! Ако тогава не е могло да се разисква по тия двѣ прѣдложения, Вие сте длѣжни на второто засѣдание да ги турите на дневенъ редъ. Ако не е могло на второто, то на третото, четвъртото, или пегото. Разбирате ли? Второто пѣщо, г-да, е, че на деня е трѣбвало да стане поздравлението, а Вие можете да го турнете на дневенъ редъ и подиръ 50 дни.

Прѣдсѣдателъ: Щомъ желаете подиръ 50 дена, ще го турнж тогава на дневенъ редъ. (Смѣхъ.)

Драганъ Цанковъ: Вие ми кажете: ще го турите ли на дневенъ редъ или не?

Прѣдсѣдателъ: Щомъ желаете да се тури на дневенъ редъ, ще го турнж.

Драганъ Цанковъ: Утрѣ ще искамъ да се тури на дневенъ редъ! Народното Събрание трѣбва да се произнесе по него! Вие не сте господаръ тукъ!

Прѣдсѣдателъ: То е вѣрно. Азъ не съмъ казалъ, че съмъ господаръ на Народното Събрание.

Драганъ Цанковъ: Смѣшъ се, че подиръ 50 дена ще го турнете на дневенъ редъ. (Смѣхъ отъ дѣсницата.)

Тодоръ Табаковъ: Ти си смѣшенъ!

Прѣдсѣдателъ: Нѣма какво да се смѣж.

Драганъ Цанковъ: Азъ Ви запрѣщавамъ да се смѣте съ говора на единъ депутатъ! Тукъ искате да се подигравате! . . . Съ вандалщини искате да управлявате!

Прѣдсѣдателъ: На първо мѣсто на дневенъ редъ имаме доклада на избора, станжлъ въ Дубничката околия. Г-нъ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ Владимиръ Недѣлевъ: Дубничката избирателна околия е била раздѣлена на три избирателни секции. Въ първата, Дубничка, секция отъ 3.133 души избиратели, гласоподавали сж 1.068. Отъ тѣхъ листата на Сарафова и Ранкова е получила 648 гласа, а листата на

Мартина Тодоровъ и Ангела Тодоровъ — 420. Въ дени на избора сж постѣпили 17 заявления. Въ дневника сж записани слѣдующитѣ думи: Извънредни случаи имало. Горно-Банската и Саморановската общини навлѣзли сутринъта въ 8 часѣтъ въ изборното мѣсто, когато гласувала Дубничката община, и искали насилственно да гласоподаватъ. Разбъркали се съ гражданитѣ и взели да се бутатъ, викатъ и правжтъ скандалъ. Всичкитѣ имъ опити за скандалъ останкли безуспѣшни. Повикана била войска, която стояла до гдѣто да се свърши изборътъ.

Въ втората, Долистовска, секция изборътъ е билъ почнжтъ въ 7 часѣтъ сутринъта и свършенъ въ 8 часѣтъ вечеръта. Отъ 3.429 души избиратели, гласоподавали сж 1.150. Кандидатурата на Михаила Сарафовъ и В. Ранковъ е получила 866 гласа, а кандидатурата на Марина Тодоровъ и Ангела Тодоровъ — 284 гласа. Въ тази секция е станжло слѣдующето, както е забѣлжано въ дневника. На сутринъта, когато се е започнжлъ изборътъ, общинитѣ, които сж били по азбучния редъ, не ги е имало на лице, затова е била допуснжта да гласоподава Коркинската община. Тази община е съставена отъ четири села, въ които влиза и селото Долистово, гдѣто е била секцията. Тя е допуснжта да гласоподава, и сж гласоподавали само избирателитѣ отъ с. Долистово, които, слѣдъ като свършили гласоподаването, дошли сж други общини, които сж слѣдвали по азбучния редъ, а именно: Бабинска, Балановска, Бобовдолска, Голѣмо-Върбовнишка, Дяковска и пр., които сж почнжли да гласоподаватъ. Въ 5 часѣтъ слѣдъ пладнѣ, когато свършила Голѣмо-Върбовнишката община да гласоподава, застѣпникътъ на кандидата Мартинъ Тодоровъ е заявилъ, че другитѣ избиратели отъ останжлитѣ двѣ села на Коркинската община, които сж дошли, да се допуснжтъ да гласоподаватъ, на основание чл. 89-й отъ Избирателния законъ, въ промежутъка. Бюрото взело такова рѣшение и ги допуснжло да гласоподаватъ; но избирателитѣ отъ други двѣ общини, а именно Дяковската и Червено-Брѣжката, влѣзли въ избирателното мѣсто и тамъ се испрѣчили и казватъ: „ние искаме да гласоподаваме“. И тѣй съ шумъ, глѣчки, викания и насилие заставили бюрото да си отмѣни рѣшението и допуснжло тѣхъ да гласоподаватъ. Не допуснжли да гласоподаватъ селата отъ Коркинската община, ами ония, които насилственно сж захванжли да гласоподаватъ. Захванжла да гласоподава Дяковската община, дохожда 8 часѣтъ, и ония три села отъ Коркинската община, както и общинитѣ: Червено-Брѣжка, Крайничка и Каменичка не сж гласоподавали.

Въ третата, Бобошевска, секция изборътъ се е почнжлъ въ 7 часѣтъ сутринъта и е продължавалъ до 8 часѣтъ вечеръта. Отъ 3.777 души избиратели, записани въ избирателнитѣ списъци, гласоподавали сж 1.071 избиратели. Отъ кандидатитѣ получили сж: Мартинъ Тодоровъ 545 гласа, Ангелъ Тодоровъ 544, Михаилъ Сарафовъ 524 и Василъ Ранковъ 522 гласа. Отъ резултата на изборитѣ въ тритѣ секции болшинство сж получили Сарафовъ и Ранковъ а тѣ сж прогласени за избрани отъ Дубничката околия.

Провѣрочната комисия, като разгледа тѣзи избори и като има прѣдъ видъ, че станжалитѣ нарушения сж несжщественни, намѣри, че изборитѣ сж станжали правилно и редовно и моли Народното Събрание да ги потвърди. Но, заедно съ това, комисията, като има прѣдъ видъ, че Василъ Ранковъ е билъ по-прѣди училищентъ инспекторъ въ района Кюстендилъ—Дубница и отъ какъ е прѣстанялъ да бжде такъвъ до денътъ на изборитѣ не сж се минжали шесть мѣсеци, до като е избранъ; слѣдователно, съгласно чл. 45-й отъ Избирателния законъ, който членъ Народното Събрание истълкува, намѣри, че казанитѣ Ранковъ нѣма качествата на избираемъ и по силата на чл. 45-й трѣбва да се касира. И тѣй, изборътъ да се признае за правиленъ и редовенъ по отношение на Михаила Сарафовъ, а да се касира по отношение на Васила Ранковъ, на основание чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Това е миѣнieto на комисията.

Михаилъ Сарафовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Каза ви се отъ г-на докладчика, че се иска касиранieto на г-на Васила Ранковъ, мойтъ другаръ отъ Дубничката околия, защото той е билъ нѣкога чиновникъ и защото ужъ Народното Събрание било взело рѣшение, какво и въ този случай може да се приспособи чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Такова едно изрично рѣшение отъ Народното Събрание не е взето и азъ излизамъ още единъ пѣтъ да говорѣмъ по тоя чл. 45-й и да искаме отъ васъ да се удобри другарътъ ми, г-нъ Василъ Ранковъ, защото тоя членъ не може да се приспособи при сегашния случай. Когато се говореше по-напрѣдъ за чл. 45-й отъ закона, сжщиятъ докладчикъ ни каза, че това опрѣдѣление на закона у насъ е заимствувано отъ френския избирателенъ законъ и той тогазъ има смѣлостта даже да каже, че този, който е прѣвеждалъ този членъ отъ френския текстъ, може би, да не е знаялъ толкова добръ языка, а, може би, и отъ желание да прѣобърне малко фразата, е извадилъ такъвъ единъ чл. 45-й, какъвто го имаме въ нашия законъ. И даже, ми се струва, бѣше се направила една насмѣшка тогазъ на италианския избирателенъ законъ, прѣводача на който не е знаялъ какво прави.

Г-да прѣдставители! По отношение на избираемостта, въ френския избирателенъ законъ е съвършено противното отъ туй, което казва нашиятъ Избирателенъ законъ. По отношение избираемостта на чиновницитѣ, френския избирателенъ законъ казва, че всѣки единъ чиновникъ може да бжде избранъ за народенъ прѣдставитель. Азъ имамъ тукъ френския избирателенъ законъ и въ неговия чл. 8-й, ако не се лъжѣ, е казано, че всѣки единъ чиновникъ може да бжде избранъ за народенъ прѣдставитель, но въ втората му алинея се опрѣдѣля, че ози чиновникъ, който се избере за народенъ прѣдставитель, длъженъ е въ 8 дни, слѣдъ като се провѣри изборътъ му, да заяви: кое отъ двѣтъ прѣдпочита; да ли да бжде народенъ прѣдставитель или да си остане чиновникъ. Слѣдователно, споредъ началата на френския законъ, избираемостта на чиновника е призната, но не е призната съвмѣстимостта; има несъвмѣстимостъ на народенъ прѣдставитель и държавенъ чи-

новникъ. (Владимиръ Недѣлевъ: Отъ коя година е законътъ?) Отъ 1875 год. Ще Ви кажѣ, г-нъ докладчикъ, че това е сжщиятъ законъ, който Вие цитирахте тогава именно: „Loi électorale, 30 Novembre 1875. Чл. 8-й отъ него законъ казва това нѣщо. Въ третата алинея на сжщия членъ се казва, че се прави изключение за военнитѣ, които се намиратъ на дѣйствителна служба. По-нататкъ въ чл. 9-й се казва пардонъ, въ третата алинея се опрѣдѣля, кои чиновници могатъ да бждѣтъ народни прѣдставители, като запазѣтъ сжщеврѣменно правата си на държавни чиновници. Законътъ въ тоя членъ даже задължава държавата да не смѣе да ги бута въ тѣхнитѣ функции; да не смѣе да ги повишава, съ цѣль да бждѣтъ прѣмѣстени отъ мѣстото, гдѣто си сж. Въ чл. 9-й се постановяватъ тѣй сжщо опрѣдѣления за другъ единъ видъ чиновници, които могатъ да бждѣтъ и народни прѣдставители, и чиновници. Въ чл. 10-й се опрѣдѣля даже, че чиновникътъ не губи правото на пенсия до като бжде прѣдставитель; и слѣдъ като прѣстане мандатътъ му на прѣдставитель, той има право да получава тая пенсия; чиновникътъ даже има право да получи пакъ своята прѣдишна служба. Това сж основнитѣ начала въ френския избирателенъ законъ, относительно избираемостта на чиновницитѣ. У насъ, г-да народни прѣдставители, е проведено тѣкмо противното начало. У насъ, въ чл. 44-й отъ Избирателния законъ е казано, че чиновницитѣ не могатъ да бждѣтъ избирани за народни прѣдставители. Законътъ опрѣдѣля точно, кои не могатъ да бждѣтъ избирани; показани сж най-напрѣдъ лицата, които нѣматъ право да бждѣтъ сами избиратели; лицата, които иматъ договоръ съ държавата, послѣ, военнитѣ, които се намиратъ на дѣйствителна военна служба — както е прѣдвидено и въ френския законъ, само че френскиятъ законъ прави едно изключение за нѣкои офицери отъ генералния щабъ; послѣ, казва, лицата отъ духовно звание, и най-послѣ, казва, не могатъ да бждѣтъ избирани и държавнитѣ чиновници, съ изключение на министритѣ. Слѣдователно, у насъ е тѣкмо противното на онова, което иматъ френцитѣ. Дозвовете ми да ви кажѣ, че когато се е съставлявалъ нашиятъ Избирателенъ законъ, имало се е прѣдъ видъ и гръцкиятъ избирателенъ законъ и Сръбскиятъ. Гръцкия, за жалостъ, нѣмамъ, па и не бихъ могълъ да го разберѣ, но сръбския имамъ. Сръбскиятъ законъ се държи по френския. И той казва . . . Ако обичате да ви процитирамъ чл. 10-й, но нѣма защо. Той казва изрично, че всѣки единъ чиновникъ, като се избере за народенъ прѣдставитель, може да си остане такъвъ; за това не се прави никакво изключение. И той изброява нѣкои случаи, въ които чиновницитѣ може да си останѣтъ и прѣдставители, и чиновници. Тѣ сж: министритѣ, членовѣтъ на Държавния Съвѣтъ, извънредно опълномощенитѣ министри, прѣдсѣдателитѣ и членовѣтъ на първостепеннитѣ сждилища, професоритѣ на Великата Школа, на сръднитѣ и специални училища, инженеритѣ и лѣкаритѣ на държавна служба, пенсионеритѣ и други нѣкои чиновници. Така щото, и въ единия и въ другия случай излиза, че сж избираеми, по френския и сръбския закони, всички чиновници. У насъ, па-

опаки, се казва, че чиновниците никакъ не сѫ избираеми. Въ френския избирателенъ законъ има неизбираемостъ, показана въ чл. 12-й, която е като исключение на общото правило за избираемостта на чиновниците. Азъ държж за нужно да ви прѣдамъ първата алинея на тоя членъ и молиж да се забѣлѣжи нейното съдържание. Четж ъж по френски текстъ, но прѣведено на български ще бѣде така: „Не могатъ да бѣдѣтъ избрани чиновниците въ окръга или въ колонията, било въ части отъ тая колония или отъ тоя окръгъ, или въ цѣлия имъ обсъгъ, до като трае изпълнението на длъжността имъ, или прѣзъ 6 мѣсеци, които слѣдватъ, слѣдъ като е прѣстанѣла длъжността, било по даване оставка, било по уволнение, било по промѣнение на сѣдалището или по други начинъ“. И изброява такива десетъ категории чиновници, между които влизатъ и окръжнитъ управители и други такива (Министръ-Прѣдсѣдателъ Димитръ Грековъ: И инспекторитъ на първоначалнитъ училища!) — Да, съвършено вѣрно е, г-нъ Грековъ, и инспекторитъ на първоначалнитъ училища. Повръщамъ се още единъ пѣтъ да повторѣж, зарадъ това, че не могатъ да бѣдѣтъ избрани прѣзъ 6-тѣхъ мѣсеци, които слѣдватъ слѣдъ като е прѣстанѣла тѣхната длъжностъ — френскиятъ законъ говори изрично за това и казва, било това прѣставане да е станѣло по подаване оставка, било по уволнение, било по прѣмѣстване и пр. Както виждате, г-да народни прѣдставители, това е едно исключение отъ общото правило на френския законъ, който дава на чиновниците право на Избираемостъ; тукъ се исключаватъ нѣкои чиновници, които не могатъ да бѣдѣтъ избираеми. Въ нашия Избирателенъ законъ е противното. У насъ не се прави исключение; у насъ се създава единъ видъ привилегия. Началото е, че никой, който е чиновникъ, не може да бѣде избранъ. Чл. 45-й, обаче, дохожда да казва, че ако нѣкой, който е чиновникъ, поиска да бѣде избранъ, той трѣбва да си даде оставката, най-много до 10 дена слѣдъ излизането на Княжеския указъ, ала се прибавя: но такива, т. е. които сѫ си дали оставката въ тия 10 дена и искатъ да бѣдѣтъ избрани, не могатъ да бѣдѣтъ избрани прѣзъ 6 мѣсеци отъ датата, когато сѫ подали оставка въ окръга, гдѣто сѫ служили.

Г-да народни прѣдставители! Обръщамъ вниманието ви още единъ пѣтъ на точното съдържание на тоя членъ, въ сравнение съ френския. Това правѣж затора, защото ни казахъ, че ние отъ тамъ сме го заимствували, и, както благоволихте да чуете, г-нъ Министръ-Прѣдсѣдателъ ни цитира даже една категория чиновници, именно инспекторитъ на първоначалнитъ училища, като че ли искаше да ми каже: че понеже въ Франция тия хора не могатъ да бѣдѣтъ избираеми, то не трѣбва и въ България да бѣдѣтъ избираеми. Азъ обръщамъ вниманието, както на почитаемия Министръ-Прѣдсѣдателъ, така и на Народното Събрание, че текстътъ на френския законъ съвършено друго гласи отъ текста на българския законъ. Ние може да желаемъ, г-да прѣдставители, да се приближимъ къмъ текста на френския законъ — азъ приемамъ това нѣщо — и това ще бѣде едно добро намѣрение за въ бѣдѣще. Тогава ние

ще се управляваме споредъ него, но за сега, по минѣлитъ вече избори, ние не можемъ да се управляваме по друго, освѣнъ по туй, което казва нашиятъ чл. 45-й. Когато избирателитъ сѫ се събирали на 25-й Априлий да избиратъ лицата, които сѫ си били поставили кандидатуритъ, тѣ сѫ се управлявали по тоя законъ, и затора и ние по тоя законъ трѣбва да се управляваме, когато ще разсѣждаваме върху избора и когато ще се произнасяме върху това, да ли тѣхнитъ избранници сѫ правилно избрани и да ли тѣ иматъ право да засѣдаватъ между насъ. Отъ нашия Избирателенъ законъ излиза, че онзи, който е чиновникъ по едно извѣстно врѣме — това ще ви покажж сега веднага — нѣма право да бѣде избираемъ. Кое врѣме е това, когато той не може да бѣде избираемъ? Трѣбва да има една мѣрка, за да се покаже до кога единъ чиновникъ трѣбва да бѣде неизбираемъ. Тая мѣрка, мислиж, не може да бѣде друга, освѣнъ деньтъ, когато се обявява на избирателитъ, че се свикватъ за да избиратъ народни прѣдставители. Тая мѣрка е датата на Княжеския указъ, или деньтъ на публикуването му за свикването на българскитъ избиратели.

Когато тази година се е оповѣстило съ Княжеския указъ за свикването на избирателитъ, моятъ другаръ, г-нъ Ранковъ, не е билъ чиновникъ. Г-нъ Ранковъ е билъ прѣстанѣлъ отдавна да има каквито да било связи съ правителството, отдавна той е прѣстанѣлъ да изпълнява нѣкаква общественна длъжностъ, да получава нѣкакво възнаграждение отъ държавата или отъ „общественни пари“, както се казва въ френския законъ. Както законътъ е императивенъ въ това, като казва, че не могатъ да бѣдѣтъ избираеми чиновниците, тѣй сѫщо и противното е императивно, че могатъ да бѣдѣтъ избираеми всички, които не сѫ чиновници, че могатъ да бѣдѣтъ избираеми всички, които неподпадатъ въ опрѣдѣленото отъ закона исключение, които не сѫ духовни лица, които не сѫ офицери и пр. Единъ пѣтъ ви споменѣхъ това, че ако единъ офицеринъ отъ дѣйствителната армия си подаде оставката нѣколко дни прѣди свикването на българскитъ избиратели да избиратъ народни прѣдставители, кой ще му забрани, щомъ е свелъ отъ себе си еполетитъ, да бѣде избранъ? Ще бѣде въпиюща неправда, ако му кажемъ: ти, г-не, си билъ офицеринъ и не можешъ да бѣдешъ избранъ. Между насъ има хора, които по-рано сѫ били офицери, и ние не оспоряваме правото имъ на народни прѣдставители. Единъ човѣкъ може да бѣде офицеринъ или чиновникъ, но съ врѣме той може да стигне да спечели онова изгубено право, онова право, което законътъ му е отнималъ по-напрѣдъ. Припособлението на 45-й членъ за ония случаи, за които френскиятъ законъ казва, че чиновникътъ не е избираемъ слѣдъ прѣставане на длъжността му, г-да прѣдставители, не може да отговаря нито на намѣренията на законодателя, нито на нашия здравъ разумъ. Ние не можемъ да искаме отъ българскитъ граждани да знажтъ какво е писано въ френския законъ, да знажтъ какво става и въ други държави и да се управляватъ така, както тамъ се управляватъ. Ние сме длъжни да знаемъ какво казватъ българскитъ

закона и да се управляваме споредъ тѣхнитѣ постановления. Българскиятъ законъ казва, че онзи, когото указа завари чиновникъ, ако иска да бѣде избранъ за народенъ прѣдставитель, трѣбва да си даде оставката. Това първо. Второ, казва, че такъвъ единъ господинъ не може да бѣде избранъ въ окръга, гдѣто се е простирала неговата обязанность, неговата дѣятелность, освѣнъ слѣдъ като се изминатъ 6 мѣсеца отъ деня, когато е подалъ оставка. Азъ ще подчертая тия думи: (Чете.) „Лицата — държавни чиновници — изброени въ пунктъ 5-й на горния членъ (освѣнъ министритѣ), които искатъ да бѣдѣтъ избрани за народни прѣдставители, трѣбва да си дадѣтъ оставката въ течение на 10 дни най-много отъ деня, когато се е издалъ указътъ за изборитѣ; но тѣ“ — на кого може да се отнесе тукъ това тѣ, освѣнъ за ония чиновници, за които се споменува по-горѣ — „тѣ въ никой случай не могатъ да бѣдѣтъ избрани въ окръжието, гдѣто исклучително се е простирала служебната имъ дѣятелность, докѣ не истекѣтъ шесть мѣсеца отъ деня, въ който сѣ подали оставка“. Повтарямъ още единъ пѣтъ, че думата „оставка“ се споменува въ първото прѣдложение и че другото прѣдложение свършва пакъ съ подаване на оставка. И тѣй като за ония, които по врѣме издаването на Княжеския указъ не сѣ били чиновници, не става и дума за неизбираемость, то естествено е, че това „тѣ“ не може да се отнася за ония, които сѣ били чиновници много по-рано.

Азъ ще ви напомня, г-да, че въ това отношение съ закона, който сега първъ пѣтъ се приспособява напълно, твърдѣ много различаваме отъ Избирателния законъ отъ 1893 год. Въ Избирателния законъ отъ 1893 год. има една забѣлжка къмъ чл. 16-й, която казва само това: „Чиновникитѣ, които искатъ да бѣдѣтъ избрани за прѣдставители, трѣбва да си дадѣтъ оставката въ течение на 20 дни отъ деня на издаването указа за изборитѣ“. И въ този чл. 16-й, пунктъ 4-й се постановява, че държавнитѣ чиновници не могатъ да бѣдѣтъ избираеми, а съ забѣлжката се постановява само това, че имъ се дава привилегия, въ разстояние на 20 дни да си помислѣтъ и да си изберѣтъ едно отъ двѣтъ, ще се избиратъ ли за прѣдставители, или пѣма да се избиратъ и ще си останѣтъ чиновници. Въ този Избирателенъ законъ отъ 1893 год. пѣма нищо казано касателно туй ограничение, което е прокарано въ чл. 45-й на новия законъ, а именно, че прѣзъ 10 дни чиновникътъ трѣбва да си даде оставката и че 6 мѣсеца отъ денѣтъ на издаването указа не може да бѣде избранъ въ окръга, гдѣто се е простирала неговата служебна дѣятелность. Българскиятъ избирателъ, който се е управлявалъ по закона отъ 1893 год. въ течение на пѣколко години, не е могѣлъ да прѣмине къмъ самия текстъ на чл. 45-й отъ новия Избирателенъ законъ, освѣнъ да го схване пакъ въ тази му смисълъ, въ която е написанъ; именно, че е прокарана онази привилегия, която се даваше тамъ: 20 дена за чиновници, които искатъ да бѣдѣтъ избрани за прѣдставители, за да си дадѣтъ оставка, само че не могатъ да бѣдѣтъ избрани, 6 мѣсеца отъ денѣтъ на издаването указа за изборитѣ, въ окръга, гдѣто се е

простирала тѣхната дѣятелность. Всѣко друго тълкувание на тоя чл. 45-й, ми се струва, ще отговаря на една частъ отъ нашитѣ желанія, отъ нашитѣ намѣрения, но да му се дава сега такова значение и да се постѣпва по тия наши несполнени желанія, за да се касира единъ изборъ, ми се струва, че не е право.

Азъ чухъ твърдѣ много доводи, които се наведоха по-напрѣдъ за тоя чл. 45-й; азъ чухъ доводи такива, които иматъ основание и по които се виждаше, че могатъ да станѣтъ нѣкои нежелателни работи, ако чл. 45-й остане тѣй, както си е сега. Тоя чл. 45-й наистина е направенъ за да запази българскитѣ избиратели отъ прѣдумишленнитѣ дѣйствия на властѣта; да запази българскитѣ избиратели отъ едни наложени кандидати, отъ едно искусствено приготвяване на прѣдставители, които властѣта може да приготи, за да ѣ захищаватъ въ бѣдѣщето Народно Собрание. Азъ гледамъ на чл. 45-й като на едно право, дадено на българскитѣ избиратели за самозапазване срѣщу прикрити официални кандидатури и като на едно ограничение на дѣйствията на правителствата за прокарването на извѣстни кандидатури. Разбирамъ много добрѣ, че по тоя чл. 45-й, както е у насъ сега, може много пѣти правителството да си приготи окръжни управители и да ги прокара като кандидати за народни прѣдставители и даже да ги избере; но отъ друга страна, менъ ми се струва, че не е право, когато се дава насилственно тълкувание на единъ законъ. Намъ се говорѣше тукъ винаги за духа на закона. Добрѣ; но духътъ на закона не може да отиде много по-далеко отъ колкото здравиятъ разумъ позволява да се даде на буквата на закона. Да дохождате тукъ да искате да се протѣгне тоя чл. 45-й въ онази смисълъ, която е казана въ французския законъ, това е много насилствено извъртание смисълъта, то е да се вмѣкватъ работи, които никога не сѣ прѣдвиждани и не съществуватъ. Ако искаме за напрѣдъ да дадемъ едно по-широко тълкувание, едно по-широко значение на тоя чл. 45-й, то не остана друго, освѣнъ да се направи нуждното прѣдложение и по тоя начинъ да се допълни всѣчкиятъ Избирателенъ законъ, а така сѣщо и тая празнина на закона и тогава не само да не го тълкуваме както ни понася, но да го знаѣтъ българскитѣ избиратели и да може да бѣде едно дѣйствително, едно законно оправдание на нашитѣ рѣшения.

Азъ повтарямъ, че тѣй като г-нъ Василь Ранковъ не е попадѣлъ въ опрѣдѣлението на чл. 44-й, точка 5-та, която се отнася за избираемостѣта на държавнитѣ чиновници, по врѣме когато е билъ кандидатиренъ, то не може да става и дума за неговото касиране. А пѣкъ чл. 45-й се отнася за ония г-да, които, като чиновници, заварени отъ указа, желятъ да бѣдѣтъ прѣдставители. Затова ви моля, г-да прѣдставители, да се присѣдините къмъ това схващане на закона. Азъ така съмъ разбиралъ закона, а така сѣщо сѣ го разбирали и всѣчки мои други приятели. Азъ ще ви кажъ, че може би азъ съмъ причината да се поддържи кандидатурата на г-на Василя Ранковъ въ Дубничката околия и то затова, защото чл. 45-й тѣй сме го разбирали ние и други свѣдуци хора тукъ въ София. Ко-

гато от няколко страни се направи запитване за разбирането на тоя членъ отъ закона, г-нъ Василь Ранковъ искаше да оттегли кандидатурата си, но защото много лица му бѣхъ казали, че тоя членъ не може да се разбира другояче, освѣнъ тѣй, както азъ имахъ честта сега да ви разпавя, той не си оттегли кандидатурата.

Иванъ Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ, ако взехъ думата по избора на г-на Ранкова, нѣмахъ прѣдъ видъ да повтарямъ ония доводи и тълкувания, които се дадохъ по чл. 45-й отъ Избирателния законъ, когато ставаше дума за касирането на Луковитския изборъ. Станяхъ сега да добавя, къмъ казаното тогава, още и слѣдующитѣ 2-3 довода, които, надѣжъ се, могатъ повлиа върху едно днешно рѣшение на Народното Сѣбрание, което да бѣде, въ основата си, противорѣчиво на взетото вече рѣшение по Луковитския изборъ. Първото съображение, което мисля да наведъ въ тоя редъ на мисли, е, че правото на избираемостъ на българския гражданинъ е най-свещенното право, което му е гарантиралъ основниятъ законъ, и че всѣко ограничение на това право не може да се тълкува освѣнъ въ най-тѣсна смисълъ. Това е едно общо юридическо правило и много лесно е да се разбере, че е и едно правило на здравия разумъ. Защото единъ пътъ законътъ е установилъ ясно и категорически, че правото на избираемостъ принадлежи на всички български граждани, то всѣко ограничение не може да се тълкува, освѣнъ въ най-строга и най-тѣсна смисълъ. Така, значи, трѣбва да се тълкува чл. 45-й. Когато обсъждахме значението и тълкуването на тоя членъ по Луковитския изборъ, азъ казахъ една мисълъ, която считамъ за нужно да повторя и днесъ. И тя е, че законодателятъ, когато е писалъ този законъ, се е боялъ не отъ испѣдени чиновници, съчувственници на бившата падяла партия, които у насъ не могатъ да иматъ никакво влияние, а отъ чиновници-съчувственници на владѣющата партия, които сж имали, и още много години белкимъ ще иматъ, влияние върху избирателитѣ. Възрази ми се тогава, че ако така би трѣбвало да тълкуваме чл. 45-й, то едно недобросѣвѣстно правителство всѣкога би могло да си назначи всички кандидати, които иска да прокара въ едни бѣдѣщи избори, за окръжни управители, и въ извѣстно врѣме, слѣдъ издаването на указа за свикването на избирателитѣ, не да ги уволни, т. е. не да ги испѣди, а да направи съ тѣхъ едно споразумѣние да си дадѣтъ тѣ оставката и, като не подходящи вече подъ постановлението на чл. 45-й, да бѣдѣтъ избрани и некасирани. Какво ще бѣде положението, питамъ азъ, на такива чиновници? Допущамъ, че може въ Княжеството да се намѣри такова едно правителство, което да стѣпи въ такава противозаконна сдѣлка съ своитѣ бѣдѣщи кандидати, за да може да ги натрапи на избирателитѣ. Този доводъ, обаче, г-да народни прѣдставители, не е сериозенъ за туй, защото положението на тия подавши оставка чиновници нѣма да бѣде въ нищо различно отъ положението на днешнитѣ тѣй наричани официални правителствени кандидати. И тѣ ще иматъ същото това положение, което заематъ правителственнитѣ кандидати въобще, т. е. правителството имъ

съчувствува, правителството имъ дава всичкото съдѣйствие на властѣта за тѣхното прокарване, и правителственнитѣ агенти отъ началото и до край сж политически приятели на тия избраници. И тѣхното положение, било че сж само приятели на правителството, било че сж бивши окръжни управители, подавши си оставката за да се изборѣтъ, въ нищо не се различава. Не е такова положението, обаче, на единъ Ранковъ, който, далечъ отъ да се ползува съ симпатитѣ на правителството, е избранъ въ една околия, гдѣто правителството е имало своя листа и гдѣто то е упражнило влияние да си прокара тая послѣдната. Не говоря за насилия, а за влиянието, много естествено, на властѣта, само за това, защото тя е властъ. Сега, слѣдъ онази аналогия, или, по-добрѣ, слѣдъ онова прѣкрасно тълкувание, което, г-нъ Сарафовъ даде на чл. 45-й, въ сравнение съ французския и сръбския текстове, струва ми се, че не може да има съмнѣние, че нашиятъ законодатель е ималъ прѣдъ видъ именно тѣзи чиновници-съчувственници на владѣющата партия. И ако Народното Сѣбрание рѣши да се повърне върху своето рѣшение, взето по Луковитския изборъ, то нѣма да направи никаква нелогичностъ, нѣма да направи никаква непослѣдователностъ, понеже и вчера ви казахъ по другъ единъ изборъ, че Народното Сѣбрание въ своитѣ рѣшения изобщо не е свързано съ никакви доктрини, съ никаква юрисдикция, и че то рѣшава на основание на своята съвѣсть, на основание на своитѣ убѣждения.

Най-послѣ, г-да прѣдставители, нека ми бѣде позволено да обърна вашето внимание и върху едно послѣдно обстоятелство, което ще ни потрѣбва ей сега, по другъ единъ изборъ. Провѣрочната комисиия е взела рѣшение да касира другъ единъ изборъ, затова, защото народниятъ избраникъ е билъ чиновникъ и отъ деня на подаване неговата оставка не сж се изменили шестъ мѣсеци; не до 25-й Априлий т. е. до деня, когато се призведохъ изборитѣ, а до деня на Княжеския указъ за свикване на избирателитѣ да си изборѣтъ прѣдставители на 25-й Априлий. Т. е. взетъ е денятъ, когато си е подалъ оставката и понеже отъ този денъ до 25-й Априлий има шестъ мѣсеци и 20 дена и този прѣдставителъ не може да бѣде касиранъ на това основание, провѣрочната комисиия е истълкувала члена иначе: че трѣбва да се счита началото на срока — денятъ на подаване оставка, а краа на този срокъ — не 25-й Априлий, а денятъ на издаването на Княжеския указъ. Нека прибавя къмъ туй, че този народенъ прѣдставителъ е членъ на почитаемата лѣвица.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Трѣбва да призная, че почитаемиятъ г-нъ Сарафовъ съ редко умѣние изпълни една свещенна длъжностъ, защото и той, и ние считаме, че бѣше неговъ длъжностъ да защити своя другаръ, толкозъ повече, че той самъ заяви, че извѣстна частъ отъ отговорността, за гдѣто г-нъ Ранковъ е поставилъ кандидатурата си въ Дубничката околия, пада върху него. Но отъ послѣднитѣ неговѣ думи ние виждате, г-да прѣдставители, че е имало съмнѣние у самия г-нъ Ранковъ, а може би и у неговитѣ приятели да ли чл. 45-й отъ Избирателния законъ нѣма да бѣде

приложимъ по отношение на самия г-нъ Ранковъ. Виждате, слѣдователно, че въпросътъ може да бѣде споренъ и е билъ споренъ, прѣди още ние да дойдемъ въ Народното Събрание, между най-заинтересуванитѣ лица. Азъ нѣмамъ намѣрение да говорѣмъ на дълго върху този въпросъ, защото менъ ми се струва, че аргументитѣ за и противъ сж исчерпани и че Народното Събрание е ангажирано, щомъ като то единъ пѣтъ вече разрѣши сжщия въпросъ по принципъ, по избора въ Луковитѣ. Но азъ взехъ думата, или, по-добрѣ, не се отказахъ отъ думата, за да кажъ, че може да се поддържи тезата на почитасмия г-нъ Сарафовъ и да се дойде пакъ до заключение да се потвърди рѣшението на провѣрочната комисия. Французскитѣ избирателенъ законъ, дѣйствително, постановява, като начало, че извѣстна група, извѣстна категория избиратели, безъ изключение, сж избираеми. Въ тази категория влизатъ и чиновницитѣ. Но има извѣстно изключение, има чиновници, които не могатъ да бѣдѣтъ избираеми. Не всички чиновници въ Франция не сж избираеми. Независимо отъ това пѣкъ, има друга една категория чиновници, които подпадатъ подъ една относителна неизбираемостъ, въ тази смисълъ, че не могатъ да бѣдѣтъ избирани не въ цѣла Франция, не въ всичкитѣ колонии, а само въ единъ окръгъ, въ една колония или частъ отъ колония, и неизбираемостъта се простира не само за врѣмето когато сж чиновници, ами още шесть мѣсеци прѣди датата на указа, съ който се опрѣдѣля денътъ кога да станѣтъ изборитѣ. Така щото, общото начало въ Франция е слѣдующето: чиновницитѣ могатъ да бѣдѣтъ избираеми, но извѣстни чиновници не могатъ да бѣдѣтъ избираеми. И ако тия чиновници бѣдѣтъ избрани, трѣбва да изберѣтъ между мандата на народния прѣдставителъ и между службата си. У насъ е съвършено противното: чиновницитѣ не могатъ да бѣдѣтъ избираеми. Законътъ изрично казва това. Първото заключение, което трѣбва да извадимъ отъ тази аргументация, ако искаме да тълкуваме закона, както се тълкуватъ всичкитѣ закони, е това. Понеже въ Франция не е правило, че не може да бѣдѣтъ избираеми чиновницитѣ, ами е противното правило, и понеже у насъ, напротивъ, е правило, че чиновницитѣ не могатъ да бѣдѣтъ избираеми, то, когато се касае за чиновникъ, по-строго ще приспособимъ закона; нѣма да бѣдемъ толкова отетъпчиви, както е французскитѣ законъ. У насъ абсолютно чиновникъ не може да бѣде избираемъ. И когато се прави изключение за извѣстна категория избираеми — за чиновницитѣ, че не могатъ да бѣдѣтъ избираеми, ние още по-строги ще бѣдемъ въ тълкуването на закона. Друго заключение не можемъ да извадимъ отъ разликата въ това отношение между французския избирателенъ законъ и нашия. Още по Луковитския изборъ, г-да прѣдставители, когато говорѣше Ко-нушкитѣ народенъ прѣдставителъ, г-нъ Владимиръ Недѣлевъ, той споменъ за сжщия този французски законъ, но споменъ само за относителната неизбираемостъ, и тогазъ, ако си спомнямъ, той споменъ само за административнитѣ чиновници. Не сж само административнитѣ чиновници, но когато се третира този въпросъ, може да се каже, кои сж чиновницитѣ, зарадъ които има относителна неизбираемостъ, която се

простира и по-далечъ — шесть мѣсеци прѣди да бѣде избранъ за народенъ прѣдставителъ.

Но единъ пѣтъ туй нѣщо казано и единъ пѣтъ ясно установена разликата между французския избирателенъ законъ и нашия, нека се върнемъ на чл. 45-й отъ нашия Избирателенъ законъ. Какво гласи тоя членъ въ буквата си? — Чиновници, които желятъ да се изберѣтъ — понеже сж неизбираеми всички чиновници — трѣбва 10 дена подиръ издаването на указа за изборитѣ, да си подадѣтъ оставката. Но чиновницитѣ въ всѣки случай не може да бѣдѣтъ избираеми. (Михаилъ Сарафовъ: Не е тѣй! Тѣ, чиновницитѣ, които сж си подали оставката, не могатъ да бѣдѣтъ избираеми . . . Цитирайте точно текста на закона, г-нъ Геннадиевъ!) Чакайте, г-нъ Сарафовъ, ще ви го прочетѣ. (Чете.) „ . . . не могатъ да бѣдѣтъ избирани въ окръга, въ който сж служили, ако не сж се изминѣли шесть мѣсеци отъ деня, когато сж подали оставка.“ Значи, съгласни сме въ прѣвода. (Драганъ Цанковъ: Ама Вие казахте „подиръ указа“! Тукъ нѣма оставка подиръ указа!) Г-нъ Цанковъ! Ние сме съгласни и съ Васъ! (Драганъ Цанковъ: Вие все адвокатски ѣж карате! Това е адвокатско тълкувание! Ние ще гледаме да изключимъ адвокатитѣ отъ тукъ!) Г-да прѣдставители! Въ деня, когато ще изключите адвокатитѣ отъ тукъ, ще се почувствува единъ недостатѣкъ, защото тогазъ не ще има кой да тълкува правилно законитѣ. (Янко Сакъзовъ: Не ще има кой да ги искривява!) Не ще има кой да ги разбира, прѣди всичко!

И тѣй, повръщамъ се на нашия Избирателенъ законъ, който казва, че чиновницитѣ изобщо не сж избираеми, и неизбираемостъта се простира и по-далечъ. Не можемъ да кажемъ, че трѣбва да избере прѣдставителския мандатъ или чиновничеството. Законътъ казва, че чиновницитѣ сж неизбираеми до като сж на служба; но това изключение се простира и по-нататѣкъ, слѣдъ излизанието отъ служба, именно шесть мѣсеци прѣди произвежданието на изборитѣ, трѣбва да не сж били на служба въ окръга, въ който искатъ да бѣдѣтъ избрани. Само съ тая разлика, че чл. 45-й отъ Избирателния законъ говори за подаване оставка. Сега, какво заключение трѣбва да извадимъ отъ това, че нашиятъ законодатель изисква непрѣмѣнно да си е подалъ оставката? Когато въ единъ законъ има конфликтъ между буквата и духа, ще гледаме духътъ на закона, а когато нѣма конфликтъ, нѣма защо да търсимъ подъ вола теле. За да бѣдѣмъ кратѣкъ, г-да народни прѣдставители, ще резюмирамъ и ще свѣрѣжъ това, което искахъ да кажъ, и това, което може да се извади като правилно заключение отъ тълкуването на чл. 45-й на нашия Избирателенъ законъ. Прѣдлагатъ ви се двѣ тълкувания. Въ едното се казва, че чиновникътъ, който е служилъ въ извѣстенъ окръгъ и който си е подалъ самъ оставката, но не сж се изминѣли шесть мѣсеци до произвежданието на избора, не може да бѣде избранъ за народенъ прѣдставителъ. Тѣй ли е, г-нъ Сарафовъ? (Михаилъ Сарафовъ: Това е буквата на закона!) Второто тълкувание, къмъ което се присъединявамъ и което се прие единъ пѣтъ въ Народното

Събрание, е, че чиновникът не може да бъде избираем само въ окръга, въ който е служил, ако не сж се изминали шест мѣсеца отъ деня, когато е подалъ оставка, или е билъ уволненъ. Защото, и азъ съмъ съгласенъ съ г-на Недѣлева, че думата „оставка“ въ нашия чл. 45-й отъ Избирателния законъ е употребена, защото въ началото на тоя членъ се говори за чиновници, които непрѣмънно трѣбва да подадѣтъ оставка, ако би пожелали да бѣдѣтъ избрани за народни прѣдставители, и които сж длѣжни, въ разстояние на 10 дни отъ издаването на указа, непрѣмънно да подадѣтъ оставка, и затуй на края на члена е употребена думата „оставка“. Но тя е употребена неправилно, ако се мисли, че трѣбва да бѣде подадена оставка отъ чиновника. Има аргументи по-силни, които ще убѣдѣтъ и самия г-нъ Сарафовъ. (Василъ Ранковъ: Обърнете внимание върху етимологическото значение на думата „подавъ“!) И Вие обърнете внимание, че на края на чл. 44-й не се казва „подали“ . . .

Послѣдниятъ аргументъ. Отъ кои се бои законодателятъ: отъ чиновникѣтъ, които принадлежѣтъ на властующата партия, или отъ чиновникѣтъ на паднѣлата отъ властъ партия? Такова тълкувание абсолютно не е възможно, защото, ако тъй тълкуваме закона, ще дойдемъ до абсурдни заключения, а всѣко такова заключение трѣбва да се отхвърли. И защо ще дойдемъ до абсурдни заключения? — Защото казва се, че законодателятъ се бои отъ правителството, което е на властъ. Ами правителството, което е на властъ, не е ли самовластно да приеме оставката на единъ чиновникъ? Каква ще бѣде разликата тогазъ? — Абсолютно никаква. Никога не може да се приеме тълкувание, което нѣма никаква смисълъ и довежда до абсурдъ. Вземете случая на Ранкова; вземете случая на Великова. Той бѣше окръженъ управителъ въ Плевенъ, и въ извѣстенъ моментъ подава си оставката. Като вижда, че идва ново правителство на властъ, подава си оставката — което не е прѣстъпление, а похвала, може би, въ извѣстенъ случай. Тогава той не биваше избираемъ, а когато го уволнѣтъ, бива избираемъ. Въ какво се е измѣнило положението на окръжния управителъ, или на бившия окръженъ управителъ Великовъ? Повече влияние ли е добилъ съ една бумага или по-малко? Повече ли е могълъ да злоупотрѣбѣва съ волата на избирателитѣ? Никаква не е разликата. Разликата е всичко въ това, че си е далъ оставката, а не е билъ уволненъ. Вие виждате единъ и сжщъ човѣкъ, поставенъ въ едно и сжщо условие, въ едно и сжщо положение; въ една и сжща избираемостъ или неизбираемостъ. Този човѣкъ е живъ — прѣдъ васъ. Недѣйте дава такова тълкувание на закона. Затуй, заключавамъ, че трѣбва да се приеме тълкуванието на провѣрочната комисия, защото е единственното правилно тълкувание на закона.

Михаилъ Такевъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители! Г-нъ Генадиевъ изхожда отъ една съвършенно неправилна точка, като казва, че чиновникѣтъ въобще сж неизбираеми и като е така, всѣко исклучение отъ това правило трѣбва да го тълкуваме тѣсно. Менъ ми се струва, че г-нъ Генадиевъ не трѣбваше да изхожда отъ исклуче-

нието на общото правило, та отъ исклучението да прави друго исклучение, а трѣбваше да изхожда отъ онова общо правило, което е написано въ нашата Конституция. Въ нашата Конституция, чл. 86-й, алинея трета, е казано: „Избираеми за прѣдставители сж всички български граждани, които се ползуватъ съ граждански и политически правдини и сж на възраст по-горѣ отъ 30 години и да сж книжовни (грамотни)“. Значи, всички български граждани, които сж навършили 30-годишна възраст и се ползуватъ съ граждански и политически права, иматъ право да бѣдѣтъ народни прѣдставители. Слѣдъ това, казва слѣдующата алинея: Българското Народно Събрание съ специаленъ законъ ще укаже наредбитѣ, ще укаже на процедурата, по която ще се извършватъ изборитѣ; т. е. раздѣлянието избирателнитѣ околии на секции, назначаванieto на бюро, провѣрители, прѣдсѣдателъ и т. н. Съ една рѣчь, системата, по която ще ставатъ изборитѣ на кандидатитѣ, условията, които удовлетворява или не, единъ народенъ прѣдставителъ, сж указани точно въ Конституцията. Тѣ сж три, а именно: 30-годишна възраст, грамотностъ и граждански и политически права. Но, Избирателниятъ законъ, по съображения достатъчно извѣстни на всички, е постановилъ въ своя членъ 44-й извѣстни исклучения, исклучения, които трѣбва безспорно да се тълкуватъ стриктно, защото общо правило е, че всѣко исклучение трѣбва да се тълкува тѣсно. Чл. 44-й отъ Избирателния законъ изброява нѣколко категории лица, които, ако сж такива, каквито указва този членъ, нѣматъ право да бѣдѣтъ избираеми. Такива сж: (Чете.) „1) Лицата, които споредъ чл. чл. 4 и 5-й отъ настоящия законъ, сж лишени отъ избирателно право, съ исклучение на ония, които се намиратъ въ затворъ по прѣдварително слѣдствие за прѣстъпление; 2) лицата, които иматъ договоръ съ държавата за разни доставки на правителството, или сж прѣдприели нѣкои държавни работи; 3) военнитѣ лица на дѣйствителна служба; 4) лицата отъ духовно звание и 5) държавнитѣ чиновници, съ исклучение на министритѣ“. Значи, всичкитѣ тия прѣдприемачи, духовни лица, военни лица на дѣйствителна служба, които въ деня на изборитѣ притежаватъ тѣзи качества, сж не избираеми. Ако единъ офицеръ на 25-й Априлий е въ униформа, той не може да бѣде избираемъ; но ако на 24-й Априлий си е подалъ оставката и на 25-й Априлий е цивиленъ, безспорно е, че той може да бѣде избираемъ на общо основание по нашата Конституция, като човѣкъ, който се ползува съ граждански и политически права, навършилъ 30-годишна възраст и е книжовенъ, и свърхъ туй, въ деня на произвежданието на избора, той не се намира на дѣйствителна военна служба. Първата алинея на чл. 44-й е мѣродавна: Не могатъ да бѣдѣтъ избрани, казватъ, когато ставатъ изборитѣ, въ деня на произвежданието на изборитѣ: а) лицата, които сж лишени отъ избирателно право; б) лицата, които иматъ договоръ съ държавата; в) военнитѣ лица на дѣйствителна служба; г) лицата отъ духовно звание; и д) държавнитѣ чиновници, съ исклучение на министритѣ. Ако азъ съмъ ималъ едно прѣдприятие съ държавата, и на 24-й Апри-

лий съмъ го ликвидиралъ, моля ви, да ми кажете: на 25-й Априлий можехъ ли бждж избираемъ за народенъ прѣдставитель? — Безспорно, че можехъ. Защо? — Защото въ деня на произвежданието на избора, азъ се ползувахъ съ правото на избираемостъ, понеже нѣмахъ никакво прѣдприятие съ държавата. Нѣщо повече. Ако азъ на 24-й Априлий се раскалугержъ—бѣхъ духовно лице и ме деградирахъ —и станяхъ мирянинъ, можъ ли на 25-й Априлий да бждж избираемъ за народенъ прѣдставитель? — Можъ, защото чл. 44-й, който съдържа самитѣ исклучения, казва: „лицата отъ духовно звание, които сж въ деня на избора такива, не можтъ да бжджтъ избираеми“. Значи, мѣрдавенъ е само единъ пунктъ, т. е., че въ деня на избора не трѣбва да притежавашъ тия качества, които те лишаватъ отъ правото на избираемостъ. Това казва чл. 44-й. Значи, чл. 44-й изброява единъ редъ исклучения отъ общото правило на избираемостта. Чл. 45-й допѣлва мисълта на законодателя отъ чл. 44-й. Като се повръща на алинея 5 отъ чл. 44-й казва: „лицата, изброени въ пунктъ 5-й на горния членъ (освѣнъ министритѣ) . . .“ А, пунктъ 5-й отъ чл. 44-й казва: „държавнитѣ чиновници, съ исклучение на министритѣ“. Значи, хората, които въ деня на изборитѣ сж чиновници, „не можтъ да бжджтъ избрани за народни прѣдставители“. Повтарямъ го пакъ: както за прѣдприемача, офицера и духовното лице е вѣрното, че на 24-й Априлий вечерята е истекълъ срока на лишението отъ граждански и политически права и на 25-й Априлий е получилъ правото на избираемостъ, така също же е вѣрно и за чиновника, който на 24-й Априлий си е далъ оставката. Но отъ туй общо правило, или, по-добрѣ, туй исклучение е уредено съ нѣкои подробности. (Чете.) „Лицата, изброени въ пунктъ 5-й на горния членъ (освѣнъ министритѣ), които искатъ да бжджтъ избрани за народни прѣдставители, трѣбва да си даджтъ оставката въ течение на 10 дни най-много отъ деня, когато се е издалъ указътъ за изборитѣ . . .“ „Какво прави той? — Прави едно малко отклонение отъ онова правило, че ако въ деня на избора вие не сте вече чиновникъ, то, за да можете да се изберете за народенъ прѣдставитель, изисква се, между деня, когато е излѣзълъ указътъ за произвежданието на изборитѣ, и деня на вашата оставка, да сж се изминжли 10 дни. „Трѣбва да си даджтъ оставката въ течение на 10 дни най-много отъ деня, когато се е издалъ указътъ за изборитѣ; но въ никой случай тѣ . . .“ — които сж били чиновници и които законътъ е заварилъ като чиновници, т. е. лицата, изброени въ алинея 5-а на чл. 44-й; държавнитѣ чиновници, които е заварилъ въ деня на указа като такива — „тѣ, казва, не можтъ да бжджтъ избрани въ окръжието, гдѣто исклучително се е простирала служебната имъ дѣятелностъ, докѣ не истекжтъ 6 мѣсеци отъ деня, въ който сж подали оставка“, „а пъкъ за държавенъ чиновникъ, когото указътъ за произвежданието на изборитѣ е сварилъ като такъвъ, срокътъ не е 10 дни. Като излѣзе указътъ за изборитѣ на народни прѣдставители, законодателятъ прѣдоставя право на държавнитѣ чиновници да си прѣсмѣтнатъ: да останжтъ ли тѣ чиновници, или да си подаджтъ оставката—туй, което

казваше г-нъ Генадиевъ, че не гармонира съ французския текстъ. Напротивъ, въ французския текстъ се прѣдоставя право на чиновника, слѣдъ като му се провѣри изборътъ, 8 дни да размисли: да остане ли депутатъ, или да си запази службата, а пъкъ нашиятъ законодатель, по моему много по-прѣдвидливъ, е казалъ: вмѣсто вие да се излагате да правите разноски, да правите трудъ, азъ ви прѣдоставямъ този стажъ, този срокъ отъ 10 дни, прѣди да се избирате. Десетъ дни слѣдъ указа, вие имате право да кажете: искате ли да запазите службата, или же искате да станете народенъ прѣдставитель. Ако искате да станете народенъ прѣдставитель, дайте си оставката. Обаче, за тия, които сж упражнявали извѣстна служба въ даденъ районъ, въ този районъ не можтъ да се избиратъ, или же тѣ не можтъ да се ползватъ съ по-малкъ стажъ отъ 6 мѣсеци; въ продължение на 6 мѣсеци, тѣ нѣматъ право да бжджтъ избрани въ това мѣсто. Ще видимъ малко по-послѣ защо. Така щото, и въ единия, и въ другия случай не може да се разбира, освѣнъ за такива чиновници, които законътъ е заварилъ като такива и на които се прѣдоставя право да се избиратъ или не — споредъ както тѣ желажтъ.

Г-да прѣдставители! Кой е мотивътъ на нашия законодатель? — Мотивътъ, безспорно, е онова влияние, което чиновникътъ е могълъ да укаже чрѣзъ силата и властта, които той е упражнявалъ, да не би като се ползува съ тая властъ, да си е подготвилъ почвата да се избере за народенъ прѣдставитель. Затуй, когато ще става рѣчь за единъ чиновникъ да стане народенъ прѣдставитель, законътъ е искалъ да прѣдохрани избирателитѣ отъ това негово влияние и му е прѣдоставилъ това право само въ 10 дни, а за ония чиновници, които се намиратъ въ даденъ районъ, 6 мѣсеци е трѣбвало да минжтъ, за да изфириса онова влияние, което той е могълъ да има въ този районъ. Сега, ако вие ще се отклоните отъ буквата на закона и ще искате да търсите смисѣла, то безспорно е, че влиянието на единъ чиновникъ отъ властующата партия, или този, който доброволно си е подалъ оставката, има хиляди пѣти по-гоѣмо значение, отъ колкото влиянието на тоя чиновникъ, когото сж испѣдили. Нема вие мислите, че единъ испѣденъ чиновникъ, за когото народътъ знае, че е испѣденъ, ще има нѣкакво влияние въ своята околия? Нема вие не знаете, че като молня се прѣска новината, когато единъ околийски началникъ, или мирови съдия се уволни отъ неговия районъ? — Нѣма съмнѣние, че тия новини се прѣскажтъ съ такава бързина, щото той още не узналъ, въ околията другитѣ, които сж прѣдизвикали неговото уволнение, сж узнали това много по-рано, съобщили сж на неговитѣ хора, които се намиратъ подъ неговото влияние, и не само отъ това влияние сж могли да се освободжтъ, но и, обратно, една реакция е послѣдвала даже. И г-нъ Бѣлиновъ ви много право каза, че г-нъ Великовъ, слѣдъ като е билъ уволненъ като държавенъ чиновникъ, не само не е могълъ да запази своето влияние, но, напротивъ, ако сж вѣрни думитѣ на г-на Табакова, когото нѣмахъ честта да чуя, че отъ него е треперялъ цѣлиятъ окръгъ, когато е билъ окръженъ управитель, то, когато е билъ уволненъ, казвамъ,

не само че не щеше да запази това влияние, но, напротив, негодуванието на народа щеше да избухне като единъ казанъ, върху който стои една запущалка, която не дава на парата да излезне на горѣ. Падне ли едно министерство, вие знаете вече, какво е влиянието на това правителство. Падна Стамболовъ въ 1894 год. и неговитѣ приятели го трѣбахъ по улицитѣ. Имаше ли влияние старата власт? — Когато падна Стоиловъ, същата история: трѣпанія, биения и т. н. Защо? — Ще поддържате ли, че още тая власт има влияние, или обратното, че той народъ, който се намираще подъ гнета на тая власт, избухна и доказа, че едва е могълъ да търпи надъ себе си тая власт и съ това даде да се разбере, че отъ сега нататъкъ не само нѣма да търпи този гнетъ, но ще искава и всичкото си прѣзрѣние, всичкото си възможно негодувание къмъ тегози, който го е угнетявалъ. Така щото, да се мисли, че нѣмало абсолютно никаква разлика между единъ чиновникъ, който се е снабдилъ съ една бумага, въ която е пишело, че му се дава оставката, и между другъ чиновникъ, който е уволненъ по доброволно подаване оставка, е погрѣшно; напротивъ, има разлика отъ тукъ до небето. Така щото, ще ме извинятъ тия г-да оратори, които казватъ, че нѣмало никаква разлика между единия и другия.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ Д-ръ Сава Иванчовъ.)

Но, г-да прѣдставители, ако вие искате да говорите за моралното влияние, менъ ми се струва, че съвършено е не ксати. Ако беше тукъ г-нъ Министръ-Прѣдседателъ азъ бихъ му задалъ той въпросъ: не беше ли той, който отиваше по цѣла България и викаше: тогози и тогози ще изберете за народни прѣдставители; тѣ сж хората на хюкмата? (Прѣдседателствуващия Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ Такевъ! Моля Ви се, не се отстранявайте отъ прѣдмета!) Ако е думата за морално влияние, какво по-голямо отъ това морално влияние искате, каквото е влиянието на единъ Министръ-Прѣдседателъ, който да казва: сажнѣ, да не избирате г-на Иванова за прѣдставителъ; той е опасенъ, той е опозиционеръ; ако го изберете, вие ще страдате отъ него! Казватъ ви, че ако вие търсите *ratio legis*-а на чл. 45-й, позволете ми да ви питамъ: кой отъ кандидатитѣ на болшинството, не се е билъ избралъ съ влиянието на властта? Може би туй да е прието въ конституционитѣ държави — не знамъ — може би туй болшинство и министритѣ, като принадлежащи на една партия, имали сж право да ходятъ и да рекомандуватъ своитѣ кандидати; но ако вие искате да освободите българскитѣ граждани отъ всѣкакво давление на властта, отъ всѣкакво морално влияние, то азъ бихъ помолилъ най-напрѣдъ г-да министритѣ, а слѣдъ туй и уважаемитѣ тѣхни другари партизани, да ни кажатъ: бѣхъ ли избирателитѣ свободни отъ моралното влияние на властта, когато се положихъ официалнитѣ кандидатури? Даже азъ бихъ казалъ на уважаемия Министръ на Народното Прѣсвѣщение, г-нъ Иванчовъ: какъ се избра той въ една секция на Бръзничката околия? Не е ли благодарение на авторитета, на влиянието, на хедатайството, на агитацията на г-да министритѣ, на министра г-нъ Ра-

дославовъ и на министра г-нъ Грековъ, които въ деня на избора се намирахъ въ тая секция? Нема г-нъ Радославовъ отиде тамъ като шефъ на полицията да пази тишината, а тѣй сжщо и г-нъ Грековъ? — Не. — Отидохъ, безспорно, да упражняхъ извѣстно влияние надъ своитѣ избиратели, било като отклонихъ правителственитѣ кандидати отъ кандидатурата имъ, било като министри и приятели на кандидатитѣ да повлияхъ върху тѣхъ. Но въ всѣки случай е упражнено, безспорно, едно морално влияние. И ако има опасения отъ моралното влияние, то сж именно тия опасения, че тия, които сж го упражнили, сж отъ онаи власт, която е въ състояние да отнеме или да даде извѣстни блага. И за туй, г-да прѣдставители, азъ нѣма да се впуштамъ и нѣма да отидѣ да търся моралното влияние тамъ, гдѣто нѣма да го намѣря. Азъ ще отидѣ . . . (Йонъ Титоровъ: Когато имаше морално влияние, бѣхте 9 души, а сега сте 60!) Съвършено вѣрно. Може би г-нъ Титоровъ е правъ, като казва, че едно врѣме е имало 9 души само опозиция, но тогава имаше не само морално влияние, но имаше и материално влияние: имаше полиция, имаше шайки, имаше и войска. Азъ съмъ съгласенъ, защото и пропаданieto на единъ мой изборъ въ Пещера се дължи именно на такова влияние. (Никола Йонковъ-Владикинъ: Кажете какъ агитираше?) Обаче, едно е вѣрно тоже, че между онѣзи редовни избори, за които азъ ще говоря, и онѣзи распахвания на събрания и правене на избори въ изключителни случаи, има голѣма разлика. Днесъ цѣла България . . . (Никола Йонковъ-Владикинъ: Съ правителството агитираше!) Безчестенъ е този, който е агитиралъ съ влиянието на правителството! Такевъ е правилъ митинги, Такевъ е държалъ до 50 събрания, а не се е крилъ изъ кюшетата! Такевъ програмата си не крие изъ шантажнитѣ органи! Азъ, г-да прѣдставители, прѣди да положѣ кандидатурата си, показахъ програмата си чрѣзъ печата, за да нѣма нужда, г-нъ Владикинъ, да ме анострофирате тукъ. Моитѣ приятели може да Ви сж писали, каквито щатъ глупости . . . (Никола Йонковъ-Владикинъ: Азъ говоря истината! Държж писма на свои приятели!) Ако сте честенъ човѣкъ, Вие трѣбва да четете възванията и това което Такевъ е говорилъ въ митингитѣ, а не това, което сж Ви говорили по кюшетата! (Прѣдседателствуващия Д-ръ Сава Иванчовъ: Моля, г-нъ Такевъ, не се увеличайте!) — Г-да прѣдставители! Като оставимъ на страна възможното морално влияние, което може да упражни правителството при единъ или другъ изборъ, трѣбва да се спремъ на друга една точка: ималъ ли е възможность този чиновникъ, който е билъ уволненъ прѣди даже издаването на указа за свикването избирателитѣ за избирание народни прѣдставители за една извънредна сесия, да си подготви почва, за да бѣде избранъ за народенъ прѣдставителъ? Знаелъ ли е г-нъ Ранковъ, че ще се растури Събранието, че ще се произведатъ нови избори, та да си подготви почва? Растурянieto на IX-то Обикновено Народно Събрание е нѣщо извънредно — не беше сега момента да се распусне IX-то Обикновено Народно Събрание; то е изключително обстоятелство, което обусловва идеята за рас-

турянието. Следователно, г-нъ Ранковъ не е могълъ да има и мисълъ да си подготви почва (Министръ Димитръ С. Тончевъ: Законодателятъ презюмира!) Законодателятъ е презюмиралъ когато ще дойде единъ редовенъ изборъ. Като знаемъ, че нашиятъ законодателенъ периодъ е 5 години, и когато наближи да се свърши, тогазъ, да, всѣки чиновникъ, който иска да бѣде избранъ, може да си подготви почва да се избере. Но, ако това редовно събрание се распуца още въ първата му сесия и се произвеждатъ избори внезапно, знаехъ ли тия чиновници това, та заранъ да си даждъ оставката? Азъ разбирамъ, че всѣки чиновникъ, който иска да се избере, трѣбва 6 мѣсеца, прѣди датата на изборитѣ, да си даде оставката, но за едно редовно събрание — законодателятъ не му е приготвилъ капанъ, за да го излъже — а за едно внезапно растуриание, отъ гдѣ може да знае 6 мѣсеца по-рано, прѣди свикването, че това редовно събрание ще се распусне, за да удовлетвори исканията на закона? Така щото, въ случая, ако щете даже да вземете да тълкувате закона тъй, както вие искате, точно по буквата, по духа му, тъй, както е въ Франция, Германия, и гдѣто обичате вземете, пакъ не можете да го приложите за извънредното събрание, защото нѣма ratio. Защото и завчера го казахме: *Ubi ratio ibi jus* — гдѣто има ratio, тамъ има и законъ. Можемъ ли ние да пишемъ единъ законъ, безъ мисълъ? Защо е, ще попитате, този стажъ отъ 6 мѣсеца? — Само за едно: за да парализира това влияние, което може да приготви почвата. Но въ единъ внезапенъ случай може ли чиновникътъ да има такова влияние или не може? — Азъ казвамъ, че не може да има. Ето защо, въ данния случай, азъ мисля, много добръ забѣлѣза, г-нъ Сарафовъ, че: (Чете.) „Лицата, изброени въ пунктъ 5-й на горния членъ (освѣнъ министритѣ,) които искатъ да бѣждъ избрани за народни прѣдставители, трѣбва да си даждъ оставката въ течение на 10 дни най-много отъ деня, когато се е издалъ указътъ за изборитѣ: но въ никой случай тѣ“ — кои тѣ? — които сж си дали оставката въ 10 дни най-много отъ какъ се е издалъ указътъ, не могатъ да бѣждъ избрани въ течение на 6 мѣсеци въ тоя районъ, гдѣто се е простирала тѣхната дѣятелност. И тукъ явно посочва законодателятъ на редовенъ законодателенъ изборъ, който е могълъ да прѣдвиди, очевидно, но за който не е могълъ да прѣдвиди, не може да става и рѣчь. Ето защо, изборътъ на г-на Ранкова е съвършено правиленъ и законенъ. Г-нъ Ранковъ, който въ деня на избора, 25-й Априлий, не само не е билъ чиновникъ, но много по-рано е билъ уволненъ и, следователно, не се е намиралъ подъ удара на чл. 44-й, е могълъ да бѣде избираемъ. Нѣщо повече даже; той е могълъ да бѣде избираемъ и тогазъ, ако 10 деня слѣдъ издаванетоъ указа за изборитѣ не е упражнявалъ своята власть. Понеже искате да дадете доктринално тълкувание на тоя членъ отъ Избирателния законъ и постоянно ще се ссилавате на него, тогазъ вие трѣбва да приеми онова доктринално тълкувание, за което ви азъ говорихъ отъ тази трибуна, че чл. 45-й не може да се касае за чиновници, които не се намиратъ подъ удара на този членъ. Единъ пътъ общото правило е, че всички сж избираеми,

исклучението трѣбва да тълкуваме до толкозъ, до колко въ деня на изборитѣ сж обрѣменени кандидатитѣ за избираемостта имъ. (Драганъ Цанковъ: Гласъ въпиющи въ пустини!)

Вълко Нейчовъ: (Отъ трибуната.) Г-да! България трѣбва сама да оплаче своитѣ сѣдбини, че ония, които тя праща тукъ да създаватъ закони за нежъ, дохождатъ минути, когато тѣ сами да се блѣснатъ о буквата на тия закони, като въ една скала, и да не знайтъ какъ да се оправятъ. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Вѣрно е, че Вие се блѣскате!) Въ това положение се намира днесъ Народното Събрание. И като казвамъ това, не го казвамъ въ упрѣкъ на това Народно Събрание, а го казвамъ въ упрѣкъ на онова, което е пледирало настоящия законъ и отъ което азъ, съ моята слабостъ, съмъ ималъ честта да правя часть. (Единъ прѣдставителъ: Защо не сте повдигнали тогава въпросъ?) Ама ще кажете: г-нъ Нейчовъ! Въ минутата, когато тоя законъ ставаше законъ, вие не издадохте гласътъ си да се истълкува тоя чл. 45-й, въ една или друга смисълъ? Защо ли, г-да, не направихъ това? — Ще ви кажъ. Защото за най-важнитѣ закони у насъ правителствата и болшинствата, всички безъ исклучение — нѣма да направя упрѣкъ за настоящето, защото ако не сме видѣли неговитѣ голѣми работи — мислятъ, че вършатъ голѣми държавни работи, за най-голѣмъ интересъ на държавата, като държатъ въ тайна всичко това голѣмо, що има да се върши и така, въ една дадена минута, подъ теготата на една нощъ, или мерджелива свѣщъ, да се гласува, безъ да се даде възможностъ на меншеството да каже своята дума. Нека, г-да, настоящето болшинство и настоящето правителство да се чуватъ хубаво да не подпадатъ въ тая грѣшка, непростима прѣдъ едно население, което е налѣгнато отъ сиромашия, което е научено да работи и което отдѣля отъ гърлото си залъга хлѣбъ, за да поддържа съ салтанатъ едно прѣдставителство, което да създава добри закони за него.

Г-да! Азъ имахъ честта по-оня денъ, по случай провѣрката на Луковитския изборъ, да кажъ думата си, или, по-добръ, да кажъ мнѣнието си по чл. 45-й отъ нашия Избирателенъ законъ, така щото, не ми се, може би, паднаше тоя пътъ да вземъ думата, да поддържамъ същата теза. Но понеже ми е твърдѣ при сърдце тълкуванието, което имахъ тогава честта да дамъ на тоя членъ и което прѣдговорившитѣ прѣдставители, г. г. Сарафовъ и Такевъ, дадохъ, азъ не се подвоумихъ да излѣзъ на тая трибуна, като расчитамъ на вашето снисхождение да ме чуете и тоя пътъ.

Г-да! Истина е, че нашиятъ чл. 45-й, който ни занимава толкова по-оня денъ и който, сега ни занимава, не прѣдвижда случая, за който сега се касае нашето разисквание. Той не прѣдвижда нито въ буквата, а азъ ще кажъ, нито въ духа си, единъ уволненъ чиновникъ. Той говори само за оставка. Чиновникъ, който иска да бѣде избранъ за народенъ прѣдставителъ, трѣбва въ единъ опрѣдѣленъ срокъ — тукъ е казано 10 дена слѣдъ издаванетоъ на указа — да си даде оставката. И още прибавя

сѣщиятъ членъ, че чиновникъ, който иска да бѣде избранъ въ окръга, въ мѣстността, гдѣто е упражнявалъ извѣстна власт, извѣстна юрисдикция, не може да бѣде избранъ, прѣди да сѣ се изминкли най-малко 6 мѣсеци прѣди денѣтъ, когато е публикуванъ указътъ, който свиква избирателитѣ на урнитѣ. Г-да! Разве авторътъ на тоя чл. 45-й не можеше да употреби думата, термина на французския избирателенъ законъ *cessation* ами е употребилъ термина *démision* — оставка? Азъ мисля, че колкото невѣжа и да е билъ прѣводача на тоя членъ, все е можълъ да разбере разликата между думата *cessation* и думата *démision*. Да не правимъ педантство. Думата „оставка“ значи, човѣкъ отъ само себе си самоволно или принудително, да си даде оставката отъ една служба, когато, напротивъ, французскиятъ избирателенъ законъ по отношение на тоя членъ е изриченъ, защото казва *révocation*, т. е. отнемание службата на единъ чиновникъ. Нашиятъ законъ не прѣдвижда това. Азъ мисля, че ако българскиятъ законодатель бѣше ималъ въ ума си да тури подъ властѣта на чл. 45-й и слѣдъ като единъ чиновникъ е уволненъ, когато му е дадена оставката, трѣбваше да тури думитѣ, или по-добрѣ да каже: „до като не истекатъ 6 мѣсеца отъ деня, въ който е прѣстанѣла службата му“. Нищо не прѣчеше на нашия законодатель да бѣде прецизенъ, да бѣде ясенъ и да не остава мжнотии за такива праздни мозъци и продължителни тълкувания и пакъ да не бѣде истълкуемъ. Така щото, азъ мисля, че на ума на българския законодатель е дошла, въ тоя случай думата *cessation* — прѣстава, но той умишлено не е употребилъ тая дума, тоя терминъ, за да създаде друго тълкувание, друго положение отъ онова, което е създадалъ французскиятъ законодатель по вещь на изборитѣ. Именно французскиятъ законодатель, по вещь на закона за изборитѣ, непрѣмѣнно се е водилъ отъ това съображение: че въ оная голѣма стара държава, която свѣтътъ признава, че е на върха на цивилизацията, като една водичка звѣзда въ пѣтя на цивилизацията на другитѣ народи, още и днесъ — свѣтътъ не отрича това — човѣцитѣ, умоветѣ които иматъ претенцията да прѣдставляватъ интереситѣ на Франция въ едно законодателно тѣло, избилствуватъ твърдѣ много, има ги излишни, когато българскиятъ законодатель, споредъ мене, се е водилъ отъ едно съвсѣмъ противно съображение и то при началото на образуването на тая държава, на нейното създаване. Българскиятъ законодатель си е рѣкълъ: че всички интеллигентни сили, всички онѣзи могъщи умствено, които можтъ да бѣдѣтъ полезни въ обществото въ нѣкое отношение, всички тѣзи държавата има интересъ, България има нужда да привлече на своя служба за интереса на страната и за собственния интересъ на държавата. И въ тоя случай непрѣмѣнно българскиятъ законодатель, авторътъ на чл. 45-й отъ Избирателния законъ, е искалъ щото онзи. . . . И да кажъ по-напрѣдъ, за да се разбере послѣ по-добрѣ, че тукъ чл. 45-й се отнася за законодателнитѣ избори на Обикновенно Народно Сѣбрание, а не на извънредно. Законодателятъ е прѣдвидѣлъ това за обикновенно нѣщо, което има да се върши; не е прѣдвидѣлъ това за нѣщо извънредно, което може да се върши. Прочее, никой за-

конодатель въ никое законодателство не е длѣженъ да прѣдвиди исключения; исключения, колкото и да се е мжчилъ човѣшкиятъ умъ, не е възможно да се прѣдвидѣтъ въ всичката имъ точностъ. Но българскиятъ законодатель, въ чл. 45-й на Избирателния законъ, е искалъ отъ оня чиновникъ, който се възвиши къмъ голѣмата честъ да бѣде народенъ прѣдставителъ, да засѣдава въ тая голѣма ограда на народа, дѣкато се защищаватъ най-голѣмитѣ интереси на българското отечество — на населението на това отечество — искалъ е, казвамъ, жертва отъ оня чиновникъ, който иска да дойде въ тая ограда. Иискалъ е той да мѣри голѣмината, величието между мандата на народенъ прѣдставителъ и между ползата, която се прѣдлага на единъ гражданинъ да бѣде служител на държавата, да получава отъ бюджета на държавата. Така щото, законодателятъ е искалъ въ тоя членъ — съзнателно, утвърждавамъ азъ — едно самоотвержение отъ страна на чиновника, който иска да бѣде народенъ прѣдставителъ, да се откаже отъ вигодитѣ, които прѣдставлява бюджетътъ; да избере отъ двѣтъ едно: или народенъ прѣдставителъ, ако попадне да бѣде избранъ, или пѣкъ гладенъ, ако не бѣде избранъ. Отъ двѣтъ едно. Г-да! Авторътъ на чл. 45-й на Избирателния законъ, въ буквата, тѣй както е сложена, не можеше да прѣдвиди случая, че единъ чиновникъ ще бѣде уволненъ, защото този авторъ се е водилъ отъ едно начало съвсѣмъ християнско. Азъ прѣдполагамъ това. Авторътъ на французския избирателенъ законъ се е въодушевявалъ отъ съвсѣмъ друго начало. Той е казалъ — ние тукъ имаме най-послѣ едно начало, да очуваме независимостѣта, спонтанитичностѣта, самоволностѣта, самопроизволностѣта на гласоподаването — това що френцитѣ казватъ *suffrage universel* — отъ влиянието на единъ чиновникъ, може би вчерашенъ. Но това не прѣчи, че този чиновникъ може да бѣде наказанъ веднажъ; ние толкова по-малко ще служимъ на олтаря на небото, отъ колкото на олтаря на земята. Българскиятъ законодатель се е ръководилъ отъ друго едно начало. Той е казалъ: ние, прѣди всичко, сме единъ народъ християнски; ние не трѣбва да сме толкова жестоки въ нашитѣ вѣскания да оградимъ интереситѣ на гласоподаването, щото като единъ чиновникъ веднажъ е наказанъ, да отидемъ да го накажемъ още веднажъ; веднажъ му е отнетъ хлѣба, да отидемъ да му кажемъ: не ти даваме вече хлѣбъ. Друго е, г-да, когато единъ чиновникъ самоволно прѣдложи оставката си, за да бѣде избранъ, той самичкъ да приеме тази нежелана участъ — да изгуби хлѣба си, друго е да му се отнеме службата и да му запрѣчатъ пѣтя да не може да си намѣри хлѣба. Азъ мисля, г-да, че въ този чл. 45-й, въ неговата буква, трѣбва да търсимъ тая двойна смисълъ: едно, че не трѣбва да запрѣчваме пѣтя на единъ голѣмъ брой интеллигентни сили да служатъ на държавата и, отъ друга страна, както е въ дадения случай, когато едно лице се намира, безъ своя собствена воля, а по волята на тия, които заповѣдватъ, се намѣри не въ състоянието на чиновникъ въ деня на избора, да му не прѣчимъ да бѣде избранъ. Азъ още прѣдполагамъ, че авторътъ на този чл. 45-й се е водилъ и отъ друго едно съобра-

жение: че обикновено въ балканските държави, всички, безъ изключение, за българската ще кажъ най-напрѣдъ, уволняватъ се не най-лошитѣ чиновници, а уволняватъ се най-добритѣ. Така щото, законодателятъ е мислилъ, че не-прѣмънно уволненитѣ чиновници трѣбва да бѣждъ и добри прѣдставители. Това може да е малко парадоксално за нѣкои умове, но азъ го поддържамъ.

Каза почтенниятъ г-нъ Д-ръ Генадиевъ, отъ тази трибуна, че ние трѣбва да тълкуваме чл. 45-й. Азъ, г-да, утвърждавамъ твърдъ съзнателно, че ние нѣма какво да тълкуваме чл. 45-й, защото той самъ по себе си е истълкуванъ. Споредъ мене, той е ясенъ и въ буквата, ясенъ е и въ духа си. Ние оставяме на Народното Събрание, което не е съдия, да съди строго по буквата на закона, както нѣкои онзи денъ пакъ отъ тази трибуна утвърждавахъ, но то е единъ върховенъ съдия, едно политическо тѣло, което може да съди така или иначе; то е оставено на неговата господарска власт, неограничена, да намѣри нѣщо право, то ще съди по психологическото състояние на всѣки единъ изборъ, да ли да бѣде утвърденъ или касиранъ. Когато е казано въ нашата Конституция, че Народното Събрание е само то съдия за правилността или неправилността на изборитѣ, тоя терминъ „съдия“ не значи това, що значи тази дума „съдия“ въ буквата и духа на закона, който установява нашето правосъдие. Думата „съдия“ е употребена въ тоя вулгаренъ смисълъ, че всѣки единъ може да съди за извѣстни дѣйствия на другито. Единъ добъръ писателъ, напр., може да бѣде съдия на това, що другъ пише; единъ добъръ десинаторъ, единъ добъръ чъртачъ или рисувачъ може да бѣде съдия на това, що другъ чъртае или рисува; единъ учителъ, напр., въ гимназията не е съдия на ученика, но когато му забѣлзва въ те-традката, че начъртаното е добро или лошо, той е съдия. Та искамъ да кажъ, че законодателятъ, авторъ на нашата Конституция, когато е употребилъ думата „съдия“ за Народното Събрание, за провѣрката на изборитѣ, той го е казалъ не за онѣзи случаи, когато се касае за съдитѣ отъ нашитѣ съдилища; казалъ го е не въ строгата смисълъ на думата, а въ широката смисълъ на думата.

Г-да! Народното Събрание едно е господаръ да направи, и то е, щото и случаятъ на уволненъ чиновникъ да се привързва на чл. 45-й, — не само да се привързва но и да зависи отъ тоя членъ. Може да е умѣтно, може да е даже необходимо, щото такава една посока да се даде на провѣрката или, по-добрь, на приложението на чл. 45-й отъ Избирателния законъ; но това вече не е да тълкуваме чл. 45-й, а да прибавяме къмъ него. А пъкъ да прибавяме, безъ да имаме буквата на закона, това нѣщо е произволно. Това, което можемъ сега да направимъ, то е: да приложимъ члена въ всичката точностъ на неговата буква. И когато видимъ, че трѣбва да се поставятъ нѣщата така, както се прѣдлага сега отъ докладчика на провѣрочната комисия, и, както по онзи денъ Народното Събрание, чрѣзъ неговото болшинство, взе едно рѣшение, тогазъ трѣбва да прибавимъ на чл. 45-й една алинея, щото това да не е само едно просто тълкувание на едно Народно Събрание,

но такава едно тълкувание трѣбва да се освети, да се санкционира съ единъ членъ на закона. Защото не е позволено, по аналогия на чуждитѣ законодателства, да отидемъ да отнемемъ на българскитѣ граждани правото на избираемостъ и да отнемемъ на тѣхнитѣ избраници правото имъ на избраници.

Г-да! Твърдѣ жестоко ще бѣде да отидемъ да прѣсилваме, да изижчваме чл. 45-й, тоя нещастенъ членъ, щото да подвеждаме подъ него единъ случай за единъ уволненъ чиновникъ, избранъ за народенъ прѣдставителъ. Каза почтенниятъ г-нъ Д-ръ Генадиевъ, нашиятъ симпатиченъ другаръ въ Народното Събрание, че Народното Събрание веднажъ се е ангажирало въ единъ път, отъ дѣкато не е възможно да се върне. Нека ми позволи почтенниятъ г-нъ Д-ръ Генадиевъ да не сподѣлжъ неговото мнѣние върху тая точка, защото Народното Събрание се съставлява отъ човѣци интелигентни, отъ хора, които се старажатъ ката денъ да ошастливятъ българскитѣ огнища, а не съ хора автомати, които да мислятъ, че съ свързани съ едно погрѣшно, съ едно лошо рѣшение, което не може да го исправятъ и да отидатъ по-нататъкъ. Азъ не позволявамъ на това импозантно Събрание, щото да се намѣрва въ положението на единъ лѣкаръ, който, като направи въ една болница, въ една частна къща една погрѣшна диагноза на единъ боленъ, да не позволява на болия да промѣни лѣкарството и да не изучи по-добрь неговото състояние. Ако Народното Събрание веднажъ, може би подъ влиянието на други негови съображения, е взело нѣкое рѣшение, което не удовлетворява въ никое отношение чл. 45-й отъ Избирателния законъ, то е пълновластно да вземе по отношение на Дубничкия изборъ едно съвѣстъ друго рѣшение, И, г-да, ако Франция, ако свѣтътъ рѣкопѣска на тая велика републиканска държава, дозволи, чрѣзъ своя най-върховенъ съдъ, ревизирането, прѣгледванието на единъ процесъ, който, казва се, направи жѣртва единъ невиненъ човѣкъ, единъ капитанъ Драйфусъ, нека Народното Събрание, нека, кажъ по-точно, болшинството се повдигне на тая висота на духъ, на мисли, че то може да е стрѣшило онзи денъ и да помисли: да ли не ще бѣде по-право, по-достойно за него да вземе друго рѣшение, противно на това, което е взето. (Драганъ Цанковъ: Тъ се смѣятъ! Тъ не чувствуватъ! Клубътъ е рѣшилъ и това не може да се развали!)

Още много малко има да кажъ.

Г-да! Когато едно Народно Събрание взима така легко и изнасилва буквата на закона, дори много пакти и духътъ на закона, за да касира единъ изборъ, то само у себе си умаловажава всичката величина на единъ изборъ, на единъ мандатъ. Когато, г-да, оцѣняваме избора на една личностъ между насъ, ние трѣбва да стоимъ на тая силна точка, на тая почва, че когато оцѣняваме избора на едно лице, ние оцѣняваме нашия собственъ изборъ. Може ли, г-да, подъ властѣта на единъ законъ, току-що създаденъ, едва оповѣстенъ на българския народъ, и самитѣ негови създатели се мъчатъ да го разбератъ и не могатъ да го разбератъ, може ли, казвамъ, да изискваме отъ българскитѣ

сждии, отъ всички членове, отъ всички ония лица, на които този законъ прави мисията да прѣдсѣдватъ на избирателните операции, може ли и самитѣ избиратели да знаятъ този законъ въ съвършенство, за да искаме неговото прилагане въ съвършенство? Г-да! На единъ сждъ, на единъ колективенъ сждъ, който сжди по строгостта на закона, който сжди по буквата на една процедура, тамъ дѣкато има причини, има мѣсто за снисхождение, за справедливо тълкувание на закона, или по-добро оцѣнение на обстоятелствата, допуснато е да рѣшава въ полза на това, което е по-добро, или въ полза на това, за което воюва щедротата и милостта. Азъ не искамъ тукъ болшинството да упражни щедростъ или милостъ, а искамъ да се тури на висотата, на която трѣбва да стои едно болшинство, което държи скиптъра на това Събрание, и да не дава причина на общественото мнѣние, на всичкитѣ умове, да смятатъ, че неговитѣ рѣшения сж опиянени съ духъ на пристрастие.

Г-да! Азъ имахъ честта по-оия день да кажъ и сега ще повторѣмъ, че ние всички имаме претенцията, или желанието, да сме еднакво служители на олтаря на България, на всички нейни интереси и въ такава смисълъ азъ ви закѣвамъ, ако мислите, че сте погрѣшили оия день въ тълкуването на чл. 45-й отъ Избирателния законъ, да не сторите тая сжща грѣшка, но да ѣх поправите, като утвърдите Дубничкия изборъ.

Драганъ Цанковъ: Частъ е 5.

Прѣдседателотвующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ Цанковъ прѣдлага, понеже е 5 частъ, да се вдигне засѣданието. Който отъ г-да народнитѣ прѣдставители желаятъ да се вдигне засѣданието, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) Пада.

Д-ръ Стоянъ Даневъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Признавамъ, че по въпроса, който ни занимава, се е говорило доста много, но азъ ще ви моля, да имате търпѣнието, да изслушате още нѣколко думи и отъ мене, за да прибавѣмъ нѣкои, може би, допълнителни съображения къмъ исказаното отъ насъ, за подкрѣпление на онова тълкувание, което ние даваме на чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Въпросътъ самъ по себе си е важенъ, макаръ и веднажъ Народното Събрание да има случай да тълкува този членъ; но не е злѣ да се добавятъ нѣкои нови работи, ако има такива, та да се осветлимъ по-всестранно върху него. Азъ ще бѣдъ впрочемъ кжсъ, като не искамъ да повтарямъ това, което казахъ другитѣ и азъ, по случай Луковитския изборъ. Азъ нѣма да говорѣмъ за тълкуването, което моятъ другари г. г. Сарафовъ и Такевъ дадохъ на чл. 45-й, като се поставихъ на по-друга почва отъ тази, на която азъ стоехъ минжлия нжтъ, когато говорехъ по сжщия членъ. Азъ сега нарочно ще се поставѣмъ на почвата, на която стѣни почитаемото болшинство, за да се приближъ къмъ него и още веднажъ да разискамъ нѣкои положения необходими, за да се дойде до правилно заключение относително съдържанието и значението на тоя чл. 45-й. Въпроситѣ, които азъ ще си задамъ, сж три: 1) буквата на закона, 2) смисълътъ, или духътъ на закона и 3) въ свѣзка съ това послѣдно положение, источницитѣ

отъ гдѣто е черпенъ законътъ. По първия въпросъ, мислѣмъ, че се съгласяваме всички. Господата отъ болшинството допускатъ, че дѣйствително буквата на чл. 45-й не признава избираемостъ само на онѣзи чиновници, които сж си подали оставката. Ние стоимъ на тази почва, слѣдователно, имаме право на основание буквата на закона да поддържаме това тълкувание на чл. 45-й. Но, върази ни се, и съ право, че трѣбва не само буквата, ами и духътъ на закона да ни ржководи. И вториятъ въпросъ ето, че се поражда: кой е този духъ? Ние пакъ сме съгласни и по този въпросъ съ почитаемото болшинство, че намѣрението на законодателя, когато е създавалъ чл. 45-й, е било, да охрани свободата на избирателя, да може неговиятъ гласъ, въ врѣме на изборъ, да бѣде изразителъ на свободната му воля, а не плодъ на разни морални влияния, които могли сж да тежнеятъ върху него, благодарение на това обстоятелство, че кандидатътъ за народенъ прѣдставителъ е чиновникъ, или е билъ прѣстанжлъ отъ кжсо врѣме да бѣде чиновникъ. И въ това, казвамъ, сме съгласни. Разногласието помежду ни настанж тогава, когато се питахме: необходимо ли е, щото таква морално влияние да сжществува въ всѣки единъ случай при отдалечението на единъ службашъ отъ неговата служба? Допустимо ли е по нашитѣ обичаи, по нашитѣ политически нрави, щото всѣки единъ чиновникъ, който прѣстане да служи, да има непрѣмѣнно тѣзи връзки на почитание, на уважение, които обикновено свѣрватъ чиновника съ населението въ една по-добрѣ организирана държава, отъ колкото е българската? Тамъ, ми се чини, че отчасти пакъ сме съгласни, защото не може и ние да не признаете, че почитанието и уважението, което има единъ чиновникъ у насъ, дължи се на факта, че той има въ ржката си властта. Отъ минутата, обаче, когато прѣстане да има тази властъ, може да се каже, че изчезва като димъ и неговото обаяние, нѣма вече никакви морални връзки съ населението; той е простъ смъртенъ, или да кажъ по-добрѣ, той е парията между гражданитѣ; на него гледатъ тѣй, както се гледа въ источнитѣ държавици на наднжлитѣ чиновници: всѣки единъ има право и куражъ да го рита, даже и тогава, когато му е цѣлувалъ покорно скута. Чини ми се, и по този въпросъ ние трѣбва да бѣдемъ отчасти съгласни. Ако е така, намѣрението, което законодателятъ е искалъ да прокара, не трѣбва да обхваща всичкитѣ случаи на отстраненъ чиновникъ отъ длжжностъ. Ние казваме, че тогава, когато чиновникътъ самъ си даде оставката, нѣма сжмѣниие, че като нѣ случаи законътъ е лсенъ и понеже той прѣдписва, че такъвъ единъ чиновникъ въ извѣстни случаи само има правото на избираемостъ, щемъ не щемъ, ще прѣклонимъ глава прѣдъ него. Но въ ония случаи, когато чиновникътъ напусне длжжността не доброволно, ами защото му се дава оставката отъ началството, прѣдъ видъ на българскитѣ прави, прѣдъ видъ на това, което констатираме отъ освобождението насамъ, ние не би трѣбвало да отказваме правото на избираемостъ на този чиновникъ. Въ случая трѣбва да се ржководимъ отъ началото, че въобще всичкитѣ български граждани сж избираеми, и само тамъ, гдѣто изрично е постановено отъ закона да бѣде това всеобщо право на българскитѣ граждани стѣснено,

само тамъ ние ще имаме основание да го стѣснимъ. Чини ми се, че този нашъ възгледъ не е далечъ отъ да убѣди и почитаемото болшинство.

Но има едно възражение, прѣдъ което и азъ самъ се спирамъ — и то е най-сериозното възражение, което ни се прави отъ тая страна на тълкуванието на чл. 45-й. То е слѣдующето. Почитаемата дѣсница исхожда отъ възгледа, че не трѣбва да се обръща внимание на обстоятелството, да ли чиновникътъ си е далъ оставката или е билъ уволненъ; слѣдователно, казва тя, ако се приеме нашето тълкувание за напушанieto на службитѣ, прѣдвидени въ закона, на двѣ категории — на служби, отъ които чиновникътъ си дава оставката и гдѣто, слѣдователно, прѣдписанието на чл. 45-й ще бѣде приложимо, и на такива, отъ които той се уволнява не по собствена воля, и въ който случай прѣдписанието на чл. 45-й не може да има приложение — то господата отъ дѣсницата питатъ: по какъвъ начинъ ще ни обясните тогава прѣдслѣдванието на онази цѣль, която е ималъ законодателятъ, като не испущате изъ прѣдъ видъ, че правителството може и да се споразумѣе съ чиновниците, които то нарочно назначава, за да ги уволни тъкмо прѣди избора и да ги постави като кандидати? По какъвъ начинъ, продължаватъ тѣ, вие ще подведете и този случай подъ общия знаменателъ на вашето тълкувание и ще ни дадете да разберемъ, че при съставянieto на закона, законодателятъ, като е ималъ и този случай прѣдъ видъ, далъ е именно такъвъ текстъ на чл. 45-й? Азъ признавамъ, че това е сериозно възражение, и сериозно е, защото дѣйствително ние казваме, че щомъ чиновникътъ е уволненъ, чл. 45-й не може да има примѣнение, когато вие възражавате, че ако това уволнение е станжло съ съгласието на властѣта и ако чиновникътъ, който се уволнява по този начинъ, е въ споразумѣние съ властѣта, тогава очевидно е, че онова, което се гони отъ законодателя — избѣгване на моралното влияние — не може да се постигне, защото тукъ вие имате за кандидатъ единъ чиновникъ, който твърдо е свързанъ съ населението, благодарение на властѣта!

Г-да народни прѣдставители! Като признавамъ сериозността на това възражение, длъженъ съмъ да прибавя, че законодателятъ не го е ималъ прѣдъ видъ по слѣдующитѣ причини. Той не го е ималъ прѣдъ видъ, защото не е прѣдполагалъ и не е могълъ да прѣдполага, че едно българско правителство ще се нагърби съ задачата да назначава чиновници — окръжни управители или околийски началници — съ единствена цѣль не да администриратъ тия окръжия и околии, ами съ цѣль, като излъже указътъ за избирание на народни прѣдставители, да ги уволни, за да си поставяйтъ кандидатуритѣ за депутати; не е могълъ, казвамъ, да има законодателятъ това нѣщо прѣдъ видъ, защото не е могълъ да прѣдполага, че такова нѣщо ще дойде на ума на едно българско правителство. На второ мѣсто, той не е могълъ да има прѣдъ видъ това и по тая причина, че ако едно българско правителство желае да влияе въ извѣстно окръжие или въ извѣстна околия, за да си прокара кандидатурата на извѣстно лица, нѣма нужда непрѣмънно това лице да бѣде назначено прѣдварително за окръженъ упра-

витель или за околийски началникъ; достатъчно е това лице да бѣде указано на онѣзи, които дѣйствуватъ като чиновници въ надлѣжния окръгъ или околия; по този начинъ неговиятъ изборъ може да бѣде осигуренъ, до колкото разбира се, пакъ ще повторя, това се желае отъ правителството. Не е нужно непрѣмънно самиятъ чиновникъ да дѣйствува срѣдъ населението, а това може да стане и посрѣдствомъ другитѣ чиновници, които има на разположение властѣта. По тия двѣ причини този специфиченъ случай, който ни се навежда като сериозно възражение, не е могълъ да се има прѣдъ видъ отъ законодателя, и тогава, като е далъ законодателятъ този текстъ на чл. 45-й, искалъ е да ограда избирателитѣ отъ влиянието на ония чиновници, които не сж натирени, не сж испждени, ами още сж обкржжени съ ореола и обаянието на властѣта, която сж носили. Ето азъ какъ тълкувамъ духа на чл. 45-й и ето защо азъ мисля, че този духъ ни най-малко не противорѣчи на възглаголетѣ, които прокарава дѣсницата по чл. 45-й.

Сега, въ свръзка съ въпроса за духа на чл. 45-й, азъ ще кажъ една дума за источницитѣ, отъ които е могълъ да бѣде почерпенъ нашиятъ законъ. Когато говорихъ по сжщия членъ въ едно отъ минжлитѣ засѣдания, азъ на посока казахъ, че вѣроятно българскиятъ законодатель се е ръководилъ отъ френския избирателенъ законъ. Вѣроятно за туй, защото едно приблизително подобно распорѣждане намираме и въ френския законъ; вѣроятно за туй, защото въ повечето случаи нашиятъ законодатель се е ръководилъ отъ распорѣжданията на френския законъ. Този възгледъ се прие горѣ-долу отъ почитаемото болшинство, отъ ораторитѣ, които взехъ отъ негово име думата, даже и самиятъ г-нъ Министръ на Общитѣ Сгради косвенно дойде да го подкрѣпи. Наистина, чухъ, че нѣкои отъ г-да прѣдставителитѣ на лѣвицата не сж на това мнѣние, но азъ, като взехъ думата, направихъ го съ цѣль да приемъ, че идентѣ, прокарани въ френския законъ, сж били ръководителнитѣ идеи и на нашия законодатель. Е добръ; и въ такъвъ дори случай азъ питамъ: може ли този текстъ на френския законъ да съставлява единъ аргументъ противъ нашия възгледъ? Може ли отъ този текстъ да се извади това заключение, което ние вадимъ отъ нашия? Ако приемемъ, че единъ законъ е почерпенъ отъ другъ единъ, трѣбва най-напрѣдъ да се уясни въпросътъ да ли новиятъ законъ е единъ простъ прѣписъ на своя образецъ или же е прѣработенъ. Ако е единъ прѣписъ и при това въ прѣписа самъ-тамъ нѣщо е не точно схванжто, не точно прѣписано, не точно прѣведено, тогава текстътъ на първия законъ може да ни служи за мѣродавенъ при тълкуванието на втория. Но ако новиятъ законъ, при всичко че се ръководи по единъ сжществующъ образецъ, има за цѣль, не да го прѣписва, но да си състави отчасти нѣщо особено; ако законодателятъ въ случая е искалъ да вложи въ новия законъ нѣкаква нова идея, тогава вече първиятъ текстъ, или текстътъ на първия законъ, не може да ни служи за такова вѣрно мѣрило при оцѣнението на новия законъ. А този е именно случая съ чл. 45-й. Тукъ се чете текста на чл. 12-й отъ френския

законъ, а вие знаете кой е текста на чл. 45-й отъ нашия Избирателенъ законъ. Вие виждате ясно разницата въ текста на двата закона. Френскиятъ законъ говори за прѣставянето на службата, независимо отъ обстоятелството да ли то е станжло чрѣзъ оставка, чрѣзъ уволнение, прѣмѣстване или по друга каква годѣ причина, а нашиятъ законъ говори само за даване оставка. Очевидно е, че колкото и да е билъ неопитенъ — както се изрази единъ отъ ораторитѣ на болшинството — нашиятъ законодатель, той не е могълъ да не направи разлика между даването оставка и между уволнението, и ако той, при всичко това, не е прѣвелъ буквально френския текстъ, ами е съставилъ една своя собствена редакция, като е ограничилъ избираемостта само въ случая когато чиновникътъ си дава самъ оставката, ние нѣмаме право да вървимъ въ разрѣзъ съ неговата воля, извънъ туй, което той е създалъ съ положителния текстъ на закона, и трѣбва тоя текстъ да го вземемъ като истински мѣродавенъ, въ случая. Ето защо, казвамъ азъ, самото съпоставяне на тия два текста, понеже се различаватъ въ основата си, не могатъ да ни даждъ основание да приемемъ възгледъ на почитаемата дѣсница, а, напротивъ, трѣбва да приемемъ възгледъ, който единствено е съгласенъ съ самата буква на закона и който е още съгласенъ съ началата, изказани вече веднажъ отъ мене: че когато се касае за ограничение политическитѣ права, права дадени и признати на всичкитѣ български граждани, особено за правото на избираемостъ, ние сме длъжни да тълкуваме закона не ограничително, а распространително, като признаваме политическитѣ права на повече души и по тоя начинъ отговаряме напълно на духа, който е прокаранъ въ нашия основенъ законъ — Конституцията.

Това е, г-да прѣдставители, което искахъ да кажъ на кжсо, въ добавкъ на изказаното отъ мене и отъ нѣкои други оратори, по тълкуванието на чл. 45-й. Вие си имате, разбира се, вашето тълкувание и вашето мнѣние, отъ което азъ надали ще ви отклонжъ; но нека най-послѣ още веднажъ се чуе какво е било и нашето мнѣние въ тоя случай и по какъвъ начинъ ние сме защищавали изборитѣ на нѣкои народни прѣдставители. Азъ слизамъ отъ трибуната съ убѣждението, че нашиятъ възгледъ въ случая е правиятъ, и че ако и да не го прокараме тукъ срѣщу болшинството, обаче, на вѣнъ той ще бѣде надлѣжно оцѣненъ и въсприетъ отъ народа, а въ това сѣстои нашето нравствено удовлетворение.

Иванъ Я. Поповъ: Г-да народни прѣдставители! Случаятъ, който ни занимаваше до сега, бѣше Дубничкиятъ изборъ — народнитѣ прѣдставители, избрани отъ Дубничката околия. Твърдѣ много патрони се хвърлихъ отъ нѣкои г-да прѣдговоривши, съ цѣлъ да могатъ да подбиждатъ авторитета, значението на чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Азъ, обаче, мислжъ, г-да народни прѣдставители, че когато имаме прѣдъ насъ едно нѣщо категорично, ясно, точно опрѣдѣлено, вѣма защо толкозъ много да се говори, съ такава интензивностъ да се растѣга този членъ отъ Избирателния законъ. Азъ мислжъ, че, въ случая, този членъ обгръща, въ него се говори за чиновници, които било че си подали оставката, или же че сж уволнени отъ властта,

е все едно и сжщото, безразлично; духътъ, смисълътъ на закона не се измѣнява. Гледано е съ този членъ по възможностъ да се ограда свободата на избирателитѣ, да не може бившитѣ чиновници да злоупотрѣбаватъ по единъ или другъ начинъ.

Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма много да се простирамъ върху това, защото и безъ туй въпросътъ е толкозъ много ясенъ. И понеже на г-да прѣдговорившитѣ се даде, съгласно забѣлжката на чл. 14-й отъ Правилника за вътрѣшния редъ, достатъчно свобода за да се искажтъ по този въпросъ, азъ прѣдлагамъ да се прѣкратжтъ дебатитѣ. (Смѣхъ. — Гласове: А а а! Тамамъ!)

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Понеже сж говорили изискваното отъ правилника число оратори и понеже има прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ, ще консултирамъ Събранието. Моляжъ ония, които сж съгласни да се прѣкратжтъ дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Прѣкратяватъ се дебатитѣ.

Г-нъ Ранковъ, избраниятъ депутатъ отъ Дупничката околия, има думата.

Василъ Ранковъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители! Прѣди всичко, ще благодаржъ на почитаемата комисиия по провѣрката на моя изборъ, за глѣто е признала, че изборътъ е произведенъ правилно и законно; че имало нѣкои нарушения на Избирателния законъ, но тия нарушения не били сжществени. Благодаржъ, защото азъ се оправдавамъ прѣдъ общественото мнѣние, оправдавамъ се и прѣдъ г-на Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, че не съмъ го излъгалъ когато твърдѣхъ, че изборътъ въ Дубничката околия е станжлъ. Обаче, почитаемата провѣрочна комисиия, наедно съ това рѣшение е произнесла рѣшение, за да бѣждъ азъ касиранъ, понеже не сж се изминнали шестъ мѣсеца отъ деня, въ който съмъ билъ изключенъ, уволненъ отъ длъжностъ, до деня за произвеждане изборитѣ. Това рѣшение на комисиията, споредъ менъ, не е справедливо. И азъ ще се помжжжъ прѣдъ г-да народнитѣ прѣдставители да кажъ своитѣ мотиви, защо така мислжъ. Азъ не искамъ да защищавамъ себе си и моитѣ избиратели; азъ иджъ да защитжъ единъ либераленъ принципъ прѣдъ либералната партия на г-на Радославова. Азъ, ако взехъ думата, казвамъ, не ѣмъ взехъ да искамъ милостъ, или че ми е жално да напуснжъ Народното Събрание, ако рѣшите така, а затуй, за да защитжъ единъ либераленъ принципъ.

Г-да прѣдставители! Азъ не съмъ юристъ, и ще ме извинжтъ ония г-да прѣдставители-юристи, които нѣма да се съгласжтъ съ мене и може да мислжтъ, че азъ не мога да тълкувамъ законитѣ. Г-да прѣдставители! Най-напрѣдъ азъ си задавамъ въпроса: ще ли бѣде задължителенъ за насъ единъ законъ, създаденъ въ което да било врѣме, ако този законъ противорѣчи на нашата Конституция? — Споредъ менъ, той не трѣбва да бѣде задължителенъ. Това, мѣрвамъ, ще ви каже всѣки истински либералъ, който поддържа ненарушението на Конституцията. Вие не сте да не знаете, че въ разнитѣ Европейски държави, на може да се каже и въ България, сж се намирали правителства, които съ разни закони и закончета тѣй сж измѣнявали

основния законъ, щото той е оставалъ да съществува само на книга, а не въ сжщностъ. Това казвамъ на ония г-да прѣдставители, които мислѣтъ, че всички прѣдписания на нашитѣ закони, макаръ противорѣчащи на нашата Конституция, сж задължителни. Нека прѣдположимъ, че чл. 45-й отъ нашия Избирателенъ законъ трѣбва да се разбира така, както го разбирахъ ония г-да прѣдставители, които искахъ моето касиране; нека прѣдположимъ, че този членъ се отнася и за ония чиновници, които сж исклучени, уволнени, които сж искали да служѣтъ, но почитаемото правителство е намѣрило за добръ, въ интереса на държавата, въ интереса на народа, да бѣдѣтъ уволнени. Прѣди всичко, ще кажъ на г-на Д-ра Геннадиева, че не можъ да се съгласи съ него, гдѣто той казва, че азъ съмъ билъ чиновникъ на паднѣла партия. Азъ съмъ билъ чиновникъ на народа и съмъ се старалъ да пазѣ законитѣ и да изпълнявамъ тѣхнитѣ распореждания тѣй, както съмъ азъ разбиралъ. Азъ апелирамъ къмъ г-на Министра на Народното Просвѣщение да каже, че не съмъ билъ чиновникъ на партия, а на народа, и съмъ се старалъ да изпълнявамъ прѣдписанията на законитѣ.

Споредъ чл. 86-й отъ Конституцията, обязательно изискванитѣ качества отъ одного да бѣде избранъ за народенъ прѣдставитель сж: да се ползува съ граждански и политически права, да бѣде навършилъ 30 години, да е избирателъ и да е книжовенъ. На това условие отъ Конституцията азъ отговарямъ и мислѣ, че ония г-да прѣдставители, които ще вдигнатъ рѣка за моето касиране, ще направѣтъ грѣшка, ще лишѣтъ единъ младъ човѣкъ, който едва прѣди нѣколко мѣсеца е навършилъ 30 годишна възраст, свѣршилъ висше училище, учителствувалъ, ще го лишѣтъ, казвамъ, отъ правото да засѣдава въ тази ограда. Така щото, ако даже прѣдположимъ, че чл. 45-й отъ Избирателния законъ трѣбва да се разбира така, както го тълкува г-нъ Д-ръ Геннадиевъ, то пакъ казвамъ, че този чл. 45-й, понеже не е съгласенъ съ чл. 86-й отъ Конституцията, за менъ не е задължителенъ, и, мислѣ, за всѣки народенъ прѣдставитель, който иска да защитава единъ либераленъ принципъ, да защитава нашата Конституция отъ нарушение съ разни закони и закончета.

Но споредъ мене, г-да народни прѣдставители, чл. 45-й не обхваща такъвъ случай, въ какъвто съмъ азъ. Ако законодательтъ искаше да подпадамъ и азъ, трѣбваше непременно да тури подиръ думитѣ „сж подали оставка“ и „или сж уволнени или исклучени“. Щомъ нѣма подобно нѣщо, азъ не подпадамъ въ тая категория чиновници и всѣки единъ човѣкъ, който не е юристъ, но който знае да чете и мисли, ще каже, че това не се отнася до исклученитѣ чиновници. Въ това азъ никога не съмъ се съмнѣвалъ. Азъ първъ пѣтъ се усъмнихъ, когато се научихъ, че г-нъ Д-ръ Сава Иванчовъ билъ казалъ въ Дубница: може г-нъ Ранковъ да бѣде избранъ, но ще бѣде касиранъ, съгласно чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Тогава още азъ се обърняхъ къмъ хора, които повече и по-хубаво разбиратъ законитѣ, отъ колкото азъ... (Прѣдсѣда-тельствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ Ранковъ! Та-

кова нѣщо въ Дубница азъ не съмъ казалъ!) Мене така ми се донесе. Така щото, чл. 45-й, като нѣма такова нѣщо, трѣбва да бѣде допълненъ съ думитѣ: „или сж исклучени“ и тогава чакъ да се иска моето касиране.

Мнозина отъ прѣдговорившитѣ г-да прѣдставители обърняхъ вниманието ви на думата „оставка“, а пѣкъ азъ ще ви обърнѣ вниманието на думата „подалъ“. Какво етимологическо значение има думата „подалъ“? Всѣки единъ, който е училъ българската граматика, ще да знае, че не може да се каже „подалъ оставка“, когато оставката се налага отъ вънъ. „Подалъ“ оставка може да се счита само тогава, когато това става исклучително по инициативата на оногось, който излиза навънка, който самъ поиска да напусне службата, която занимава. Така разгледанъ той членъ, азъ мислѣ, че не подпадамъ подъ неговитѣ удари, че не можъ да бѣдѣ касиранъ възъ основа на чл. 45-й отъ Избирателния законъ.

Г-да прѣдставители! Азъ никой пѣтъ не съмъ мислилъ, че ще се намѣрѣтъ хора либерали, които да поддържатъ единъ такъвъ ограничителенъ принципъ, особенно като се вземѣтъ прѣдъ видъ положението на нашата държава и исканията на нашия народъ. Да бѣдѣ касиранъ само за това, че съмъ исклученъ или уволненъ и да се назначи новъ изборъ само за мене и само за това, че чл. 45-й не е ясенъ, (Единъ прѣдставитель: Ясенъ е!) мислѣ, че никой либералъ нѣма да поддържа това нѣщо. Азъ разбирамъ, че това би могълъ да поддържа единъ ретроградъ, единъ регресистъ, единъ консерваторъ, но никога не мислѣ, че една либерална партия ще излѣзе да поддържа такова нѣщо. (Тодоръ Георгиевъ: Защото сме отъ друга партия, за това нѣмаме еднакви мнѣния съ Васъ!) Ние имаме по-прѣди единъ Избирателенъ законъ отъ 1893 год., създаденъ отъ една либерална партия, и въ него се допускаше да бѣдѣтъ избираеми не само всички чиновници, които сж исклучени, но и тия, които сж си дали оставката 15 дена слѣдъ излизанието на указа, съ който се свикватъ избирателитѣ да избиратъ народни прѣдставители. (Константинъ Досевъ: Консерваторитѣ го измѣнихъ!) Тѣ сж го измѣнили, но вие не трѣбваше да поддържате това нѣщо и да не допускате онова, което не е въ интереса на страната и на либералнитѣ принципи на партията. (Единъ прѣдставитель: Законътъ е такъвъ! Вашата партия го е направила такъвъ!) Впрочемъ въпросътъ е много ясенъ. Азъ поне така мислѣ, че не подпадамъ въ тая категория — че трѣбва да бѣдѣ касиранъ, защото не сж се измѣнили 6 мѣсеца отъ какъ съмъ напусналъ службата.

Казватъ нѣкои, че съмъ избранъ, благодарение на влиянието, което съмъ ималъ като училищенъ инспекторъ. Г-да прѣдставители! Азъ съмъ родомъ отъ Дубница, не съмъ билъ чиновникъ отъ другъ градъ или околия и влиянието, което съмъ си създалъ, не съмъ го създалъ съ службата си, а като родомъ отъ тамъ и съ примѣрното си поведение. Г-нъ министръ Иванчовъ знае, че когато не бѣхъ чиновникъ, подиръ менъ е вървѣлъ народъ, ако не повече, то поне 1500 души. Азъ никога не съмъ изпълнявалъ никаква длѣжностъ въ тая околия, и ако съмъ избранъ, то

не е вслѣдствие влиянието на инспекторството въ тая околия, а главно, че съмъ родомъ отъ тамъ. Азъ съмъ билъ 2 години училищенъ инспекторъ въ Шуменския окръгъ, но ако отидъ да си дамъ тамъ кандидатурата, не само че нѣма да бъдъ избранъ, но нѣма да получъ и 10 гласа. (Тодоръ Георгиевъ: Защото знайтъ какви Ви сж дѣлата!) Моитѣ дѣла сж въ министерството и г-нъ Министрътъ на Просвѣщеніето ги знае. Ако съмъ избранъ съ добри дѣла и това ми прави по-голѣма чистъ. Ако ме касирате, нѣма да ми бѣде мъчно.

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Ще се пристъпи къмъ гласуване на избора, станжлъ въ Дупничката околия. По тия избори провѣрочната комисиия дава едно миѣние, което се състои отъ двѣ части. Относително правилността на избора, комисиията е на миѣние, че е правиленъ и редовенъ, а относително избрания г-нъ Василъ Ранковъ, комисиията е на миѣние да се касира неговиятъ изборъ, понеже той, когато е избираенъ, не е притежавалъ условията, прѣдвидени въ чл. чл. 44 и 45-ий отъ Избирателния законъ. — Най-напрѣдъ ще пристъпимъ къмъ гласуване общото прѣдложение на комисиията, т. е. за правилността и редовността на избора.

Ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които приематъ, че изборътъ, станжлъ въ Дупничката околия, е правиленъ и редовенъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) И така признава се за правиленъ и редовенъ.

Сега пристъпиме къмъ гласуване втората частъ на прѣдложението на комисиията, относително г-на Василя Ранковъ. — Ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които мислятъ, че при избираніето на г-на Василя Ранковъ не сж спазени условията, прѣдвидени въ чл. чл. 44 и 45-ий отъ Избирателния законъ и, слѣдователно, изборътъ на г-на Василя Ранковъ трѣбва да се касира, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) И така изборътъ, станжлъ въ Дупничката околия, се приема за правиленъ и редовенъ и г-нъ Михаилъ Сарафовъ се прогласява за редовно избранъ отъ тая околия, а по отношение на г-на Василя Ранковъ се касира.

Споредъ дневния редъ, слѣдва доклада на избора, станжлъ въ Горне-Орѣховската околия. Кой е докладчикъ по него?

Петко Кочанковъ: Искамъ да кажъ двѣ думи. Много сме уморени, та не би ли било добръ да се вдигне засѣданіето?

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Сега турихъ на гласуване подобно прѣдложение, но не се прие, г-нъ Кочанковъ.

Дамјанъ Цековъ: Ако е възможно да се отложи Горне-Орѣховскиятъ изборъ, който, може би, ще ни задържи до полунощъ. Ние отъ лѣвицата сме съгласни да се прѣреди дневниятъ редъ и да се гледа другъ въпросъ, който нѣма да се продължи много. Вие сте били противъ нощнитѣ засѣдания. Снощи сме стояли до 10 часътъ непрерывно, безъ да се даде почивка; затова, нека да се остави Горне-Орѣховскиятъ изборъ за идущето засѣдание.

Докладчикъ Тодоръ Табаковъ: Азъ ще искамъ самъ отлаганіето на тоя изборъ, при всичко че е докладванъ

въ секцията и комисиията, понеже ми трѣбватъ още нѣкои допълнителни свѣдения, които не съмъ събралъ още и които ще ми послужатъ да искамъ касираніето на избора. Азъ считамъ, че тия свѣдения сж съществени и за това моля Събранието да се отложи докладътъ по тоя изборъ до Понеделникъ, когато ще бѣде докладванъ. (Гласове: Съгласни!)

Иванъ х. Рачовъ: Искамъ думата, понеже се касае за мене! (Гласове: Да се отложи!)

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Горне-Орѣховскиятъ изборъ се отлага, понеже всички г-да прѣдставители сж съгласни.

Г-нъ докладчикътъ по избора въ Балчикската околия да заеме мѣстото.

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: Балчикска околия, Варненски окръгъ. Балчикската околия е била раздѣлена на двѣ секции: първата въ града Балчикъ и втората въ селото Гьоре. Първата, Балчикска, секция се е състояла отъ три общини съ избиратели, споредъ списъка, 2.985 души, отъ които се явили и сж гласоподавали 1.508 души. Съгласно съ закона за изборитѣ, изборното събрание се отворило точно въ 7 часътъ сутринята, гласоподаваніето почнжло въ 8 часътъ и се е приключило въ 8 часътъ вечерята. Въ тая секция кандидатътъ Божилъ Райновъ е получилъ 883 гласа; вториятъ кандидатъ, Стефанъ Задгорски, е получилъ 665 гласа.

Първото заявление, което послѣдвало при извършваніето на избора, било отъ Божиля Райновъ, първо, за да се допуснатъ избирателитѣ на изборното мѣсто, понеже то било широко, та да не се излагатъ на агитаторитѣ вънъ да имъ взематъ бюлетинитѣ и да имъ ги замѣняватъ съ други, и, второ, исходната врата да се направи входна, а входната —исходна. Бюрото, съгласно чл. 97-й отъ Избирателния законъ, е оставило това заявление безъ послѣдствие.

Второ заявление имало отъ другия кандидатъ, Стефанъ Задгорски, че бюрото не допуснжло да гласоподаватъ двама избиратели отъ селото Джеферли-Ючъ-Орманъ, Дуванъ-Юлавска селска община, защото списъка на избирателитѣ отъ това село не билъ прѣдаденъ отъ окръжната постоянна комисиия. Този списъкъ не се оказа при изборното дѣло. Азъ распоредихъ чрѣзъ прѣдсѣдателя на секцията да се телеграфира за свѣдения и узнахме, че всички избиратели въ това село били 32 души и само двама се явили да гласоподаватъ. Причината за неявяваніето имъ била, защото не разбрали точно въ коя секция трѣбвало да гласоподаватъ. Тѣ отишли въ Гьоренската секция да гласоподаватъ, а пжкъ принадлежали къмъ Балчикската секция. Понеже разликата между гласовѣтѣ, получени отъ двамата кандидати, е отъ 1.275 гласа, то тѣзи 32 души избиратели, и ако би се явили да гласоподаватъ, не може да се каже, че би повлияли на резултата на избора. Затова, секцията, както и комисиията не счетохъ това заявление за сериозно. Дневникътъ по избора е редовно подписанъ отъ всички.

Втората, Гьоренска, секция се е състояла отъ 4 общини, съ избиратели, споредъ списъка, 3.541, а сж гласоподавали 2.330 души. И личнитѣ избирателни карти били толкова,

а бюлетинитѣ се оказали 2.331, което се оправдава, че за единъ избирателъ е било пропуснато да се отбѣлѣжи. въ списѣцитѣ. Бюрото се е отворило точно въ 7 часѣтъ сутринята, гласоподаването почнало на врѣме и свършено въ 8 часѣтъ и 3 минути послѣ обѣдъ. Въ тая секция получили: Божилъ Райновъ 1.707 гласа, Стефанъ Задгорски 620 гласа. Никакви нередовности не сж станѣли. Заявленията, които сж постѣпили прѣзъ деня на избора, сж тѣзи: едно отъ застѣпника на Стефана Задгорски, Георги А. Ивановъ, отъ Балчикъ, за че бюроту прѣкратило гласоподаването на Каварненската община, слѣдъ като $\frac{1}{4}$ отъ избирателитѣ гласоподавали. Второ заявление отъ 10 души избиратели отъ с. Гьоре, Каварненска община, да имъ се даде промежутѣкъ да гласоподаватъ. Бюрото не намѣрило за нужно да уважи тия заявления и ги е оставило безъ послѣдствие.

Въ двѣтѣ секции избраниятъ кандидатъ Божилъ Райновъ получилъ 2.560 гласа, а другиятъ кандидатъ, Стефанъ Задгорски, получилъ 1.285 гласа. Други двѣ заявления има, които сж постѣпили въ Народното Събрание, едното отъ самия кандидатъ Стефанъ Задгорски, а другото отъ неговия застѣпникъ. И двѣтѣ се отнасятъ до това, което се споменува въ дневницитѣ, че изборитѣ се направили повече отъ полицията, че учители и ученици се намѣсили и че сж агитирали и въ улицата до изборното мѣсто и пр.

Секцията, както и цѣлата комисиия не намѣрихъ за нужно да уважатъ тия заявления и ги оставихъ безъ послѣдствие, и прогласихъ избора въ Балчикската околия за редовенъ и правиленъ и, посредствомъ секцията, го прѣдлагамъ за такъвъ на Събранието и го моля да го утвърди и да признае за законно избранъ г-на Божила Райновъ.

Михаилъ Такевъ: Г-нъ докладчикътъ каза, че въ първата секция гласоподаването е почнало отъ 8 часѣтъ . . .

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: Въ първата секция бюроту се е отворило въ 7 часѣтъ, а гласоподаването е захванало въ 8 часѣтъ и 20 минути.

Михаилъ Такевъ: Добръ! До кога се е продължавало?

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: До 8 часѣтъ.

Михаилъ Такевъ: А въ втората?

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: Въ втората секция гласоподаването се е продължило до 8 часѣтъ и 3 минути.

Михаилъ Такевъ: Какъ гледа комисията на тия 3 минути?

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: Комисията мисли, както каза и г-нъ Геннадиевъ, когато се разглеждаше, мисля, Тетевенскиятъ или другъ изборъ — не помня добръ — че когато е въпросъ за 5, или за 10, или за 3 минути, то и дума не може да става, че това съставлява нѣкакво нарушение на духа и буквата на закона. Както секцията, така сжщо и комисията, намѣри, че това прѣминаване на врѣме отъ 3 минути не е точно прѣстѣпление, защото, най-послѣ, наредко се срѣщатъ два часовника, даже и помежду самитѣ членове на бюроту, които да бѣдѣтъ точно еднакви. Азъ мисля, че ако вземемъ да извадимъ часовницитѣ си, нѣма да се намѣрѣтъ два часовника, които

да се срѣщатъ, да бѣдѣтъ равни за една минута. (Никола Хр. Габровски: Взимаме актъ отъ Вашитѣ думи за Такевия изборъ!) Това бѣше рѣшението на секцията и на комисията, и азъ ви го съобщавамъ.

Михаилъ Такевъ: Г-да прѣдставители! Азъ именно това искахъ да чуѣ отъ г-на докладчика: думитѣ на г-на Геннадиева, които той е произнесълъ въ комисията. Той е тукъ. Ако обича . . .

Докладчикъ Тодоръ Шипковъ: Една поправка! Азъ мисля, г-нъ Такевъ, че вие имате грѣшка! Ако се обърнете до дневницитѣ, ще видите, че туй тълкувание г-нъ Геннадиевъ не го направи въ комисията, а го направи тукъ, въ Събранието. Не можъ, обаче, да знаѣ по кой изборъ бѣше.

Михаилъ Такевъ: Значи, ще вземете тълкуванието, което ви дава юрисконсултътъ или правителствениятъ адвокатъ, защото г-нъ Геннадиевъ се явява като такъвъ, поне на г-на Грекова. Азъ ще Ви моля да се съгласите съ г-на докладчика, че чл. 84-й отъ нашия Избирателенъ законъ, въ който е казано: „ . . въ никой случай, обаче, то, гласоподаването, не може да се продължи по-късно отъ 8 часѣтъ“, тукъ думитѣ „въ никой случай“ не трѣбва да ги разбираме така педантно, че непрѣмѣнно трѣбва да се гледа пунктуално въ 8 часѣтъ. И всички онѣзи педанти, които тълкувахъ буквата на закона така, че 8 часѣтъ дойде ли, трѣбва непрѣмѣнно да се прѣкъсне изборътъ, давахъ едно абсурдно тълкувание на този членъ. Комисията ви казва, че едно продължение отъ 5, 10, 15, 20 минути, половина часъ, единъ часъ . . . (Гласове отъ дѣсницата: О, хо!) Позволете! — Такова едно продължение комисията ви казва, че нѣма никакво значение. Защото, ако вие искате да бѣдете педанти тълкуватели на буквата на закона, азъ ще ви моля да не излизате вънъ отъ 8 часѣтъ. Или вие ще бѣдете педанти и ще кажете: 8 часѣтъ дойде ли, турете точка, или пъкъ, ако допускате 1 минута, 3 минути, 8 минути, допуснете и 101 и 108. Защото, кѣдѣ е границата на възможността да се изпълни законътъ, безъ съществени нарушения, когато вие вече излизате вънъ отъ опрѣдѣления часъ? Ако допуснете, че до 8 часѣтъ и 10 минути нѣма значение, ако допуснете, че до 8 часѣтъ и 5 минути нѣма значение, ако допуснете, че до 8 часѣтъ и 15 минути нѣма значение, както ни се каза отъ г-на докладчика, тогазъ азъ искамъ да знаѣ: какво тълкувание давате вие на тая дума: „въ никой случай, обаче, то гласоподаването, не може да се продължи слѣдъ 8 часѣтъ“? Трѣбва да дадете това тълкувание, което отъ вчера и завчера се мѣчимъ отъ тая трибуна да дадемъ, и, за жалостъ, до днесъ не можахме да се разберемъ и не можахме да ви убѣдимъ, че тукъ, като е казано, че гласоподаването не може въ никой случай да се продължи слѣдъ 8 часѣтъ, тия думи не сж въ такава императивна форма, която, ако се наруши, опорочава избора и го унищожава. Нѣма абсолютно никакво значение, стига — както е въ настоящия случай и както е било въ всички други случаи, гдѣто сме имали възможността да говоримъ — да не се е съ нѣщо накърнила свободната воля на избирателитѣ. Въ данния случай не само не се е накърнила свободната воля на избирателитѣ,

но се е дало свободен простор на свободно гласоподаване; не само избирателите не са били лишени от възможността да гласоподават, напротив, избраният кандидат олицетворява действителната народна воля, защото не е играл на к-марджилък: въ 5 или 6 часът да прѣкъсне избора и да остави избирателите да се испудят само за туй, защото щѣли да измѣнятъ резултата на избора. Търсете, г-да прѣдставители, всекога материалната истина, търсете действителните прѣдставители на народа, но не дѣйте търси формалните такива. Не дѣйте иска такива, които са играли въ лотарийните банки, които са играли на карти! Тамъ мѣстото е другаде — не тукъ! Тукъ трѣбва материалната истина, а нежъ вие ще получите само тогазъ, когато вие ще констатираме тукъ истинското изражение волята на народа, а не формалното; не онуй заблуждение, което може да тури на тия банки фалшиви прѣдставители.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема прѣдсѣдателятъ Д-ръ Димитър К. Вачовъ.)

Лазаръ Дуковъ: Азъ не вѣрвамъ по такъвъ единъ изборъ да става дума за споръ. Вие знаете, че въ селата и въ малките градове нѣма такива точни часове, за да може да се провери. Затуй, искамъ да кажъ, че отъ нѣколко дни насъ, земеделците, крайно ни отегчаватъ 60-тъ души другари адвокати, които растѣгватъ чл. чл. 44, 45 и 117-й отъ Избирателния законъ. Азъ се считамъ най-просто между васъ, но разбирамъ закона, научилъ съмъ го наизустъ. Тия членове, прави или криви, ще бѣдѣтъ поправени; затуй, нѣма какво да се приказва по тѣхъ. Азъ моля г-дата отъ меншеството да се съгласятъ, и ако не се съгласятъ, то поне болшинството да се съгласи, да се оправимъ въ тоя пѣтъ, да не правимъ разноски на народа и да не слушаеме тукъ 60 души адвокати да ни ораторствуватъ, а да ораторствуватъ когато защитаватъ катилите. Тукъ законътъ е ясенъ. Вие знаете, че народътъ по вѣнъ гладенъ мре, а ние тукъ се учимъ кой знае повече да ораторствува. За тия три минути, казвамъ, да не става споръ, защото тамъ избирателите са хора земеделци; тѣ нѣматъ точни часове. Тамъ се е истински изразила народната воля, защото прѣдставителятъ, който е избранъ, избранъ е на право отъ народа. Моля да не става споръ по този изборъ, а да се приеме така, както си е. (Михаилъ Такевъ: Ние сме съгласни!) Азъ моля да не замедляваме работите на Събранието. Съ 3 и 5 минути нищо не става. (Михаилъ Такевъ: Тогазъ и 15 и 20 минути нѣматъ значение!) Затуй ви моля да приемете избора така, както комисията го е приела.

Владимиръ Недѣлевъ: Азъ мисля, че г-нъ Такевъ нѣма право, нито основание, да обвинява провѣрочната комисия въ дадения случай, че била пристрастна. Азъ увѣрявамъ г-на Такева, че когато дойде единъ изборъ, за който се констатира въ протокола, че е продълженъ повече отъ 8 часѣтъ, половина часъ, единъ или два часа, азъ първъ ще искамъ касиранieto му. Но тукъ, прѣдъ насъ имаме Балчикския изборъ, за който е констатирано въ протокола, че е билъ продълженъ само до 8 часѣтъ и 3 минути. Азъ питамъ: ако сте хора добросъвестни, ка-

жете право: не ли иде да ви убѣди това, че гласоподаването е траяло точно до 8 часѣтъ, но че докато е подалъ послѣдниятъ избирател бюлетината си, изминали са се тия 3 минути? Какво търсите подъ вола теле? Говорите за послѣдователност и вдигате само шумъ. Ние сме били послѣдователни и ще бѣдемъ. Чл. 84-й отъ Избирателния законъ за насъ е ясенъ и ще го тълкуваме тъй, било за вашите избори, било за нашите. Трети минути ясно се обясняватъ съ това, че послѣдниятъ избирател е влѣзълъ и, до като излѣзе, изминали са се три минути.

Вълко Нейчовъ: Г-да! Азъ съмъ съвършено, казвамъ още сега, за утвърдението на избора. Не споря за неговата правилност, но тукъ въпросътъ се касае само за принципа. Болшинството, съ твърди оправдани усилия, искаше да установи една точна граница *sine qua non* за нарушенията въ единъ изборъ. Но веднажъ допуснато 3 минути да се продължи единъ изборъ, тогава нищо не е да се продължи и 13 минути, а тоя прецедентъ възможно е да бѣде експлоатиранъ, защото се създава лесна причина за поплъзновения по продължаванieto на единъ изборъ слѣдъ 8 часѣтъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Г-да прѣдставители! Когато се рѣче 8 часѣтъ и 3 минути, никой не знае да ли е 8 часѣтъ, или 8 часѣтъ и 3 минути. За тия 3 минути грѣхота е да се говори три часа. Затова, моля да се не говори по-нататъкъ.

Никола Хр. Габровски: Азъ нищо нѣмамъ противъ правилността на избора, и ако взехъ думата, не е защото оспорявамъ, че изборътъ не е станалъ законно и редовно, както изисква законътъ, но да констатирамъ, тъй да се каже, противорѣчието, или, по-добре, пристрастието на провѣрочната комисия по разните избори. Тя има два аршина. Когато се касае за единъ опозиционенъ депутатъ, тя прилага единия аршинъ, изисква негрѣмѣнно гласоподаването да се е свършило точно въ 8 часѣтъ, а когато се касае да се утвърди изборътъ на нѣкой правителственъ депутатъ, прилага се другиятъ аршинъ. (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Това мнѣние е много пристрастно!) Ако докладчикътъ заяви, че не за 5, но и за 20, а г-нъ Недѣлевъ призна, че и за 30 минути ще се присѣдини за утвърдението на избора. . . . (Владимиръ Недѣлевъ: За касиранieto!) азъ тогава питамъ: гдѣ е границата? — (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Той говори противното!) Отъ туй, ние пакъ ще заключимъ, че действително сте рѣшили касиранieto на нѣколко прѣдставители отъ опозицията, за да си съставите болшинство, което да прокара гибелните за страната договори. Това е цѣльта.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Г-нъ Божиля Райновъ е избранъ и на друго мѣсто!

Прѣдсѣдателъ: Ще се гласува. Моля ония г-да прѣдставители, които приематъ мнѣнието на провѣрочната комисия, че изборътъ, станалъ въ Балчикската околия, е правиленъ и законенъ и че избраниятъ г-нъ Божиля Райновъ е правилно и редовно избранъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се.

Ще се докладва изборътъ въ Бургаската околия.

Докладчикъ Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Бургазската околия е била раздѣлена на три секции: първата — Бургазска, втората — Кара-Бунарска и третата — Созополска. Въ третѣ секции, въобще, изборътъ е редовенъ и законенъ. Откритъ е въ установения отъ закона часъ, а така също е и закритъ въ опрѣдѣления отъ закона часъ. Никакви констатации нѣма, съ исклучение на едно заявление, подадено отъ Созополската община, че списъцитѣ били по стария Избирателенъ законъ, а не по новия. Избрани сж: Д-ръ П. Динчевъ съ 2.436 гласа и Страти Димитровъ съ 2.139 гласа. Слѣдъ тѣхъ слѣдватъ Тодоръ Георгиевъ и др.

Провѣрочната комисия намира този изборъ за законенъ и редовенъ и ходатайствувамъ да бѣде потвърденъ.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по Бургазския изборъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще дамъ на гласуване мнѣнието на комисията. Който счита, че изборътъ въ Бургазската околия, въ която сж избрани: Д-ръ П. Динчевъ и Страти Димитровъ, е правиленъ и редовенъ, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Значи, приема се за правиленъ и редовенъ.

Ще се докладва изборътъ въ Ломската околия.

Докладчикъ Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Ломската околия е била раздѣлена на 4 секции, а именно: първа — Ломска, втора — Кривобарска, трета — Расовска и четвърта — Вълчидрѣмска. Въ четиритѣхъ секции изборътъ е откритъ и закритъ въ установения отъ закона часъ. Изборътъ е извършенъ при най-голяма редовностъ. Никаква констатация въ деня на избора не е послѣдвала. Прогласени сж за избрани: Коста Арсениевъ съ 5.656 гласа и Алекси п. Ангеловъ съ 5.151 гласа.

Комисията намира този изборъ за правиленъ и редовенъ и ходатайствувамъ да бѣде признатъ за такъвъ.

Вълко Нейчовъ: Нѣма ли разлика въ минутитѣ?

Докладчикъ Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Ако нѣмате довѣрие, заповѣдайте, прочетете.

Вълко Нейчовъ: Имамъ довѣрие.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по Ломските избори? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще дамъ на гласуване прѣдложението на комисията.

Който приема прѣдложението на комисията, което е: да се приемжтъ изборитѣ въ Ломската околия, въ която сж избрани Коста Арсениевъ и Алекси п. Ангеловъ, за правилни и редовни, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Значи, утвърдяватъ се.

Д-ръ Лазаръ Дагоровъ: Правжъ прѣдложение да се вдигне засѣданието!

Прѣдсѣдателъ: Сжщиятъ докладчикъ ще докладва изборитѣ въ Берковската и Фердинандската околии. Съгласно ли е Народното Събрание да се прѣреди дневниятъ редъ?

Лазаръ Дуковъ: Азъ желажъ, прѣдложението на г-на Д-ръ Лазара Дагоровъ да се не приема. Ние сме извънредна сесия — извънредно трѣбва да работимъ.

Д-ръ Лазаръ Дагоровъ: Оттеглямъ си прѣдложението!

Лазаръ Дуковъ: Има хора които работжтъ нощъ и безъ хлѣбъ, (Ржкоплѣскание.) а ние вземаме по 20 л.! Азъ каз-

вамъ да слѣдваме, и моля г-на Д-ръ Дагорова да си дръпне прѣдложението.

Д-ръ Лазаръ Дагоровъ: Дръпнахъ го, г-нѣ Дуковъ! (Смѣхъ.)

Прѣдсѣдателъ: Съгласно ли е Народното Събрание да се прѣреди дневниятъ редъ и да се докладватъ изборитѣ въ Берковската и Фердинандската околии? (Гласове: Съгласно!)

Който отъ г-да прѣдставителитѣ сж съгласни да се докладватъ изборитѣ въ Берковската и Фердинандската околии, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Г-нѣ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Берковската околия е била раздѣлена на три секции. Изборътъ е билъ откритъ и закритъ, въ всичкитѣ секции, въ установения отъ закона часъ. Въ селото Вършецъ гласоподаването е почнало въ 8 часътъ сутринята, вслѣдствие на неявяване на гласоподаватели. Въ тази секция полицейскиятъ старши стражаръ е агитиралъ въ полза на опозицията, но слѣдъ това, като се е установило туй нѣщо, трѣбва да е уволненъ. Изборътъ е станжлъ правилно и редовно. Прогласени сж за избрани: Алекси Бояджийски съ 1.418 гласа и Тодоръ Михайловъ съ 1.189 гласа. Имало е и други кандидати, отъ които Михалъ Клисурски е получилъ 359 гласа, А. Петковъ — 153 гласа и Юрданъ Шишковъ — 33 гласа.

Провѣрочната комисия намира тоя изборъ за правиленъ и законенъ и ходатайствувамъ да се потвърди.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по Берковските избори? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще дамъ на гласуване.

Който приема прѣдложението на комисията, което е, да се приемжтъ изборитѣ въ Берковската околия, въ която сж избрани: Алекси Бояджийски и Тодоръ Михайловъ, за правилни и законни, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

Ще ви докладвамъ изборътъ, станжлъ въ Фердинандската околия.

Докладчикъ Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Фердинандската околия е била раздѣлена на три секции: първата — Фердинандска, втората — Каменориковска и третата — Лютенска. Въ първата секция гласоподаването е било отворено въ 7 часътъ сутринята и е траяло до 8 часътъ вечерята. Има подадено до Народното Събрание едно заявление, подписано отъ около 100 души избиратели, въ което казватъ, че изборътъ е опороченъ, защото гласоподаването е било почнало въ 9 часътъ сутринята. Обаче, бюрото констатира въ своя протоколъ, че бюрото е заело мѣстото си точно въ 7 часътъ сутринята. Въ втората секция има подадено тоже едно заявление, съ което тоже се опорочва изборътъ, обаче, комисията го е намѣрила за неоснователно и намѣри тоя изборъ и въ третѣ секции за правиленъ и редовенъ и го призна за такъвъ. Избранитѣ сж Спасъ Ивановъ и Петко Кочанковъ, които сж били прогласени отъ специалната комисия. По рѣшение на комисията, ходатайствувамъ и азъ да се признае за такъвъ. (Единъ прѣдставителъ: По

колко гласа сж получили?) Спасъ Ивановъ е получилъ 2.828 гласа, а Петко Кочанковъ 2.800.

Прѣдсѣдатель: Ще се гласува мнѣнието на комисията по избора въ Фердинандската околия. Които отъ г-да прѣдставителитѣ приематъ това мнѣние, за да се утвърди изборътъ, станжълъ въ Фердинандската околия, и да се прогласжтъ за избрани г. г. Спасъ Ивановъ и Петко Кочанковъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Ще се докладва изборътъ, станжълъ въ Радомирската околия. Моля г-на докладчика Ценева да докладва.

Докладчикъ Никола Ценевъ: Радомирската околия, г-да, избира двама народни прѣдставители. По избирателнитѣ списъци е слѣдвало да гласоподаватъ 9.714 избиратели. Околията е била раздѣлена на три секции. Въ първата секция, която е била въ гр. Радомиръ, гласоподаването е било открито въ прѣдвидения отъ закона часъ и свършено тоже въ прѣдвидения отъ закона часъ. Въ тая секция е слѣдвало да гласоподаватъ 3.668 избиратели, а гласоподавали сж 1.629. Отъ тѣхъ, 1.230 гласа е получилъ Д-ръ Сава Иванчовъ и 1.226 — Ненко Храновъ. Другата листа, която е състояла отъ Ивана Соколовъ и Георги Диневъ, е получила 441 гласа. Въ тая секция никаква передовностъ не е станжала. Има само двѣ заявления. Едното е телеграфически, отъ нѣкой си Петръ Стоичковъ, съ което се оплаква, че старшиятъ нѣкъдѣ си тамъ, край града, го е билъ. Бюрото е прѣгледало тая телеграма, и понеже е намѣрило, че такова нѣщо не е станжло въ изборното мѣсто, оставило ѝ безъ послѣдствие. Другото заявление е отъ Ивана Соколовъ, кандидатъ, че Долно-Раковчани, или по-добрѣ, избирателитѣ на тая община били разгонени на $\frac{1}{2}$ километръ край града и, споредъ неговитѣ свѣдения, не искали да дойдътъ и искалъ распореджанието . . . (Михаилъ Сарафовъ: По-добрѣ прочетете туй заявление! Тѣ сж били испждени!) Бюрото е намѣрило, че не може да се излиза вънъ отъ границитѣ на закона. (Михаилъ Сарафовъ: Прочетете заявлението!) Нѣма защо да се чете, защото казахъ ви съдържанието. Но, пай-послѣ, да го прочетж. (Чете.)

„Заявление отъ Ивана Соколовъ, житель на гр. Радомиръ.

Избирателитѣ отъ Долно-Раковската община — опозиционери, се разгонихж отъ една устроена тълпа и се намѣрватъ изгонени на половина километръ отъ изборното мѣсто. Тѣзи избиратели сж на брой 300 — 400 души. Азъ моля да направите распореджание, щото, подъ покровителството на полицията, да се защитжтъ, да влѣзжтъ въ изборното мѣсто. Тѣзи избиратели сж прѣдъ крѣмата въ двора на Ст. Косачки при шосето — гарата.

Това ми заявление моля да се приложи при изборнитѣ книжа. Гр. Радомиръ, 25-й Априлий 1899 год.

Съ почитание съмъ, избираемъ: Ив. Соколовъ“.

Бюрото е оставило това заявление безъ послѣдствие. Други заявления, освѣнъ тия двѣ, нѣма.

Въ втората секция е слѣдвало да гласоподаватъ 3.428 души избиратели, а гласоподавали сж 1.153 души. Отъ тѣхъ, първата листа, въ която сж влизали кандидатитѣ

Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ, е получила 879 гласа, а другата листа е получила 274. Въ тая секция, споредъ протокола на бюрото, се вижда, че сж били подавани нѣколко заявления, но, като несжщественни, оставени сж безъ послѣдствие.

Въ третата секция, сжщо тѣй, е започнато редовно гласоподаването и на срока е спрѣно. Слѣдвало е да гласоподаватъ 2.619 души избиратели, а сж гласоподавали 961. Отъ тѣхъ, първата листа — листата на кандидатитѣ Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ е получила 830 гласа, а другата — 131. Въ тая секция има подадено едно заявление отъ Василя Ивановъ и Георге Насевъ, че стражарѣтъ Тодоръ Пѣйчовъ, слѣдъ като тѣ гласоподавали, билъ ги изпждилъ отъ изборното мѣсто. Прѣдсѣдателятъ на бюрото и членовѣтъ констатиражтъ, че стражарѣтъ е влѣзълъ въ изборното мѣсто, безъ оружие, да подаде гласа си и че оплакването на Василя Ивановъ и Георге Насевъ е неоснователно. Още повече и затова, че тѣ, слѣдъ като сж гласоподавали, нѣма защо да стожтъ въ изборното мѣсто, защото и самиятъ законъ казва, че избирателитѣ, слѣдъ като гласоподаватъ, трѣбва да напуснатъ изборното мѣсто. Така щото, правилно е оставено това заявление безъ послѣдствие.

Изобщо, резултатътъ въ Радомирската околия е, че листата на Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ е получила 2.939 гласа, а оная на Ивана Соколовъ и Георги Диневъ — 846. Съставената провѣрочна комисиия, прѣдвидена въ чл. 115-й отъ Избирателния законъ, е прогласила за избрани отъ тая околия народни прѣдставители г. г. Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ.

На 3-й Май въ Народното Събрание е постжпило едно заявление . . . не заявление, а контестація отъ пропаднжлитѣ кандидати — Иванъ Соколовъ и Георги Диневъ. Въ тая контестація излагатъ много нѣща, но нито едно не е сжщественно, или сж почти сжщитѣ тия нѣща, които изложихъ и по-напрѣдъ: че Петръ Стоичковъ се е оплаквалъ, че билъ битъ, че нѣкои избиратели били гонени, че имало агитации отъ едната и другата страна и пр., въобще нѣща, които нѣматъ сжщественно значение, на които не може да се даде нѣкаква вѣра, и зарадъ това мисляж, че нѣма защо да ги четж. Нѣкои отъ прѣдставителитѣ, които изучавахж това заявление, вѣрвамъ, че не сж намѣрили въ него нѣщо сжщественно. (Михаилъ Сарафовъ: Наопаки, то е интересно и азъ мисляж, че трѣбва да се прочете!) Секцията и комисията намѣрихж, че не може да има сжщественно значение, още повече, че застѣпницитъ на пропаднжлитѣ кандидати сж подписали протокола, безъ всѣкаква уговорка, въ който се казва, че нѣмало никакви нарушения, а отъ послѣ самитѣ кандидати, слѣдъ 15 дена се явяватъ да казватъ това и онова. Ако желае Народното Събрание, мож и да прочетж контестацията, за да видите, но въ всѣки случай комисията. . .

Иванъ Московъ: Ако е подадена въ срокъ, да се прочете!

Прѣдсѣдатель: Нека докладчикътъ, както намира за добрѣ, тажа да направи.

Докладчикъ Никола Ценевъ: Азъ мисля за добръ да докладвамъ избора така, както комисията се е произпесла. Комисията призна тоя изборъ за правиленъ и редовенъ, и азъ, отъ нейно име, ходатайствувамъ да се признае за такъвъ, като признаете, че правилно, законно и свободно сж избрани, отъ Радомирската околия, за народни прѣдставители Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ.

Михаилъ Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ тъкмо въ този моментъ бѣхъ взелъ да прѣгледамъ изборното дѣло. Азъ бѣхъ очевидецъ отчасти на този изборъ и затова ще подкрѣпя онова заявление, което е дадено на бюрото и което бюрото е намѣрило за не важно и го е оставило безъ послѣдствие, а именно, че трѣбва да сж съществували шайки. Защото азъ видѣхъ избирателитѣ на Долно-Раковската община като бѣгахъ по полето и като ги гонѣхъ и хвърляхъ по тѣхъ камъние други хора. Азъ бѣхъ на избора въ Дубница отъ сутринята до 12 часѣтъ, и въ 12^{1/2} часѣтъ, като трѣгнахъ отъ Дубница, въ три часѣтъ и четвъртъ бѣхъ на гарата въ Радомиръ. Малко подиръ това, видѣхъ, че всички хора, които бѣхъ на гарата тамъ, се обѣрнѣхъ да гледатъ нагорѣ къмъ Радомиръ и като се обѣрнѣхъ и азъ, видѣхъ, че всичкитѣ онзи вънѣцъ, който се вижда отъ долу, почерне отъ хора. Като попитахъ хората на гарата, които съ мене гледахъ: какво става тамъ? — Казахъ ми, че избирателитѣ на Долно-Раковската община ги гонѣтъ. Шайката на кандидатитѣ на либералната партия гонела тия избиратели. (Христо Г. Поповъ: Кой Ви каза?) Казахъ ми, но кой ми каза не знамъ, защото азъ полицейско дознание не правѣхъ. Единъ даже отъ тѣхъ ми каза: „Моята нива отиде; съсинахъ ѝ отъ това газение“. Но тамъ имаше и чиновници, които също така видѣхъ. Азъ съмъ народенъ прѣдставителъ и, ако щете, вървайте на думитѣ ми, ако не щете, невървайте — вие сте свободни. Това положение на избиратели по бѣрга си останъ до около ³/₄ часъ. Казахъ ми тамъ, че още сутринята избирателитѣ на Долно-Раковската община искали да гласоподаватъ по реда си, но че не сж били пуснати. Тукъ има заявление, подадено, наистина, отъ кандидатитѣ, което бюрото като резолирва казва: че на насъ не се простира властѣта вънъ отъ изборното мѣсто и го остави безъ послѣдствие, защото властѣта на бюрото е такава, че може да държи вътрѣ въ изборното мѣсто редъ, а не и вънъ, което е и право, споредъ закона. Но тъй като имаше случай, гдѣто за една шайка вънъ отъ изборното мѣсто, въ една друга околия, изборътъ се опорочи, то азъ мисля, че не е по-малко интересенъ и тоя случай за да се занимаемъ и съ тоя изборъ, и ако не друго, то баремъ да назначимъ една анкета, която да установи каква е била тая шайка и защо е разгонвала избирателитѣ. Менъ не е по натурата да четъ цѣлото дѣло, но ако вземъ да го четъ, ще намѣря и други причини за това, което ви прѣдлагамъ.

Докладчикъ Никола Ценевъ: Въ дневника на бюрото стои, че слѣдъ Врѣбската община е гласувала Батановската и по азбучния редъ е слѣдвала Долно-Раковската община, именно тая, за която е споръ, и азъ виждамъ, че въ 3

часѣтъ и 50 минути тя е гласоподавала. Така щото, туй заявление бюрото основателно е оставило безъ послѣдствие, защото тая община е гласоподавала.

Михаилъ Сарафовъ: Това още повече расклаща у мене въртата въ тоя протоколъ, защото азъ съмъ очевидецъ и никои не ме знаеше тамъ, кой съмъ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: . . . (Не се чуе.) Ако нѣкой слуша и гледа отъ далечъ, не може той да знае кой е билъ регуляторътъ по изборитѣ, да констатира тѣхната правилностъ. Завчера бѣше случай по Кюстендилския изборъ, когато се каза, че имало шайки, и констатирано или не, но по едно само заявление, че имало вънъ отъ изборното мѣсто шайки, бюрото взело въ внимание заявлението на избирателитѣ за да отстрани шайкитѣ, и при все това призна се изборътъ за незаконенъ и се касира. (Единъ прѣдставителъ: Тамъ три общини не сж гласоподавали!) А тукъ, гдѣто се доказва съществуването на шайки, които разгонили избирателитѣ на три часа далечъ, подадено е за това на бюрото заявление, и то не е обѣрнѣло внимание. Констатира се отъ протокола, заявяватъ самитѣ кандидати, както и очевидци прѣдставители, избрани отъ двѣ мѣста, за които ние не можемъ да се съмнѣваме, че сж честни, и слѣдъ всичко това, вие сега идете и казвате: не, не може да се касира този изборъ; трѣбва да се утвърди. Г-нъ Недѣлевъ казва: ние сме послѣдователни, че както рѣшаваме за едни избори, така и за други. Но азъ се увѣрихъ, че вие мѣрите, както каза и г-нъ Габровски, съ два аршина, или сте поставили единъ регуляторъ, управляванъ отъ партиенъ вѣтъръ, който се върти отъ партизански страсти. Ако избранитѣ сж отъ болшинството, вие излизате и казвате: изборътъ е станълъ редовенъ и законенъ и трѣбва да се утвърди; ако ли сж отъ опозицията, тогавъ казвате: той е шайкаджийски изборъ. Кой е пратилъ шайкитѣ? — Опозиционнитѣ кандидати. А пъкъ тукъ, когато избранитѣ сж правителствени, че шайки имало, че правителственитѣ кандидати сж устроили шайки, че полицията тоже спомогнала, че имало разгонване на избиратели, на ли всичко това се е вършило отъ страна на правителственитѣ, нѣма нищо, изборитѣ сж законни, казвате, приемоте ги. Но трѣбва, мисля, да внимаваме, че всичко това се пише въ протоколитѣ, българската младежъ ще чете и ще сѣди за васъ.

Йовъ Титоровъ: Вие защищавате Соколова, който е като васъ!

Цвѣтко В. Таслаковъ: Азъ не познавамъ Соколова!

Йовъ Титоровъ: Той бѣше мирови сѣдия и отъ когото проплака цѣлата Ново-Селска околия!

Цвѣтко В. Таслаковъ: Казахъ, не го познавамъ! Ако е такъвъ, дайте да го сѣдимъ!

Вълко Нейчовъ: Г-да! Като се има прѣдъ видъ онзи-деншното рѣшение на Народното Събрание по отношение Кюстендилския изборъ, който се опорочваше, че е билъ опятненъ между друго и съ присѣствитието на шайки, Народното Събрание и болшинството ще бѣде послѣдователно, поне ще бѣде благоприлично, благопристойно, като приеме най-малката мѣрка — една анкетна комисия. Безъ това

болшинството ще извърши нищо, което злѣ бие на ума, и на ума на цѣлъ български народъ, който ни е пратилъ тукъ.

Александръ Людскановъ: И азъ имамъ честь да бѣдъ членъ на провѣрочната комисия. Азъ бѣхъ отъ меншеството когато по този изборъ се гласува, и фактътъ, че тукъ не позволихте да се прочетатъ заявленията, за които има много да се говори, е доказателство, че вие пристрастно гледате на изборитѣ. (Д-ръ Никола Генадиевъ: Прочетете ги!) Вие ги прочетете; вие имате въ своя рѣка властта, прочетете ги, изслушайте ги, за да не кажѣтъ хората, общественото мнѣние, че не само вие, а и ние всички, имаме два аршина. Ние държимъ високо, щото тази Камара въ своитѣ рѣшения да бѣде безпристрастна. Ако вие отидохте да унищожите единъ изборъ, като Кюстендилския, гдѣто съ 5—6.000 гласа сж избранитѣ, само за това, че имало шайки, че . . . (Йовъ Титоровъ: Оставете Таслакова да говори за мѣрилото!) Азъ пъкъ казвамъ, че шайки не може да има отъ опозицията, защото тя не е въ състояние да отиде противъ властта, и въ случая съществуването на шайкитѣ не е отъ опозицията, а отъ правителството, отъ вашитѣ . . . (Д-ръ Никола Генадиевъ: Ваши тукъ нѣмаме; всички сме депутати!) Видите, не оставяте да говоримъ. Не ние, а вие рѣшавате, по изслушвайте ни и взимайте справедливи рѣшения; недѣйте да взимате рѣшение за едни едно, за други друго. Тукъ е случаятъ да покажете безпристрастие: или касирайте избора, или пратете анкета, а пъкъ вие рѣшавайте както обичате. Ние искаме справедливостъ отъ васъ. Това искаме ние.

Христо Конкилевъ: Фактъ е, г-да прѣдставители, че отъ доклада на избора, станѣлъ въ Радомирската околия, доказа се най-послѣ турската пословица „таке дющю, келъ ачалджѣ“. До вчера тукъ, отъ трибуната на Народното Собрание, когато идеше да се докладва единъ изборъ, щомъ се кажеше, че е опозиционенъ, и щомъ въ едно заявление се спомене, отъ едно лице макаръ, че е имало шайка, тоя изборъ се касираше. Днесъ какво виждаме да се върши отъ трибуната? — Виждаме, че г-нъ докладчикътъ крне заявленията, каквито, единъ отъ почитаемитѣ комисари казва, имало и не се докладватъ. Не доказва ли това явно, че вие сте готови всичко да направите, само да прикриете и да узаконите вашитѣ шайкаджийски избори? (Единъ прѣдставителъ: Лѣжете се!) Вие касирахте Кюстендилския изборъ, по който имаше едно бюро, което опроверга всичко писано въ заявленията, подадени отъ странни хора, като казваше, че никаква шайка не е имало. (Тодоръ Георгиевъ: Вие изопачавате фактитѣ! Тамъ бюрото бѣше казало, че има шайка!) а пъкъ днесъ, понеже тоя, който е избранъ отъ Радомирската околия, има честта да бѣде отъ редоветѣ на почитаемото болшинство, за него вие искате да прикриете всичко като въ една тъма и, слѣдователно, да прѣдставите, че неговиятъ изборъ е правленъ и законенъ. Ако искате да сте послѣдователни, не правете тия пѣща. (Докладчикъ Никола Ценевъ: Кривите си душата! Нищо не е скрито!) Какъ вие ще утвърдите единъ такъвъ изборъ, когато е подкрѣпено, когато е доказано, че никога опозицията не може да поддържа

шайки, а, напротивъ, че правителството само е въ състояние да поддържа такива, защото, който другъ поддържа шайки, отива въ затвора? Ако е въпросъ, че вие искате да приемете такива произволни избори и да касирате най-правилно избранитѣ опозиционни народни прѣдставители, азъ ви поздравявамъ съ вашата нечиста съвѣсть. (Михаилъ Такевъ: И азъ!)

Константинъ х. Калчовъ: Г-да прѣдставители! Азъ съжалявамъ, че когато почитаемитѣ членове отъ опозицията взематъ думата, не пропусчатъ ни най-малкиятъ случай да упрѣкнатъ своитѣ събратия и да влизатъ съ стѣла въ сърдцата имъ и въ съвѣстьта имъ. Това е недостойно, споредъ мене. Азъ мислѣхъ, че вие всички разбирате какво значи народенъ прѣдставителъ. Народниятъ прѣдставителъ е човекъ, който стои най-високо въ обществото, и вие, като народни прѣдставители, проникнати отъ съзнанието на своитѣ длѣжности, можете да разисквате върху всѣкакви въпроси, но при все това, азъ не допускамъ, че би трѣбвало да се четатъ нотации и да се отива до тамъ, щото да се прави упрѣкване на съвѣстьта и да се влиза въ вътрѣшнитѣ побуждения на прѣдставителитѣ. Прослѣдете всичкитѣ парламенти и виждте какъ постѣпватъ. До колкото чухъ, почитаемитѣ г-да отъ опозицията все продължаватъ да защищаватъ нѣкои паднали величия, било като г-на Великова, било като г-на Ранкова и други все бивши чиновници. Това ли значи изражение на свободната воля, когато българскитѣ избиратели избиратъ все бивши чиновници? Нема нашитѣ избиратели трѣбва непрѣмѣнно да избиратъ само ония, които сж били по-рано чиновници? По единъ и същъ въпросъ, по чл. 45-й, азъ два пѣти искахъ по-рано думата, но не можа да ми се даде. Страхъ се всѣчески и даже бѣхъ записанъ, но не ми се даде думата. Но да оставимъ това на страна и да дойдемъ на думата си. Нема само за това, че имало бивши чиновници, непрѣмѣнно народътъ трѣбва тѣхъ да избира само! Ами че вие, ако схдите по тоя начинъ, оскърбявате народа! Вие сами казахте по-рано, че народътъ е стопанинъ, господаръ на своитѣ права, а пъкъ сега идете да казвате, че трѣбвало да се избиратъ само бивши чиновници. Не се ли намиратъ други, та непрѣмѣнно трѣбва да се избиратъ все бивши чиновници? (Дамянъ Цековъ: И ние по вътрѣшно убѣждение правимъ това!) Азъ никого не съмъ прѣкъсвалъ, та ще ви моля да ме оставите спокоенъ да си кажа думата. Г-да прѣдставители! Азъ нѣмаше да говоря, но бидохъ прѣдизвиканъ отъ думитѣ и поведението на нѣкои г-да отъ опозицията. Азъ знамъ, че всички г-да прѣдставители иматъ право да говорѣтъ по своето убѣждение, но тѣ никога не трѣбва да испущатъ изъ прѣдвидъ, че иматъ цѣлъ редъ задѣлжения, които трѣбва да почитатъ. Когато се говори по тия избори, азъ не видѣхъ ни най-малката причина да се упрѣкне било правителството, било болшинството, че имало шайка по тоя изборъ, а, слѣдователно, че изборътъ е шайкаджийски. Какво се констатира отъ протокола, г-да народни прѣдставители? Тамъ нѣма да се казва, че имало шайка. Соколовъ, бившъ нѣкой смдия, когато нѣмамъ честта да познавамъ, но за ко-

гото чухъ не добри отзивы — а за мене е достатъченъ фактътъ, че той е билъ съденъ — като лице заинтересувано, като кандидатъ, дава едно прошение, заедно съ нѣколко души избиратели, и казва, че имало шайка. Но какво е правилата тая шайка? — Гонила единъ избирателъ. Това е; друго нищо нѣма констатирано по това. А пъкъ г-нъ докладчикътъ ви каза, че въ протокола е констатирано, че общинитъ сж гласоподавали, че тия, за които тукъ се говори, сж гласоподавали. Е добръ; като стои тъй работата, пита се: фалшивъ ли е протоколътъ? Азъ мисля, че никой не може да каже това, защото, щомъ повѣрваме на едно заявление, било че протоколътъ по изборитъ сж фалшиви, било най-сетнъ, че нашитъ стенографически протоколи, както, за жалостъ, чухъ да говори единъ уважаемъ старецъ, който допускаше, че това е така, тогава кое ще бжде право? Вие завчера хвърлихте съмнѣние върху уважаемия прѣдсѣдателъ на Народното Събрание, когато ви каза, че е болшинство по единъ въпросъ и поисканите и квесторитъ да провѣржтъ, при всичко, че прѣдсѣдателътъ на Събранието е мѣрдавно лице, което може да обявява резултата отъ вота на Събранието. Да, до гдѣто той стои на онова мѣсто въ Народното Събрание, ние всички би трѣбвало да имаме довѣрие въ него, защото въ всичкитъ парламенти на свѣта така сж привикнали да гледатъ на прѣдсѣдателя. Но вие вчера поискане вотъ за недовѣрие и той се положи на гласуване; обаче, резултатътъ на тоя вотъ за недовѣрие не излѣзе такъвъ, какъвто го желаехте.

Сега да дойдж на прѣдмета. Както виждате, въ дадения случай, само единъ Соколовъ казва, че имало шайка и това съ нищо не се констатира. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Единъ народенъ прѣдставителъ ви го каза тукъ!) Сега, това основание ли е да станешъ и кажешъ, че имало шайка въоръжена, че изборътъ билъ неправиленъ отъ шайката?

Цвѣтко В. Таслаковъ: Единъ народенъ прѣдставителъ ви го казва тукъ!

Прѣдсѣдателъ: Моля, г-нъ Таслаковъ, това е голѣмо безизвѣстие!

Константинъ х. Калчовъ: Виждате, че и въ протокола не е казано, че въпъ отъ изборното мѣсто е имало шайка и тя влѣзла въ изборното мѣсто. Но да прѣдположимъ, че това се казва въ протокола: длъжностъ бѣше на прѣдставителитъ да обсъжджтъ, да обмислжтъ до колко тази шайка е могла да повлияе върху правилността или неправилността на избора. Но, когато нищо подобно не е казано въ протокола, за туй, че единъ Соколовъ е далъ заявление, да се повдигне тукъ такава буря и да се осжжда и правителството, и болшинството, това е недостойно. Ние всекога сме се водили отъ тия принципи по провѣрката на изборитъ и сега по тоя изборъ трѣбва да излизаме отъ тѣхъ. Затова, моля да се счита този изборъ за правиленъ и да се утвѣрджжтъ за законно избрани Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ.

Министръ Д-ръ Василъ Радославовъ: По всѣка вѣроятностъ, повдига се да се говори нѣщо по Радомирския изборъ съ цѣлъ да се опорочи, когато той е единъ отъ най-правилнитъ избори. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Как-

вито сж всички отъ болшинството!) По тоя изборъ не е имало въ Радомиръ никаква шайка на 25-й Априлий, освѣнъ, ако нѣкои отъ г-да прѣдставителитъ, които повдигатъ тоя въпросъ, мислжтъ, че нѣколкото избиратели, които се опитали да развалжтъ избора и които сж били противъ правителството, можжтъ да се считатъ за шайка. Наистина, има една телеграма, която ми се даде на 25-й Априлий, подадена на 6 часътъ и 20 минути, получена тукъ на 9 часътъ, отъ нѣкой си избираемъ, Иванъ Соколовъ. Ако се не лъжж, този е сжщиятъ бившъ съдия, който бѣше избѣгалъ отъ Новоселци, защото ужъ искали да го убиватъ. Бѣше избѣгалъ, ми се чини, на 20-й Януарий настоящата година, при съставяннето на министерството, отъ Новоселци въ София. Азъ още тогава направихъ анкета и се оказа, че нищо подобно не е имало. Тѣй щото, азъ се съмнѣвамъ въ това, което той излага въ настоящата телеграма, която ще имамъ честта да прочетж. Съмнѣвамъ се и затуй, защото азъ получихъ друга телеграма отъ околийския началникъ, която така сжщо ще прочетж и ще видите на коя страна е била шайката. Той, Соколовъ, е подалъ телеграмата до мене, съ копие Министру-Президенту Грекову и Д-ръ Стоилову, и ми се чини, че тази сжщата телеграма бѣше обнародвана въ в. „Миръ“. (Чете.) „Вашата програма свобода напълно се приспособи отъ организиранитъ шайки отъ партизанитъ Ви тукъ, покровителствувани и поддържани отъ полицията съ сжщитъ сръдства, както прѣзъ 1886 год. Разгонихъ съ камъне и револверши гърмежи избирателитъ опозиционери отъ Раковската и Поцърненската общини на брой 400. до 500 души. Има бити и ранени. Въ останалитъ всѣянъ страхъ и трепетъ се разбѣгахъ. Искамъ анкета въ случай. Избираемъ Соколовъ“. За тия бити и ранени и до сега у насъ не е постъпило нищо. Отъ това, което азъ направихъ, се оказа, че нѣма нито единъ раненъ. Кой е билъ битъ, той самъ може да знае и може да заяви, защото ние не можахме да узнаемъ кои сж бити и ранени.

На 25-й, сжщиятъ день, получихъ една телеграма отъ околийския началникъ Мотикарски, подъ № 3.027, съ слѣдующето съдържание: (Чете.) „Гласоподаването продължава мирно и тихо. Подготвени около 50 души се опитахъ да направжтъ смутъ въпъ отъ изборното мѣсто, но не успѣхъ. Първа и втора секция благополучно; за третата, съ получване ще съобщимъ“. На тая телеграма какво можеше да се направи отъ страна на Министерството на Вътрѣшнитъ Работи? — Не можеше нищо да се направи, защото началникътъ съобщаваше, че изборътъ върви мирно и тихо. 50 души се опитали да развалжтъ избора, като нападнжтъ бюрото, но не успѣли. Вѣроятно, тѣзи 50 души сж били повържти отъ другитъ избиратели — нѣщо правдоподобно, нѣщо много възможно, и, мисля, за тая случка ще да говори и избираемиятъ г-нъ Иванъ Соколовъ, бившиятъ Новоселски мирови съдия, но както видите, той ъж излага съвършенно обратно.

Сжщиятъ день получихъ и друга телеграма отъ Радомиръ, съ едно копие до Кюстендилския окръженъ управителъ, отъ околийския началникъ Мотикарски, която се отнася до третата секция: (Чете.) „Трета секция гласоподаването

слѣдва, ако и бавно, мирно и тихо. Повечето за кандидатитѣ на правителството. № 3.028^a.

На 25-й Априлий, къмъ 12 часътъ, получихъ още една телеграма отъ сѣщия околийски началникъ съ слѣдующето съдържание: (Чете.) „Бюрата на всѣкъждѣ открити въ 7 часътъ. Гласоподаванието почнахъ и продължава мирно и тихо. Успѣхътъ на страната на кандидатитѣ за правителството. № 3.025^a“.

Тѣзи сѣ официалнитѣ телеграми, които сѣмъ получили отъ Радомиръ по избора. И азъ мисля, че при единъ такъвъ изборъ, нѣмаше нужда да се повдига въпросъ, че е съществувала шайка, която е изнасялила, която е измѣнила истинския вотъ на българскитѣ избиратели въ Радомирската околия. Ако имаше други работи, бждетѣ увѣрени, че щѣхъ... (Драганъ Цанковъ: Г-не министри! Трѣбва да ни дадете рапорта на анкетата, по оплакването на Соколова! На ли е направена анкета?) Ще направимъ анкета за Вашия изборъ, въ Бѣла-Слатина защото знаемъ какъ сте лѣгали избирателитѣ, само да гласоподаватъ противъ правителството. Тамъ ще има нужда отъ анкета.

Радомирскиятъ изборъ е станалъ правилно и законно, безъ да има нѣкакви шайки. Като говорѣхъ това, изказвамъ самата истина.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Това що чухме е вѣрно, но въ книгата се говорѣше друго!

Министръ Д-ръ Василь Радославовъ: Тѣзи сѣ свѣдѣния, които счетохъ за нужно да дамъ на Народното Събрание по Радомирския изборъ.

Драганъ Цанковъ: Сега казахте, че сте проводили анкета за да изслѣдва?

Министръ Д-ръ Василь Радославовъ: Не сѣмъ испращали подобна, защото нѣма нужда.

Драганъ Цанковъ: Азъ тѣй чухъ.

Д-ръ Никола Генадиевъ: Отказвамъ се.

Лазаръ Дуковъ: И азъ, г-да прѣдставители, напълно сѣмъ съгласенъ да се признае изборътъ за законенъ, зарадъ туй, защото, както каза г-нъ Министрътъ на Внѣшнитѣ Дѣла, нѣма нищо, което да опорочава избора. Само, че азъ искамъ да забѣлѣжъ, че не сме послѣдователни, защото и по Кюстендилския изборъ нѣмаше никакви оплаквания, нито отъ застъпникитѣ, нито отъ избирателитѣ. Както тукъ нѣма никакви забѣлѣжки отъ застъпникитѣ, нито отъ нѣкои бити хора, сѣщо така нѣмаше и по Кюстендилския изборъ, но вие го признахте за незаконенъ и го касирахте. Та искамъ да кажъ, че тукъ не сме послѣдователни. (Ржкоплѣскание отъ лѣвицата. — Гласове: Браво!)

Миланъ Макавѣевъ: Азъ мисля, че нѣма нужда да се говори вече, още повече, че и г-нъ Таслаковъ се убѣди отъ телеграмитѣ, които се прочетохъ отъ г-на министра. Затова...

Цвѣтко В. Таслаковъ: Нѣма причини да се сѣмѣвамъ въ телеграмитѣ! Въ тѣхъ се казва, че е имало шайка отъ 50 души!

Миланъ Макавѣевъ: Азъ прѣдлагамъ да се прѣкратѣтъ дебатитѣ!

Прѣсѣдатель: Има прѣдложение да се прѣкратѣтъ дебатитѣ. Които отъ г-да народнитѣ прѣдставители приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Дебатитѣ се прѣкратяватъ.

Г-нъ Д-ръ Сава Иванчовъ, като кандидатъ, желае да говори по този въпросъ.

Д-ръ Сава Иванчовъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! По всички дебати, които станяхъ до сега при провѣрката на изборитѣ, азъ не сѣмъ вземалъ участие. Не мислѣхъ да вземъ участие и въ разискванията по избора въ Радомирската околия, още повече затова, защото сѣмъ единъ отъ избраницитѣ на тази околия. Не искахъ да вземамъ думата за да отговарямъ на дертливи оратори, ако г-нъ Сарафовъ не бѣше се намѣсилъ въ прѣнията. На него, обаче, азъ сѣмъ длѣженъ да отговорѣмъ, защото той тържественно ни заяви, че билъ очевидецъ какъ правителствени шайки върлували въ Радомиръ прѣзъ деня на избора. Азъ ще кажъ само пѣколко думи, за да обясня какви бѣхъ тия шайки. За туй взехъ думата. (Драганъ Цанковъ: Ти не си билъ тамъ!) Бѣхъ, Дѣдо Цанковъ! Цѣль денъ бѣхъ тамъ! — Най-напрѣдъ ще ви моля да забѣлѣжите, че по този изборъ, по избора въ Радомиръ, нѣма никакви забѣлѣжки, направени въ протоколитѣ на бюрата въ различнитѣ секции; нѣма, казвамъ, никакви забѣлѣжки за каквито и да сѣ нередовности. А между прочее, въ тия бюра влизахъ ония хора, ония единственно може би лица, които ще намѣрите въ Радомирската околия като явни наши политически противници, и принадлежащи къмъ политически фракции. Тамъ бѣше напр. Димитръ Кузмановъ, депутатъ отъ Радомирската околия, прѣзъ врѣме на Стоилова, и избирахъ заедно съ Шишкова, по врѣмето на народникитѣ; тамъ бѣхъ и двама членове отъ постоянната комисия — тоже народници, съ малко цанковистки колоритъ. Цѣлото бюро, прочее, бѣше опозиционно и съставено отъ наши противници, до колкото ги има такива въ Радомирската околия. И така, виждате, че отъ такова бюро не може да се чака нѣкакво пристрастие въ наша полза. И ако имаше най-малкъ поводъ за нѣкаква нередовност или заявления, дадени отъ нѣкои избиратели, никой не може да се сѣмѣтва, че Димитръ Кузмановъ щѣше съ едри букви да отбѣлѣжи това въ протокола.

Второто нѣщо, на което азъ обръщамъ вашето внимание, като на едно обстоятелство съвършено необичайно, и което нѣма да сръщните почти въ никой изборъ, то е, че, както прѣзъ цѣлия денъ на избора, тѣй и подиръ, като се свърши изборътъ, въ установения отъ Избирателния законъ срокъ, нѣма подадени никакви, ама абсолютно никакви заявления или оплаквания нито отъ единъ избирателъ. Има само двѣ заявления и то и двѣтѣ сѣмъ отъ Ивана Соколовъ. Иванъ Соколовъ е прочутъ не само въ Радомиръ; той е прочутъ и въ София, прочутъ е и въ Новоселци, като мирови сѣдия. Той бѣше единъ отъ кандидатитѣ на опозицията въ тази околия. Той е сѣщиятъ, който, като мирови сѣдия въ Новоселци, при допълнителнитѣ избори въ Стоилово врѣме, избѣга отъ Новоселци, за да не завѣри заявлението на опозиционнитѣ кандидати тамъ. Иванъ Соколовъ е, който телеграфира на Цанкова, че е неговъ човѣкъ, цанковистъ, а на Стоилова телеграфира, че е народникъ. Една телеграма е далъ на 25-й на Стоилова, че е неговъ човѣкъ, а друга — на г-на Цанкова и на г-на Сарафова, да то мислѣтъ и тѣ въ своята партия. (Драганъ Цанковъ: Ние не сме приемали такава

телеграма!) Той е билъ единствениятъ контестаторъ по избора въ Радомирската околия. Втори контестаторъ, тукъ въ Камарата се явява г-нъ Сарафовъ. Другъ — трети контестаторъ — нѣма въ цѣлата околия. Азъ не искахъ да отговарямъ на г-на Ивана Соколовъ, защото много отъ близо го познавамъ и защото, най-послѣ, е пропадналъ кандидатъ и като такъвъ, позволено му да се оплаква поне за свое собствено утѣшение. Но работата съ г-на Сарафова стои малко иначе. Той ви казва, че видѣлъ шайки, той се явява като очевидецъ на станжли нередовности. На него азъ съмъ длъженъ да отговорѣя. . . . (Михаилъ Сарафовъ: Азъ видѣхъ избиратели да бѣгатъ!) Г-нъ Сарафовъ! Азъ ще Ви обяснѣ какви сж били виденитѣ отъ Васъ шайки, защото дълги прѣнии станжжж тукъ за тѣхъ и защото, да ви кажѣ правото, че прѣди послѣднитѣ избори и азъ самъ не вѣрвахъ, че е възможно да съществуватъ шайки отъ опозицията, които да тероризиратъ мирнитѣ избиратели. Очудвахъ се на такава тактика отъ страна на една разумна опозиция, но на 25-й Априлий азъ съ очитѣ си видѣхъ въ Радомиръ, за мое голѣмо съжаление, шайка, устроена отъ опозицията, за да заплахва избирателитѣ! И кои бѣхж водителитѣ на тази шайка?—Нека ги чуе г-нъ Сарафовъ и да имъ се радва — това бѣхж двама разбойници. На първо мѣсто вървѣше Антонъ Дѣяновъ — запомнете името му, г-нъ Сарафовъ, защото отъ него ще получите вѣроятно много пжти телеграми, като отъ вашъ партизанинъ; той е бившъ кметъ на с. Долна-Раковица, прѣзъ всичкото врѣме на Стоиловото министерство, човѣкъ, противъ когото има 20 обвинителни актове за побои, за изгаряние кжщитѣ на хората, за фалшификация и цѣлъ редъ други прѣстѣпления. Този е той Антонъ Дѣяновъ, партизанина на Сарафова, който искаше да образува шайка отъ долу, за да развали избора. Въ Радомирската секция, редътъ и тишината прѣзъ цѣлия день на изборитѣ се пазехж само отъ трима души стражари. Нѣмаше повече. Всичкитѣ други стражари, на брой 21, въ цѣлата околия, бѣхж распрѣснжти по другитѣ секции. И Иванъ Соколовъ намира, че тия трима души стражари съставляватъ въоръжена сила и стѣсняватъ свободата на избирателитѣ, като стоѣтъ вънъ на изборното мѣсто, на вратитѣ, прѣди да се влѣзе въ оградата, гдѣто се произвеждаше избора. Тия трима нещастни стражари смущавахж нечистата съвѣсть на Соколова и той повика сждията, като, заедно съ бюрото, поиска да се констатира, че имало въоръжена сила на изборното мѣсто. Самъ прѣдсѣдателтъ на бюрото, единъ отъ младитѣ наши сждии, малко наивенъ, подробно обяснява тази случка въ протокола си. Като отиде да констатира вънъ отъ изборното мѣсто, бюрото намѣри двама души стражари, но понеже тѣ бѣхж безъ пашки и револвери, то каза, азъ намирамъ, че тѣ не съставляватъ въоръжена сила. Тая бѣше въоръжената сила, за която говори Соколовъ въ своето заявление. Сега се спирамъ на шайката, която г-нъ Сарафовъ е видѣлъ.

Въ 2½ часѣтъ Антонъ Дѣяновъ — който вѣрвамъ, че сега вече се намира на скамейката на подсѣдимитѣ въ Кюстендилъ, като даденъ подъ сждъ още отъ Стоилово врѣме — пиянъ, помжчи се вънъ отъ изборното мѣсто, въ една механа, да произведе шумъ: захванж съ камъне да замери

другитѣ избиратели отъ Долно-Раковската община. При това, опита се да произведе смутъ и шумъ съ своитѣ 10—15 души хора, но бѣше му възпрѣпятствувано да направи това отъ едно грамадно число избиратели, повече отъ 2.000 души. И онази черна тѣлна гражданъ надъ Радомиръ, която Вие, г-нъ Сарафовъ, гледахте отъ станцията, не бѣше друго, освѣнъ мирнитѣ Радомирски избиратели, които гледахж и се смѣяхж на оная пияна тѣлна, за която Вие така умилно плачите днесъ въ Събранието. Ако сте дошли на 3½ часѣтъ въ Радомиръ и ако искахте да узнаете самата истина и да бждете справедливъ и безпристрастенъ свидѣтель на случката, Вие можехте да дойдите до града и да изучите по отблизо какъ стои работата. Вие, г-нъ Сарафовъ, знаете по какъвъ начинъ съмъ билъ всѣкога посрѣщанъ въ Радомиръ, защото сами бѣхте очевидецъ на такава една срѣща. Тамъ има едно лице, което Вие познавате и което не принадлежи нито на вашата, нито на нашата партия; той е демократъ, и се казва Неврокопски. Ако имаше изнасилване на народната воля, той самъ би съобщилъ това въ тѣхния органъ. Азъ, г-нъ Сарафовъ, не взехъ думата за да обяснѣ какво е ставало въ Дупничката околия за Вашето избирание и съ какви срѣдства сте си служили въ Вашата агитация. Но Вие ме прѣдизвиквате да Ви кажѣ, че тамъ Вие подадохте ржка на разбойници, ржцѣтъ на които сж окървавени въ кръвта на невинни жертви прѣзъ 1886 год. (Ржкоплѣскание.) Най-послѣ, азъ моля да обърнете внимание, г-да прѣдставители, че по моя изборъ не съществуватъ контестации, съ исключение отъ пропадналия кандидатъ; но тоя, който е пропадналъ, има право да се оплаква. Съжалявамъ, че казахъ за него пѣколко думи. Оставямъ, прочее, на почитаемото Събрание да се произнесе за редовността на избора.

Прѣдсѣдателъ: Има три прѣдложения. Първото е на комисията — да се утвърди изборътъ, второто отъ г-на Сарафова — да се назначи анкета и третото отъ г-на Таслакова — да се касира. (Гласове: А а а!)

Ще се гласува най-напрѣдъ прѣдложението за анкета. Ония г-да прѣдставители, които сж съгласни съ прѣдложението на г-на Сарафова, за да се назначи анкета, да си вдигнатъ ржката. (5—6 души вдигатъ.) Пада.

Турамъ на гласуване прѣдложението на комисията. Ония г-да прѣдставители, които приематъ, че изборътъ, станжлъ въ Радомирската околия, е правиленъ и законенъ и избранитѣ г-да Д-ръ Сава Иванчовъ и Ненко Храновъ сж редовно и законно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърдяватъ се.

Ще се докладва изборътъ въ Вратчанската околия. (Гласове: Да се вдигне засѣданието!)

Цвѣтко В. Таслаковъ: Послушайте ни единъ пжтъ!

Докладчикъ Никола Ценевъ: Ще докладвамъ избора, станжлъ въ Вратчанската околия. И въ четиритѣ секции на тая околия, изборътъ е починжлъ и свършилъ въ опрѣдѣленитѣ отъ закона часове. Никакви безредици нѣма въ всичкитѣ секции. Избрани сж съ вишегласие г. г. Василь Кжнчовъ, Стефанъ Хр. Савовъ и Д-ръ Христо Юрдановъ. Тия лица сж прогласени за избрани.

Провѣрочната комисия прѣгледа книгата по избора, на-мѣри избора за правиленъ и редовенъ и моли да се утвърди.

Прѣдсѣдателъ: Ще се гласува. Ония г-да прѣдста-вители, които приематъ, че изборътъ, станжлъ въ Врат-чанската околия, е правиленъ и законенъ и избранитѣ г. г. Василъ Кънчовъ, Стефанъ Хр. Савовъ и Д-ръ Христо Юрдановъ сж редовно и законно избрани, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

Ще се докладва изборътъ, станжлъ въ Търново-Сеймен-ската околия. (Гласове: Да се отложи! Нѣма докладчика!) Докладчикътъ по Търново Сейменската околия отсъствува. (Гласове: Да се вдигне засѣданието! — Утрѣ е Недѣля!)

Докладчикътъ г-нъ Недѣлевъ желае да докладва из-бора, станжлъ въ Провадийската околия. Съгласно ли е Народното Събрание? (Гласове: Съгласно!) Ония г-да прѣдставители, които сж съгласни сега да се докладва из-борътъ, станжлъ въ Провадийската околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Сега ще се докладва.

Докладчикътъ г-нъ Недѣлевъ има думата.

Докладчикъ Владимиръ Недѣлевъ: Провадийската избирателна околия е била раздѣлена на четири секции. Изборътъ въ всичкитѣ секции е почнжлъ въ 7 часѣтъ сутринята и свършенъ въ 8 часѣтъ вечерята. Съ болшип-ство сж избрани: Лазаръ Дуковъ, Стоянъ Ив. Стояновъ и Ганю Чолаковъ. Никакви нарушения на Избирателния за-конъ не сж станжли. Провѣрочната комисия прие тоя из-боръ за правиленъ и редовенъ и молиж Народното Събра-ние да го приеме за такъвъ и да го утвърди.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по избо-ритѣ въ Провадийската околия? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще турж на гласуване прѣдложението на комисията. Който приема прѣдложението на комисията, което е, да се приемжтъ изборитѣ, станжли въ Провадийската околия, въ която сж избрани: Лазаръ Ду-ковъ, Стоянъ Ив. Стояновъ и Ганю Чолаковъ, за правилни и законни, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

Ще се докладва изборътъ, станжлъ въ Айтоската околия.

Докладчикъ Никола Странски: Г-да народни прѣд-ставители! Айтоската околия се е състояла отъ двѣ секции, а именно: Айтоска и Кирмитлийска. Въ Айтоската секция влизали 7 общини и въ избирателния списъкъ е имало записани 3.127 души избиратели, отъ които сж гласопо-давали 1.791 души. Гласоподаването се е започнжло въ 7¹/₂ часѣтъ сутринята и се е свършило въ 7 часѣтъ и 40 минути вечерята. На два пжти прѣзъ денъ се е прѣ-кжсвалъ по на петъ минути изборътъ, вслѣдствие смущения, които сж ставали въпъ отъ изборното мѣсто. Никакви случки нѣма, никакви заявления и оплаквания по избора нѣма.

Въ втората, Кирмитлийска, секция изборътъ се е поч-нжлъ въ 7 часѣтъ сутринята и се е свършилъ въ 7 часѣтъ и 30 минути вечерята. Въ избирателния списъкъ въ тая секция сж били записани 2.699 избиратели, отъ които сж гласоподавали 1.860 души. Кандидати сж били: Д-ръ Ф. Симеоновъ, който е получилъ въ двѣтѣ секции 3.130 гласа и Иовъ Воденичаровъ, който е получилъ, тоже въ двѣтѣ секции, 516 гласа. Както въ първата, тѣй и въ вто-

рата секция не е имало никакви контестації. Изборътъ е извършенъ мирно и тихо. Бюлетинитѣ сж се оказали тол-кова, колкото и лични карти. Прогласенъ е билъ за из-бранъ Д-ръ Ф. Симеоновъ съ 3.130 гласа.

Провѣрочната комисия намира избора за правиленъ и законенъ и молиж Народното Събрание да го приеме за такъвъ и да го утвърди.

Прѣдсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори по Ай-тоскитѣ избори? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще дамъ на гласуване прѣдложението на комисията. Който приема прѣдложението на провѣрочната коми-сия, което е, да се приемжтъ за правилни и законни из-боритѣ, станжли въ Айтоската околия, въ която е избранъ Д-ръ Ф. Симеоновъ, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

(Прѣдсѣдателското мѣсто заема подпрѣдсѣдателътъ Д-ръ Сава Иванчовъ.)

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Избо-ритѣ, станжли въ Русенската околия, се отлагатъ и ще се докладватъ изборитѣ, станжли въ Хасковската околия.

Иванъ х. Рачовъ: Толкозъ сме уморени, щото не можемъ да си съсрѣдоточимъ вниманието.

Прѣдсѣдателствующий Д-ръ Сава Иванчовъ: Г-нъ докладчикътъ на Хасковскитѣ избори има думата.

Докладчикъ Иовъ Титоровъ: Въ Хасковската околия, г-да прѣдставители, е имало четири избирателни секции: двѣ сж били въ гр. Хасково, една въ с. Куручешме и дру-гата въ с. Иробасъ. Въ първата Хасковска градска секция изборътъ е билъ почнжтъ въ 7 часѣтъ сутринята и свършенъ въ 7¹/₂ часѣтъ вечерята, когато не е имало другъ, който да гласоподава. Избиратели въ тази секция, записани въ избирателния списъкъ, е имало 3.460 души, отъ които сж гласоподавали 1.884 души. Тукъ сж получили: Тодоръ Георгиевъ 895 гласа, Василъ Милевъ 538, Василъ Ай-рановъ 500, х. Василъ х. Тодоровъ 403 и други още четирима кандидати по 400 и 300 гласа. Въ врѣме на из-бора е имало нѣкои заявления, които сж подадени на бю-рото. Тѣзи заявления сж записани въ протокола. Тамъ е казано тѣй: „Въ врѣме на избора нѣкои избиратели отъ Хасковската градска община заявихж устно на бюрото да ги допусне да гласоподаватъ, понеже не били гласоподавали заедно съ другитѣ тѣхни избиратели. Бюрото, като взе прѣдъ видъ, че това заявление се направи въ 7¹/₂ часѣтъ слѣдъ обѣдъ, остави безъ послѣдствие това заявление на тѣзи избиратели.“ Тукъ се вижда, че е законно това рѣшение, защото, слѣдъ като се е прѣкратилъ изборътъ, като се е кон-статирало, че нѣма никой избирателъ, и като се отворили кутиитѣ, тогава дошли и заявили, че има още избиратели да гласоподаватъ. Има и друго заявление, устно, заявено на бюрото отъ присѣдствующитѣ кандидати, да се не допуска въ изборното мѣсто агитация, понеже имало извѣстни лица, които агитирали. „Взехж се мѣрки отъ бюрото“ — казва се въ протокола — „и подобни агитации не се допуснахж.“ Значи, и туй заявление е удовлетворено, защото, ако е имало такова нѣщо, щомъ се е направило, бюрото го е прѣкратило. Тия сж двѣ оплакванията, които сж станжли въ врѣме на из-

бора. Има оплаквания, подадени послѣ до Народното Събрание, но тѣхъ ще докладвамъ, когато свършъ и другитѣ секции.

Въ втората градска секция изборътъ е билъ почнатъ въ 7 часътъ сутринята и свършенъ въ 6 часътъ и 25 минути, защото не е имало вече гласоподаватели въ туй врѣме. Избирателитѣ отъ тая секция сж били 3.376, оказали се 1.978 избирателни карти, гласоподавали сж 1.976, а намѣрени бюлетини 1.979 — 3 бюлетини повече. Най-много гласове сж получили: Тодоръ Георгиевъ 1.198 гласа, Василь Милевъ 981, Василь Айрановъ 895 и още нѣколко души по 400 гласа — за да не ги броимъ всичкитѣ. Въ тая секция тоже има нѣкои оплаквания. По първото оплакване ето какво е констатирано въ протокола: (Чете.) „Прѣзъ деня на избора, съ писмено заявление отъ Георги И. Минчевъ, отъ гр. Хасково, се заявява на бюрото, че то не е поставено на годно мѣсто, а е било помѣстено въ горния етажъ на градско-общинското управление. Сжщиятъ съ заявлението си иска да се прѣмѣсти избирателното бюро въ двора на зданието“. По поводъ на туй заявление, бюрото казва, че то се установило на горния етажъ, защото долѣ не можеше, по причина, че врѣмето бѣше облачно, а пъкъ законътъ казва, че отъ тамъ, гдѣто се е установило, не може да се мѣсти. По тия съображения не може да се мѣсти бюрото и е оставило заявлението безъ послѣдствие. Но за туй заявление ще се повѣрижъ и по-послѣ. Има още едно заявление, подадено на бюрото, . . . не заявление, а въ протокола се говори още за едно нѣщо, което считамъ за нужно да го кажъ тукъ. (Чете.) „При прѣброяването на бюлетинитѣ се намѣрихъ 4 сгѣнжти въ една бюлетина, тритѣ отъ които се смѣтихъ само за една, и други 3 бюлетини се намѣрихъ по отдѣлно сгѣнжти въ други бюлетини.“ Това е една малка нередовностъ, която е забѣлѣжило бюрото и която счетохъ за нужно да съобщя на Народното Събрание, но която не може да измѣни резултата на избора, защото 3 бюлетини не сж нищо.

Сега, наредъ дохожда третата, Куру-Чешменска, секция. Тамъ изборътъ е билъ почнатъ въ 7¼ часътъ сутринята. Въ 4 часътъ сж се явили 10 души отъ с. Куру-Чешме и гласоподавали. Отъ тогава до 6 часътъ никой не се е явявалъ, тъй щото, въ 6 часътъ е било спрѣно гласоподаването, защото, както казахъ, е нѣмало избиратели. Тукъ всичкитѣ избиратели сж били 2.650, намѣрени карти 1.717, отбѣлѣзани въ списъка тоже 1.717, а намѣрени бюлетини 1.716. Отъ тѣхъ получили сж: Д-ръ Стоиловъ 898 гласа, Константинъ Величковъ 899, Георги Минчевъ 899, Теодоръ Георгиевъ 785, и т. н. Въ тая секция, въ врѣме на избора, не е имало подадени никакакви заявления, но, както казахъ, има особенни заявления, които сж подадени до Народното Събрание.

Въ четвъртата, Иробаска секция, изборътъ е билъ почнатъ въ 7 часътъ сутринята, а е свършенъ въ 8 часътъ и 5 минути. Цѣлото число на избирателитѣ е било 3.145, гласоподавали сж 1.878, намѣрени сж бюлетини толкова и избирателни карти толкова. Тукъ сж получили: Д-ръ Стоиловъ, Константинъ Величковъ и Георги Минчевъ по 926 гласа, Тодоръ Георгиевъ 876 и т. н. Въ тая секция, прѣзъ врѣме на избора, има подадени нѣколко заявления,

които сж разрѣшени отъ бюрото. Първото заявление е отъ нѣколко избиратели, за че въ изборния дворъ имало агитации, което заявление се е уважило отъ бюрото. Значи, бюрото, като е научило, че има агитации, е прѣкратило тия агитации. Второто заявление е било отъ избирателитѣ на Чамурлийската община, за да имъ се позволи да гласоподаватъ прѣди да дойде редътъ имъ, което имъ заявление, като неоснователно, не е било уважено. Тая община по-послѣ не е могла да гласоподава, защото е дошълъ 8 часътъ, а пъкъ тя, по буквата си, е най-подирна — друга община слѣдъ нежъ нѣма. Третото заявление е отъ избирателитѣ на с. Кютюкю, Иробаска община, за да се допуснѣтъ да гласоподаватъ, пожеже отсутствували, когато тѣхната Иробаска община гласоподавала, което заявление е уважено отъ бюрото. Четвъртото заявление е отъ избирателитѣ на с. Чамурлий, за да имъ се допусне да гласоподаватъ по-напрѣдъ, което не било уважено отъ бюрото, защото по азбучния редъ сж били най-послѣдни, а с. Кютюкю било по-напрѣдъ. Петото заявление пакъ е отъ сжщитѣ, което е подадено слѣдъ свършването на гласоподаването, съ което заявяватъ, че „ако можехме да гласоподаваме, щѣхме да гласоподаваме за Величкова, Д-ръ Стоилова и Минчева.“ Но, както казахъ и по-напрѣдъ, тая община не е гласоподавала, защото не е останало врѣме и защото сж били гласоподавали 1.867 души. Туй сж заявленията, които сж били подадени въ врѣме на избора.

Прѣди да кажъ какви сж другитѣ заявления, трѣбва да кажъ, че въ тая околия сж провъзгласени за избрани народни прѣдставители слѣдующитѣ лица: Тодоръ Георгиевъ съ 3.754 гласа, Георги Ив. Минчевъ съ 2.637 и Д-ръ Константинъ Стоиловъ съ 2.627. Тия сж тримата, които сж избрани въ тая околия. Слѣдъ тѣхъ слѣдва г-нъ Величковъ, който не е могълъ да се избере само съ 7 гласа. (Единъ прѣдставителъ: Може ли да се каже колко гласа има Величковъ?) Д-ръ К. Стоиловъ има 2.627 гласа, а Величковъ — 2.620. (Единъ прѣдставителъ: А Тодоръ Георгиевъ колко има?) Теодоръ Георгиевъ има 1.137 гласа повече отъ Стоилова.

Сега, г-да прѣдставители, по тоя изборъ, слѣдъ свършването му, до Народното Събрание има подадени двѣ прошения въ срокъ, отъ които, едното, което е подписано отъ 5 души избиратели, отъ гр. Хасково, съдържа шесть точки оплаквателни, които комисията намѣри за неоснователни и които, мисля, че и Народното Събрание ще намѣри за такива. Азъ ще ги докладвамъ. Първата точка казва тъй: (Чете.) „Административната полиция“ . . . — Види се трѣбва да има и финансова — „заедно съ акцизнитѣ стражари, по срѣдъ нощъ срѣщу деня на избора трѣгнѣхъ по селата, събуждахъ кметовѣ и селянитѣ, раздавахъ имъ бюлетини съ имената Василь Айрановъ, Василь Милевъ и Тодоръ Георгиевъ, взимахъ имъ по насилственъ начинъ раздаденитѣ бюлетини съ имената х. Василь х. Тодоровъ, Димитръ Петковъ и Тодоръ Георгиевъ, а при това заповѣдахъ имъ, че ако не гласоподаватъ утрѣшния денъ съ тия бюлетини, които имъ дадохъ, ще бѣдѣтъ наказани съ глоба, биеение и пр.“ Както виждате, не се споменава

името на тая административна полиция — началникъ ли е, стражаръ ли е, приставъ ли е — и послѣ това, не се споменуватъ и лицата, отъ които сж били взимани бюлетинитѣ, и имената на ония, на които сж били кжсани. Значи, вие виждате, едно общо оплакване, което можемъ да го туримъ даже и по избора на г-на Таслакова.

Второто оплакване е: (Чете.) „Прѣзъ деня на избора, агитаторитѣ на полицията“ — имена пакъ не се споменаватъ — „заедно съ послѣдната, въврѣки закона (чл. 103-й отъ Избирателния законъ.) влизахъ въ изборното мѣсто и въ това врѣме, слѣдъ като заплашвахъ избирателитѣ съ глоби и биения, растърсвахъ ги, взимахъ имъ бюлетинитѣ съ имената х. Василъ х. Тодоровъ, Димитръ Петковъ и Тодоръ Георгиевъ и имъ връчвахъ бюлетинитѣ съ имената Василъ Айрановъ, Василъ Милевъ и Тодоръ Георгиевъ.“ Сега, отъ тия двѣ оплаквания, ще забѣлѣжите, че въ тия бюлетини, които сж били взимани, и въ тия, които сж били давани, все г-нъ Тодоръ Георгиевъ сжществува. Но това ще оставимъ на страна. И тукъ обаче, виждате, че не се указватъ имената на тия, които сж бити, имената на тия, които сж заплашвани, и имената на тия, на които сж взимани бюлетинитѣ.

Третото оплакване е: (Чете.) „Околийскиятъ началникъ, заедно съ двама стражари.“ — Имена не се казватъ — „вънъ отъ града посрѣщахъ избирателитѣ, идущи отъ селата за избора, заплашваше ги съ съставяване на актове за глоба, тоже ги прѣтърсваше, унищожаваше имъ бюлетинитѣ съ имената х. Василъ х. Тодоровъ, Димитръ Петковъ и Тодоръ Георгиевъ, а имъ даваше други бюлетини, угодни само за него.“ Това е тоже едно общо оплакване, въ което не се споменаватъ нито имената на пострадалитѣ, нито имената на ония, които сж правили тия работи.

Четвъртото оплакване е: (Чете.) „Че на около 450 души наши приятели — избиратели отъ гр. Хасково, 500 — отъ селата, принадлежащи къмъ IV-та Иробаска секция, къмъ която се впада и селото Чамурлий, и 350 — отъ селата, принадлежащи къмъ третата Куру-Чешменска секция, не се допусна отъ г-на прѣдсѣдателя да гласоподаватъ, при всичко, че е имало достатъчно врѣме да продължава гласоподаването до 8 часътъ.“ Тукъ за тая секция, за която се оплакватъ и за която ви казвахъ и по-напрѣдъ, се вижда, че сж гласоподавали до 8 часътъ и 5 минути. Така щото, ако не сж могли да гласоподаватъ, то е по пѣмание на врѣме. (Единъ прѣдставителъ: За коя секция?) — Иробаската. Тѣй щото, и туй е едно оплакване пакъ неоснователно. Че прѣдсѣдателятъ не е билъ далъ да гласоподаватъ! Ами какъ ще даде да гласоподаватъ, когато нѣма врѣме? До 8 часътъ и 5 минути се продължило гласоподаването, и вие виждате, че ако се бѣше продължавало и тукъ повече, щѣше да се касира и тоя изборъ.

Петото оплакване е: (Чете.) „Че спечеленитѣ 1.922 гласа на Василя Милевъ и Василя Айрановъ сж вземени отъ заставенитѣ по насилственъ начинъ наши приятели да гласоподаватъ за тѣхъ. Това че е така, ще се увѣрите като направите сравнение съ гласовѣтъ на Тодора Георгиева, възлизающа на 3.610 и 2.052 при-

надлѣжащи на х. Василя х. Тодоровъ и Димитра Петковъ и че дѣйствително Василь Милевъ и Василь Айрановъ щѣхъ да получатъ само по 10 гласа и то, ако полицията не бѣше заставила, чрѣзъ заплашване, избирателитѣ да гласоподаватъ за тѣхъ.“ Туй оплакване не е основателно и по други причини, защото лицата, за които се споменава, че сж получили по толкова гласа, не сж избрани. Избрани сж: Тодоръ Георгиевъ, г-нъ Стойловъ и г-нъ Минчевъ, за които не се споменава. Пропадналитѣ кандидати се каратъ помежду си и не знамъ защо се оплакватъ. Види се, искатъ да се похвалятъ, че щѣли да получатъ повече гласове. Тѣй щото, и това е още едно оплакване, направено съ цѣлъ за да се каже, че има повече оплаквания. Най-послѣ има и друго едно шесто оплакване. (Чете.) „Че ако и да смѣ протестирали прѣдъ полицията, че трѣбва да състави на агитаторитѣ актове, като прѣдварително ги искара отъ изборното мѣсто да не заплашватъ избирателитѣ, но тя още повече ги усилваше и, като резултатъ на това, послѣдва разгонването на нашитѣ избиратели, които бѣхъ се наредили до изборното мѣсто да гласоподаватъ.“ — Нѣща, които не се виждатъ нито отъ книгата, нито отъ протокола, нито отъ нищо. Значи, и това заявление е, както другитѣ заявления, което нѣма никакво значение и което не се взе въ внимание отъ комисията.

Сега, г-да прѣдставители, има и едно друго заявление, заявлението на Василя Милевъ, единъ отъ кандидатитѣ за народни прѣдставители, който не можа да се избере тамъ и който има 1.922 гласа. (Иванъ х. Рачовъ: Кога е подадено?) — То е подадено въ срокъ, (Единъ прѣдставителъ: Послѣ избора ли!) Да; подадено е на мѣстото на 2-й Май, а тукъ получено на 4-й. Г-нъ Василь Милевъ се оплаква за четири нѣща. Първо, че въ Иробаската секция имало агитатори, които смѣнявали бюлетинитѣ. Това могло да се провѣри отъ кметовѣтъ на селата Схрю-Юртъ, Елѣре и Гереня, които сж си промѣнявали бюлетинитѣ отъ разни агитатори въ избирателния дворъ, — Ами че това е тѣхно право, най-послѣ: свѣтватъ се хората. Но и това не се доказва съ нищо. Имало, при това, пѣкои избиратели, които не били гласоподавали — нѣщо, което се касае само за селото Чамурлий. Селото Чамурлий, отъ което сж се явили около 300 души избиратели, не сж били допуснати по причинитѣ, които обяснихъ на Народното Сѣбрание. Той казва, че гласоподаването е прѣкратено въ 6 часътъ, което не е вѣрно, защото гласоподаването е продължавало до 8 часътъ; значи, г-нъ Милевъ тукъ невѣрно донася. Това е първото оплакване.

Второто оплакване е: (Чете.) „Въ Куру-Чешменската секция се отне правото на 30 души гласоподаватели, отъ с. Сусамъ, които се бѣхъ явили съ личнитѣ си карти, защото имената имъ не били вписани въ списъка, който държалъ бюрото, но въ списъка на кмета имената на тия избиратели фигурираха.“ Пакъ едно оплакване неоснователно, г-да прѣдставители, защото явили сж се 30 души съ картитѣ си, но не били записани въ списъка, и прѣдсѣдателятъ на бюрото не е ималъ право да

ги допусне, и хубаво е направилъ като не ги е допусналъ, защото въ списъка, който е държалъ той, не били записани. Туй щото, както виждате, едно оплакване неоснователно.

Третото оплакване е, че въ втората секция урната била помѣстена въ горния етажъ — едно оплакване, което е споменъто и въ дневника и вие го чухте, когато четохъ протокола на втората секция. Туй е било искано и отъ г-на Минчева, но бюрото не се е съгласило, защото еднажъ като се установило бюрото на втория етажъ, не е искало да се мѣсти, защото, то казва, че врѣмето е било облачно. Значи и туй оплакване е намѣрено отъ бюрото за неоснователно, и комисията го остави безъ послѣдствие.

Сега, на четвърто мѣсто г-нъ Милевъ повдига и друга една контестация, лично противъ Минчева. Оспорява правото на Минчева да бѣде народенъ прѣдставителъ, защото е билъ окръженъ управителъ на Хасковския окръгъ до прѣди малко врѣме.

Комисията, като се занима съ този въпросъ, относително правилността и редовността на избора, намѣри, че е извършенъ правилно и редовно, и макаръ и да има нѣкои оплаквания, както по врѣме на избора, дадени на бюрото, така и послѣ, отправени до Народното Събрание, но тѣ сж неоснователни. Зарадъ туй намѣри, че изборътъ трѣбва да бѣде утвърденъ.

Колкото се отнася до контестацията на Милева, лично до Минчева, комисията разисква този въпросъ и понеже намѣри: че Минчевъ е билъ уволненъ на 28-й Февруарий, съ указъ подъ № 116, обнародванъ въ „Държавенъ Вѣстникъ“; че, споредъ чл. 45-й отъ Избирателния законъ, той не е могълъ да си полага кандидатурата и да бѣде избранъ за прѣдставителъ въ Хасковския окръгъ, до като не се истекътъ шестъ мѣсеци отъ уволнението му, и че този въпросъ се разрѣши въ мнѣжлото засѣдание — призна избора правиленъ и редовенъ и трѣбва да се утвърдѣтъ, Тодоръ Георгиевъ и Д-ръ Константинъ Стоиловъ, защото сж редовно избрани, а за Минчева е на мнѣние, че той, като не притежава качествата да бѣде избранъ, трѣбва да бѣде касиранъ.

Това е мнѣнието на комисията и азъ моля да го приемете.

(Прѣсѣдателското мѣсто заема прѣсѣдателътъ Д-ръ Димитръ К. Вачовъ.)

Иванъ х. Рачовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ искахъ да повдигна единъ въпросъ още при по-прѣдиднитѣ избори, ако си спомняте, прѣди нѣколко дни. Съжалявамъ, че днесъ при неудачно врѣме ще говоря, защото съмъ много уморенъ, за да мож да развижъ въпроса. Прѣди всичко, ще искажъ мнѣние да се признае Хасковскиятъ изборъ за правиленъ и редовенъ. Подчерквамъ обстоятелството, че Георгиевъ е получилъ най-много гласове, което се подчеркна и отъ докладчика, и при подчеркването на което, споредъ мене, трѣбваше да каже, че това се дължи на една опорита борба, която борба бѣше хвърлила Георгиева въ Хасковския затворъ. Ето защо, прави честь на избирателитѣ отъ Хасковската околия, че сж турили името на Георгиева и въ едната и въ другата листа.

Но азъ взехъ думата и за друго едно нѣщо, а именно, да се обясни чл. 45-й отъ Избирателния законъ. Спомняте си, че азъ напомнихъ за избирането на г-на Тенева, като народенъ прѣдставителъ отъ Софийската околия. Заявявамъ и сега, че не го правя тенденциозно. Ще видите, че чл. 44-й, пунктъ пети, отъ Избирателния законъ казва, че чиновницитѣ не могатъ да бѣдѣтъ избираеми за народни прѣдставители, освѣнъ министритѣ. По-напрѣдъ азъ направихъ бѣлѣжка за това и ми се отговори, че г-нъ Теневъ е билъ министръ и може да се избира. Но г-нъ Теневъ, прѣди да бѣде министръ, е билъ чиновникъ.

Прѣсѣдателъ: Когато се разискваше неговиятъ изборъ, тогава трѣбваше да говорите.

Иванъ х. Рачовъ: И г-нъ Теневъ се призна за народенъ прѣдставителъ.

Захарий Митовъ: Като министръ е избранъ!

Иванъ х. Рачовъ: Да се обяснимъ! Азъ искамъ този въпросъ да не остава не разрѣшенъ. Азъ знамъ, че той е прѣдрѣшенъ, но тукъ се явява противорѣчие.

Прѣсѣдателъ: Той е избранъ и въ Русенската околия. Този изборъ е на дневенъ редъ и запазете си правото за тогава.

Михаилъ Такевъ: Отказвамъ се.

Георги Ив. Минчевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря нищо по чл. 45-й. По чл. 45-й говорихъ много отъ г-да народнитѣ прѣдставители и за мене е ясно какъ трѣбва да се тълкува тоя членъ. Той е толкова ясенъ, щото както го бѣхъ разбралъ азъ, така сж го разбрали и всички г-да прѣдставители; обаче, веднажъ като се произнесохте по него по единъ изборъ и вдигнахте рѣшитѣ си, нѣма съмнѣние, че и сега ще вдигнете рѣшитѣ си и ще касирате избора ми. Азъ взехъ думата да кажъ нѣколко думи върху това, че когато се даваше тълкувание на тоя членъ, каза се, че съ тоя членъ се избѣгва да не би нѣкой окръженъ управителъ, въ качеството си на такъвъ да има извѣстно влияние и да бѣде избранъ. Може би думитѣ, които ще кажъ да бѣдѣтъ хвалба за мене, но въпрѣки това, азъ ще ги кажъ. Моето влияние въ Хасковския окръгъ не почва отъ дения, въ който съмъ станалъ окръженъ управителъ. Моето влияние въ тоя окръгъ датира отъ 30 години насамъ. Когато се водѣше гръцко-българската борба по черковния въпросъ и когато се организираха революционнитѣ комитети, азъ бѣхъ единъ отъ водителитѣ на онова население, което бѣше готово, заедно съ мене, въ дадена минута да сложи коститѣ си. (Министръ Петръ Пешевъ: Вѣрно е това!) Моля Ви се, не ме прѣкъсвайте. Азъ сега ще излѣзжъ отъ вратата, та ви моля да бѣдете спокойни и да ми дадете възможность да се искажъ.

Прѣзъ 1886 год., азъ си дадохъ кандидатурата въ Хасковската околия, пакъ като опозиционеръ, и бѣхъ избранъ. Въ 1887 год., когато ставахъ избори за Великото Народно Събрание, азъ пакъ си дадохъ кандидатурата и тогава моитѣ приятели минхъхъ подъ куршумитѣ, та гласоподавахъ и избрахъ насъ. Ние бѣхме избрани тогава, но слѣдъ като се провѣрихъ бюлетинитѣ, изборътъ

биде разваленъ. Въ 1893 год. и много години ние не вземахме участие въ изборитѣ. Г-нъ Тодоръ Георгиевъ, който е тукъ, е свидѣтель. Когато властующитѣ мислѣхъ, че нашитѣ приятели сж уплашени, че нѣма да излѣзътъ да гласоподаватъ и че сме изгубили вече всѣко влияние, каза ни се въ Четвъртъкъ, ако обичате, дайте си кандидатурата отъ страна на опозицията; ние ще ви оставимъ свободни. Въ Петѣкъ азъ отидохъ въ Хасково, говорихъ съ нѣкои отъ моитѣ приятели и тѣ ми казахъ: недѣйте да излагате нашитѣ приятели; тѣзи приятели ще искатъ да узнаютъ кои сж нашитѣ приятели и ще ги прѣслѣдватъ. Както и да е, азъ се рѣшихъ и въ Сѣбота си дадохъ кандидатурата. За тая цѣль азъ издадохъ едно възвание и ни въ едно село не отидохъ да агитирамъ и да молихъ нѣкого да гласоподава за мене. Ние знаехме, че слѣдъ това, нашитѣ приятели отъ разнитѣ общини ще се явятъ на изборното мѣсто и въ това не останяхме излѣгани, защото тѣ се явихъ и около 2½ часѣтъ прѣзъ деня, до когато бѣхъ гласоподавали нѣколко общини само, ние вече имахме по 960 гласа. Като се забѣлѣжи отъ страна на правителственнитѣ хора, че ние ще да спечелимъ избора, всичкитѣ непростени срѣдства се употрѣбихъ и не дадохъ на избирателитѣ да гласоподаватъ; но селянитѣ си останяхъ съ нашитѣ бюлетини въ рѣцѣтъ, като казахъ: ако ще ни давате други бюлетини, нѣма да отидемъ да гласоподаваме. Това, обаче, не имъ се позволи и тѣ не гласоподавахъ. Та ще ви кажъ, че не въ качеството си на окръженъ управителъ съмъ добилъ и ималъ това влияние, а по лично достойнство.

Въ 1887 год., г-да народни прѣдставители, азъ бѣхъ интерниранъ въ Пловдивъ, безъ да знамъ защо. Въ това врѣме дойде въ Пловдивъ Стамболовъ, явихъ се прѣдъ него и поискахъ да узнамъ защо съмъ интерниранъ. Той ми каза: „Като бѣхъ въ Хасково, окръжниятъ управителъ ми каза, че сте били интернирани за това, защото сте били влиятелни и като влиятеленъ човѣкъ, опасно е да се държите тамъ“. Слѣдъ тоя му отговоръ, азъ му се помолихъ да заповѣда да бѣджъ освободенъ и той ми каза, че като отидъ въ Столицата, ще говорѣхъ на министра-прѣдсѣдателя — тогава министръ-президентъ бѣше г-нъ Радославовъ — и че той щѣлъ да ме освободи. Миняхъ се мѣсеци и не ме освободихъ. По едно врѣме г-нъ Радославовъ дойде въ Пловдивъ, явихъ се при него — тамъ бѣше и г-нъ Калчовъ — и той ме попита: Вие сте Пловдивчанинъ? Да, му отговорихъ, но по неволя. Слѣдъ това, г-нъ Радославовъ ми каза: „Сега, като минавахъ прѣзъ Кааѣджикъ, г-нъ Тодоръ Георгиевъ ми каза: Минчева да не освобождавате, защото той е опасенъ, като влиятеленъ човѣкъ.“ Г-нъ Радославовъ прибави, подиръ туй, че при всичко това, той ще телеграфира на окръжния управителъ Милковски да разбере какъ стои работата и безъ друго ще ме освободи. На другия денъ, когато щѣше да трѣгва, азъ отидохъ пакъ при него, повика ме вътрѣ въ стаята и ми каза: „Давайте ми честна дума, че ще да мирувате и азъ ще заповѣдамъ да Ви освободятъ“. Отговорихъ му, че нѣма защо да ми се иска такова обѣщание, понеже съмъ човѣкъ съ дѣца и...

Тодоръ Георгиевъ: Говорете истината, г-нъ Минчевъ!

Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Расправете за сегашнитѣ избори, а не ни занимавайте съ самохвалство! — (Шумъ.)

Георги Ив. Минчевъ: Добрѣ, напущамъ това. Искамъ да кажъ, че се избирамъ за това, че съмъ влиятеленъ...

Захарий Митовъ: Пакъ ще се изберете, щомъ имате влияние!

Георги Ив. Минчевъ: Така щото, г-да прѣдставители,

Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Самохвалство е това!

Георги Ив. Минчевъ: Спирамъ по това и нѣма да говорѣхъ по него.

Въ 1894 год., слѣдъ паданieto на Стамболова, когато да бѣджъ назначенъ за окръженъ управителъ — по-посеже се каза тукъ, че единъ окръженъ управителъ добивалъ влияние, искамъ да кажъ нѣколко думи, за да видите: да ли се добива или се губи влияние — по-виканъ бѣхъ отъ г-на Радославова — ако щете сжщитѣ думи ми каза и г-нъ Генералъ Николаевъ, който бѣше въ запасъ — и ми каза: „Недѣйте приема да ставате окръженъ управителъ въ Хасково, защото и тѣй Вие имате тамъ влияние, имате приятели и недѣйте да си създавате отъ приятелитѣ Ви неприатели“. Като е така, питамъ ви, г-да прѣдставители, може ли да се добива влияние като окръженъ управителъ? Вие се произнесохте, че окръжнитѣ управители могатъ да добиватъ влияние и слѣдъ като сж уволнени. Това не е вѣрно. Ако единъ окръженъ управителъ, както единъ народенъ прѣдставителъ описа г-на Великова, има такова влияние, то е искусственно влияние, защото, слѣдъ като си даде оставката, това негово влияние се събаря, пада. Ако единъ окръженъ управителъ, съ своето поведение, съ своитѣ дѣла, може да добие влияние, тогава то нѣма да падне, нѣма да се изгуби въ 6 мѣсеца, но и въ продължение на 16 години.

Г-да народни прѣдставители! Бѣхъ окръженъ управителъ и като такъвъ, да рѣчемъ, спечелихъ влияние между населението. Но подиръ мене дойде другъ единъ окръженъ управителъ, който трѣгнъ съ пристава наедно по селата, като турнъ въ джеба си приказитѣ за растурианieto на общинскитѣ съвѣти. Отива въ едно село, вика кмета съ общинския съвѣтъ и имъ казва: вие ще дойдете на изборния денъ въ гр. Хасково и ще гласоподавате за правителственнитѣ кандидати. Тамъ, гдѣто му възразявахъ, че тѣ не могатъ да отидътъ и да гласоподаватъ за правителственнитѣ кандидати, той, на излизание край селото, изважда приказа, дава го на пристава написанъ да го изпълни, растурия общинския съвѣтъ и назначава тричленна комисия. (Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Народницитѣ направихъ закона!) Азъ никога лъжа не съмъ казалъ! Азъ нѣмамъ пятно! Азъ се възмущавамъ отъ вашитѣ работи! (Шумъ.) Азъ съмъ пожертвувалъ и имотъ и животъ за свободата на тая България и ще се борѣхъ за нежъ всѣкога; но въ името на самата тая свобода никога нѣма да станъ лакей! (Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: По избора говорете!) По избора говорѣхъ. Азъ бѣхъ окръженъ управителъ. Азъ ви казахъ: какво ще прави това мое влияние, когато

послѣ него дойде едно друго влияние? По тоя начинъ, всички общински съвѣти, които не общахъ да гласоподаватъ за правителственитѣ кандидати, бѣхъ растурени до единъ. Приказитѣ се внесохъ въ окръжната постоянна комисиия и слѣдъ изборитѣ, окръжната постоянна комисиия не иска току-тъй да утвърди приказитѣ за растуриането на общинскитѣ съвѣти, но до тогава изборитѣ станяхъ и тѣзи беззакония се извършихъ. Вие слушате, г-да, и които щатъ отъ васъ да вѣрватъ, нека вѣрватъ, но между васъ има 10—15 души, които познаватъ лично Минчева, като окръженъ управителъ, и знайтъ влиянието му въ тая околия.

Дохождамъ до избора, г-да. Въобще за избора ще ви кажъ какъ е текла работата, и, ако не намѣрите нѣкакво нарушение, потвърдете избора, ако намѣрите нарушение, не го потвърждавайте.

Никола Йонковъ-Владикинъ: Нарушение нѣма!

Иванъ Московъ: Дайте послѣдната дума на единъ осжденъ, бе брате!

Георги Ив. Минчевъ: Бждете търпѣливи, г-да!

Никола Хр. Габровски: Тѣ Ви сж рѣшили сждбата и искате да Ви слушатъ!

Владимиръ Недѣлевъ: И търпѣнието пакъ има край!

Георги Ив. Минчевъ: Какво искате, г-нъ Недѣлевъ?

Прѣдсѣдателъ: Моля, тишина. Не се расправайте частно!

Георги Ив. Минчевъ: На день на Врѣбница се съставихъ шайки отъ властѣта, за да може да сполучи съ тѣхъ. На Врѣбница вечерта въ Хасково имаше дадени заявления въ прокуратурството, че сж бити 15 души. Имаше хора ранени до смъртъ, като Динковъ, бившъ помощникъ на околийския началникъ, единъ човѣкъ, тѣй да се изразж, като мома; никого не е обиждалъ, нито на една партия не принадлежи. Шайката го би и тѣзи, които го бихъ, още на другия день бѣхъ назначени на длъжностъ, едни въ градския съвѣтъ, другитѣ . . . (Тодоръ Георгиевъ: Расправете на кое мѣсто го ранихъ?) Когато си отиваше дома. (Тодоръ Георгиевъ: Въ публичния домъ!) Азъ не можехъ да вѣрвамъ, че г-нъ Георгиевъ ще бжде толкова безсѣстенъ да лъже! Прѣдъ вратата на къщата му го ранихъ! До дня на избора, г-да народни прѣдставители, неможеше човѣкъ частъ отъ 8 да излѣзе на вънъ. Ако се случеше нѣкой да излѣзе, било за до аптеката или другадѣ, той щѣше да бжде натиснатъ и прѣбитъ отъ шайката. Ако се случи да излѣзе нѣкой на помощ на тогози, когото биждатъ, веднага стражари завичатъ, улавятъ го, биждатъ го и го каратъ въ участъка. (Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Кажи нѣщо и за махзаритѣ!) Моля ви се, г-да! Отидохме да кажемъ на окръжния управителъ, че шайкитѣ се покровителствуватъ отъ полицията, но той ни каза, че това не е вѣрно. Показахме му за свидѣтели хората, които бѣхъ бити, и вечерта намѣрихме шайката въ околийското управление. (Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Щомъ е имало шайки, изборътъ е опороченъ!) Касирайте го, ако е имало шайки! (Прѣдсѣдателъ: Моля Ви се, г-нъ Чорбаджиевъ, не прѣкъсвайте оратора!) Това продължава . . . (Шумъ. — Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Минчевъ! Вие се отдалечихте отъ прѣдмета!) Дайте ми думата, г-не

прѣдсѣдателю! Азъ говоржъ за шайкитѣ по тоя изборъ. (Докладчикъ Йовъ Титоровъ: Какви шайки?) Моля Ви се, г-нъ Титоровъ! 15 дена гражданитѣ потрѣпяхъ отъ тѣзи шайки. И това не станж само въ града Хасково, но станж въ всички села, гдѣто сж назначени тричленни комисиия. (Константинъ Досевъ: Кажете и за Кара-Аланския изборъ прѣзъ 1896 год.!) Азъ съмъ очевидецъ какъ въ Теке-Кьой, като отидохъ малко късно, нѣкои приятели искахъ да ме виджтъ, но бѣхъ хванати и арестувани прѣзъ цѣлата нощъ.

Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: То е работа на прокурора!

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Минчевъ! Изборътъ Ви е правиленъ! Никой не оспорва това!

Георги Ив. Минчевъ: Може да е правиленъ. Ако го намѣрите за правиленъ, утвърдете го, ако го намѣрите за неправиленъ, касирайте го.

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ докладчикъ каза, че изборътъ е правиленъ; слѣдователно, нѣма защо да се говори по въпроса за правилността на избора!

Драганъ Цанковъ: Ние искаме да чуемъ магариитѣ, които сж правила . . . (Шумъ.) Да чуемъ злодѣйствата! Тукъ злодѣи има!

Захарий Митовъ: Той расправа за 1896 год.!

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Минчевъ! Г-нъ докладчикътъ каза, че Вие нѣмате качествата на избираемостъ. Говорете, моля Ви се, по този въпросъ, който се оспорва! Даде Ви се думата да кажете това, което имате да кажете по отношение лично за Васъ!

Георги Ив. Минчевъ: Азъ ще бждж кратъкъ и скоро ще свършж!

Прѣдсѣдателъ: Даде Ви се послѣдна дума, като кандидатъ, да говорите по този въпросъ, който се оспорва!

Янко Сакжзовъ: Той е народенъ прѣдставителъ и има право да говори за всичко!

Христо Конкилевъ: Оставете хората да говоржтъ! Нѣмате право да учите хората какво да говоржтъ!

Никола Хр. Габровски: Не ви понася, когато се говори за вашитѣ шайки!

Георги Ив. Минчевъ: На изборния день приставътъ е билъ на изборното мѣсто и, заедно съ Тодора Георгиевъ, вкарали сж избирателитѣ като въ котора, обискирали сж ги, взимали имъ сж бюлетинитѣ, давали имъ сж други и, слѣдъ това, отвеждали сж ги на изборното мѣсто. Това е фактъ! (Тодоръ Георгиевъ: Лъжешъ! Докажи го!) Ще го докажж! (Шумъ.)

Г-да прѣдставители! Ако има тукъ истински прѣдставителъ на народа, той е Георги Минчевъ; а ако има прѣдставителъ, който да е дошълъ тукъ, не по довѣрието на избирателитѣ, той е Тодоръ Георгиевъ, избранъ отъ циганитѣ, отъ шайкитѣ, отъ полицията! . . . (Прѣръкание.)

Тодоръ Георгиевъ: (Къмъ Петка Каравеловъ.) И Вие защищавате единъ човѣкъ, противъ когото има присжда! Защищавате единъ Минчевъ! . . . Срамъ за Васъ! (Шумъ.)

Константинъ Досевъ: Защищава разбойницитѣ;

Министръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Г-да прѣдставители! По Хасковския изборъ въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Дѣла нѣмаше никакви оплаквания; абсолютно никакви телеграми отъ избирателитѣ не сж получавани на

25-й Априлий. Така щото, азъ не знамъ нищо какво е ставало тамъ. Резултатътъ ми се събщи съ една телеграма на слѣдующия день. Този резултатъ е сжщиятъ, който се прочете отъ докладчика г-нъ Титоровъ. Но прѣди избора имаше оплакване отъ бившия министръ г-нъ Величковъ, на Височайше име, че въ Хасково имало шайка, че когато билъ тамъ тая шайка ужъ не му позволила да направи събрание. По туй оплакване направихъ анкета, отъ която се доказа, че всичко е било голословно. Напротивъ, отъ тѣхна страна имало давление да се сплотятъ избирателитѣ и да излѣзатъ изъ урнитѣ г. г. Минчевъ и Величковъ за народни прѣдставители, като мислѣли, че имали нѣкакво влияние. Г-нъ Минчевъ, на 25-й Априлий, въ деня на избора, е подалъ до мене една телеграма, съ копие до г. г. Стоиловъ и Величковъ, които ще имамъ честь да прочетъ, за да видите какво е казалъ него день. (Чете.) „Телеграма № 625. София, Министру Вжтрѣшнитѣ Работи, копие Д-ръ Стоилову, Величкову. На втора избирателна секция въ града бюрото не е поставено на опрѣдѣленото мѣсто, а на единъ второстепенъ тѣсенъ салонъ, гдѣто по стълбата не може да мине повече отъ единъ човѣкъ. Стълбата е завзета отъ стражари и избирателитѣ нѣматъ възможность да упражнятъ своето избирателно право. Самата стълба служи за входъ и изходъ. Молимъ бързо распорѣждане, бюрото да постави урната на опрѣдѣленото мѣсто, което е въ сжщия дворъ и подъ сжщия покривъ, на широко мѣсто. — За всички избиратели: Г. Минчевъ.“ Той се оплаква къмъ 11 часътъ, защото е мислилъ, че нѣма да сполучи. По-послѣ не е повторилъ да се оплаче, зарадъ туй, защото е излѣзълъ изъ урнитѣ. Ето, това сж справедливитѣ оплаквания на г-на Минчева. Азъ съжалявамъ, че ако имаше нѣщо, което да стѣснява правото на избирателитѣ, той, който е познатъ съ мене, безъ съмнѣние знаеше, че, като го тѣрихъ нѣколко мѣсеци окръженъ управителъ и по негово желание го уволнихъ, щѣхъ да вземъ въ внимание неговото оплакване. Но такова нѣщо не е имало. Вѣроятно има стари дертове съ нѣкои прѣдставители и затуй излага истории отъ минжлия режимъ. Азъ мислѣхъ, че това не прави честь на г-на Минчева. Той послѣ не е направилъ оплакване, защото е билъ избранъ. Никакви шайки не е имало. (Драганъ Цанковъ: Ами сега чуваме, че е имало шайка!) Всичко е лъжа, г-нъ Цанковъ!

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Чухте отъ онзи човѣкъ, който накара полицията да стрѣля върху избирателитѣ въ Кара-Аланъ и да избие 15 души.

Драганъ Цанковъ: Азъ на тебе не говорѣхъ.

Прѣдсѣдателъ: Ще се гласува прѣдложението на комисията. Комисията прѣдлага да се признае, че изборътъ въ Хасковската околия, изобщо е станжлъ правилно и ре-

Прѣдсѣдателъ: Д-ръ Димитръ К. Вачовъ.

Секретари: { Д-ръ Пеню Динчевъ.
Коста Ранковъ.
Д-ръ Христо Юрдановъ.
Миланъ Макавѣевъ.

довно, но единъ отъ избранитѣ, именно г-нъ Георги Минчевъ, по нѣмание качества на избираемъ, да бѣде касиранъ, а другитѣ двама, г. г. Д-ръ Константинъ Стоиловъ и Тодоръ Георгиевъ, да бѣджатъ утвърдени. Ще прѣдложѣ, прѣди всичко, на гласуване въпроса за правилността и редовността на избора. Които отъ г-да народнитѣ прѣдставители считатъ, че станжлиятъ въ Хасковската околия изборъ е правиленъ и редовенъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Които отъ г-да народнитѣ прѣдставители сж съгласни съ мнѣнието на г-на докладчика, щото г-нъ Георги Минчевъ, като лице, което нѣма качества на избираемъ, да бѣде касиранъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Касира се.

Които отъ г-да народнитѣ прѣдставители признаватъ за правилно, редовно и законно избрани г. г. Д-ръ Константинъ Стоиловъ и Тодоръ Георгиевъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждаватъ се.

И така, и този изборъ се свърши.

Панайотъ Г. Чорбаджиевъ: Понеже часътъ минава петъ, споредъ правилника, прѣдлагамъ да се вдигне засѣданието. (Гласове отъ лѣвицата: Слава Богу!)

Прѣдсѣдателъ: Съгласно съ правилника, понеже дневниятъ редъ не е исчерпанъ, а пъкъ има повдигнатъ въпросъ да се вдигне засѣданието, тѣй като е минжло врѣмето, ще турж тоя въпросъ на гласуване. Ония г-да прѣдставители, които приематъ днешното засѣдание да се прѣкрати, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Ще се вдигне засѣданието.

Има едно заявление отъ народния прѣдставителъ г-нъ Алекси Бояджийски отъ Берковската околия, съ което иска петъ дни отпускъ, начиная отъ 30-й того, по домашни причини. Съгласно ли е Народното Събрание да се даде исканиятъ отпускъ на г-нъ Бояджийски? (Гласове: Съгласно!) Ония г-да прѣдставители, които сж съгласни да се даде петъ дни отпускъ на г-на Бояджийски, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Разрѣшава се.

На дневенъ редъ за идущето засѣдание ще имаме:

Докладъ на комисията по провѣрката на изборитѣ, останжли отъ днешния дневенъ редъ, а именно изборитѣ, станжли въ околитѣ: Горне-Орѣховска, Търново-Сейменска, Русенска, Бѣленска, Борисовградска, Харманлийска, Панагюрска и Пещерска. Добавитъ се още изборитѣ, станжли въ Добричската и Бѣлослатинската околии.

Драганъ Цанковъ: А прѣдложенията на Кънчова и Рачова?

Прѣдсѣдателъ: (Звъни.) Вдигамъ засѣданието.

(Затворено въ 7^{3/4} часътъ послѣ пладнѣ.)

Подпрѣдсѣдатели: { Атанасъ П. Краевъ.
Д-ръ Сава Ивановъ.
Константинъ Панайотовъ.

Секретари: { Иванъ Бѣлиновъ.
Жечо А. Бакаловъ.
Д-ръ Петръ Гудевъ.
Владимиръ Недѣлевъ.

И. д. Началникъ на Стенографическото Бюро: Т. Хр. Гължбовъ.